

T.C.
NIĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

ORTAOKUL TÜRKÇE DERSLERİNDE DEYİMLERİN
ÖĞRETİMİNDE METİNSEL BAĞLAMIN ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Meltem BALABAN

Niğde
Temmuz, 2019

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

ORTAOKUL TÜRKÇE DERSLERİNDE DEYİMLERİN
ÖĞRETİMİNDE METİNSEL BAĞLAMIN ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Meltem BALABAN

Danışman: Doç. Dr. Tuğba ÇELİK KORAT

Niğde
Temmuz, 2019

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Ortaokul Türkçe Derslerinde Deyimlerin Öğretiminde Metinsel Bağlamın Etkisi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

01/07/2019

Meltem BALABAN

ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Tuğba ÇELİK KORAT danışmanlığında Meltem BALABAN tarafından hazırlanan “Ortaokul Türkçe Derslerinde Deyimlerin Öğretiminde Metinsel Bağlamın Etkisi” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

01 / 07 / 2019

JÜRİ :

Danışman : Doç. Dr. Tuğba ÇELİK KORAT

Üye : Doç. Dr. Sercan DEMİRGÜNEŞ

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Hakan YALAP

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Gökhan ÖZDEMİR
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Deyimler, ait oldukları toplumun kültürünü kuşaktan kuşağa aktaran kalıplaşmış önemli söz varlığı öğelerindedir. Bireylerin söz varlığını zenginleştirilmesi onların dünyasının sınırlarının genişlemesini sağlar. Öğrencilerin deyim edinimini zenginleştirmek için eğitim ortamlarında uygun materyalleri etkin bir şekilde kullanmak gerekir.

Deyimlerin öğretimi konusunda meslek hayatımda bana da önemli katkılar sağlayan bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; öğrencilerin deyimleri birinci, ikinci, üçüncü düzeyde kestirebilme düzeylerini belirlemek; deyimlerin mikro (tümce) ve makro (roman) yapıları metinlerde ve metin bağlamı olmaksızın bir deyim anlamının öğrenciler tarafından hangi oranda bilinip bilinmediğini amacından yola çıkarak araştırma soruları oluşturulmuş, çalışmanın sınırlılıkları ve varsayımları belirlenmiştir. İkinci bölümde; deyim ve deyim öğretimi ile ilgili yapılan çalışmalar incelenmiştir. Deyim öğretiminde Türkçe derslerinde deyimlerin alışlagelmiş yollarla değil farklı araç gereçlerle desteklenerek gerçekleştirilmesinin, deyimlerin öykülerle desteklenerek metinsel bağlam içinde verilip öğretilmesinin daha başarılı sonuçlar verdiği görülmüştür. Üçüncü bölümde, çalışmada kullanılan metinlere, çalışma grubuna, araştırmanın modeline, çalışmada kullanılan verilerin geçerlilik-güvenirliliklerine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde, elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Beşinci bölümde bulgulardan elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin, deyimleri ve anlamlarını metin odaklı yani bir bağlam içinde gördüklerinde deyimleri daha iyi düzeyde kavradıkları ve özgün tümcede kullanmakta daha başarılı oldukları; deyimleri ve anlamlarını bağlam içinde görmediklerinde onları daha zayıf düzeyde ayırt ettikleri ve özgün tümcede kullanmada zayıf düzeyde kavradıkları görülmüştür.

Yıllar önce başladığım yüksek lisans eğitimimi nihayete erdirmemde bana, kıymetli bilgi birikimleri ile yol gösterici ve her zaman destek olan, anlayışına, sabrına, meslek aşkına hayran kaldığım değerli danışmanım Doç. Dr. Tuğba ÇELİK KORAT'a minnettarlığımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamda desteğini ve bana olan güvenini benden esirgemeyen beni bu günlere saygı ve sevgi sözcüklerinin değerini bilecek şekilde yetiştiren, hayattaki en büyük şansım olan aileme sonsuz teşekkür ediyorum.

Meltem BALABAN

Temmuz, 2019

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERSLERİNDE DEYİMLERİN ÖĞRETİMİNDE
METİNSEL BAĞLAMIN ETKİSİ**

BALABAN, Meltem
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Tuğba ÇELİK KORAT
Temmuz 2019, 122 sayfa

Deyimler, yan ve mecaz anlamlarıyla kullanılmış birden çok sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşan söz öbekleridir. Deyimlerin bir dilin söz varlığının en önemli yapı taşlarından olduğu söylenebilir. Bunun temel nedeni deyimlerin geniş kapsamlı bir durumu, tutumu, eylemi, olayı, olguyu vs. kısa yoldan betimleyebilmesidir. Söz varlığı edinim sürecinde metinsel bağlam önemlidir. İncelenen çalışmalar sonucunda sözcük öğrenme sürecinde sözlük kullanmaktan çok metinsel bağlam öne çıkmaktadır. Doğduktan hemen sonra insan, çevresindeki insanların konuşmalarından; okul çağına eriştikten sonra ise okuduğu, dinlediği kaynaklardan destek alarak söz varlığını geliştirir. Bu çalışmada, Türkçe derslerinde gerçekleştirilen deyim öğretiminde metinsel bağlamın etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden içerik çözümlemesinin kullanıldığı bu çalışmada, 30 sorudan oluşan bir deyim testi uygulanarak deyim başarısı birbirine denk olan üç öğrenci grubu belirlenerek uygulama gerçekleştirilmiştir. A Grubuna herhangi bir bağlam olmaksızın bir deyim listesi sunulmuş; B Grubuna aynı deyimler tümcesel bağlam içinde sunulmuş; C Grubuna iki kitap okutulurken A ve B Grubuna sunulan deyimlerin aynısını sözü edilen kitaplarda geçen tümce örnekleri bağlamında sunulmuştur. A, B ve C Gruplarının deyimlerin sözlük anlamını kestirme, tümce bağlamında sunulan deyimleri ayırt etme ve deyimleri özgün tümcede kullanma becerileri karşılaştırılmıştır. Öğrencilerin beceri düzeyleri üç puanlayıcı (Türkçe öğretmeni) tarafından 1, 2 ve 3 düzeyinde puanlanmıştır. Üçlü puanlayıcıların uyumu için Fleiss Kappa uygulanmış ve puanlayıcıların uyumu A grubu için .966, B Grubu için .964 ve C grubu için .975 olarak bulunmuştur. Araştırma soruları kapsamında elde edilen çeşitli veriler, öğrencilerinin deyimlerin sözlük anlamlarını kestirme, deyimleri tümcede ayırt etme ve deyimleri özgün tümcede kullanma beceri düzeylerinin en yüksek olduğu grupların sırasıyla C Grubu, B Grubu ve A Grubu olduğunu göstermektedir. Bu çalışma deyim öğretiminde ve dolayısıyla söz varlığı edinimi

sürecinde metinsel bağlamın genişlemesinin ve metinsel bağlam sıklığının artmasının öğrenmeyi artırdığını göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: deyim öğretimi, söz varlığı, metinsel bağlam, Türkçe öğretimi.

ABSTRACT
MASTER THESIS

**THE EFFECT OF TEXTUAL CONTEXT ON TEACHING IDIOMS ON SECONDARY
SCHOOL TURKISH COURSES**

BALABAN, Meltem
Turkish Education Department
Advisor: Assoc. Prof. Tuğba ÇELİK KORAT
July 2019, 122 pages

Idioms are metaphors that are formed by the combination of multiple words used in the meaning of metaphor. Idioms can be said to be one of the most important elements of the vocabulary of a language. The main reason for this is that idioms can describe a complex situation, attitude etc. or action in a short way. Textual context is important in the process of acquiring vocabulary. In word learning, the context is more prominent than dictionary usage. From the birth human improves him/her vocabulary with the speeches of around him/her and when he/she reach to school age improves him/her the vocabulary with what he/she read and listened. In this study, it is aimed to determine the effect of textual context in idioms teaching in Turkish courses. In this study where content analysis was used from qualitative research methods, an application was carried out with three groups of students whose success rate was equal. Group A is provided with a list of statements without any context; to Group B presented the same idioms in a contextual context; to Group C reads two books and the same idioms are presented in the context of the sentences mentioned in these two books. The A, B and C groups were compared to the lexical meaning of the idioms, to distinguish the idioms presented in the sentence, and to use the expressions in the original sentence. Students' skill levels were scored by three scoring (Turkish course teachers) at levels 1,2 and 3. Fleiss Kappa was used for the compliance of the triple raters and the compliance of the raters was .966 for Group A, .964 for Group B and .975 for Group C. The various data obtained within the scope of the research questions show that the students have the highest skill levels, the group C, the Group B, and the Group A, respectively. This study shows that the expansion of the context and increasing the frequency of context in the teaching of expression and hence the acquisition of vocabulary increases the learning.

Key words: Teaching Idioms, Vocabulary, Textual Context, Teaching Turkish.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
ONAY SAYFASI.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
EKLER LİSTESİ.....	xiv

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU	2
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	4
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	4
1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	4
1.5. VARSAYIMLAR	5

BÖLÜM II

İLGİLİ ALANYAZINI

2.1. DEYİMLER, DEYİM ÖĞRETİMİ, BAĞLAM KAVRAMI.....	6
2.1.1 Deyim.....	6
2.1.2 Deyim Öğretimi ve Yaklaşımlar.....	9
2.1.3 Deyim Sözlükleri	11
2.1.4. Bağlam Kavramı ve Bağlam Temelli Öğrenme.....	13
2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	15
2.2.1. Çalışma ile İlgili Yazılan Makaleler, Kitaplar, Kitap Bölümleri ve Bildiriler	15

2.2.2. İlgili Yüksek Lisans Tezleri.....	23
--	----

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ	27
3.2. VERİLERİN TOPLANMASI.....	27
3.3 ÇALIŞMA GRUBU.....	29
3.4. ARAŞTIRMADA KULLANILAN METİNLER	30
3.5. VERİLERİN ANALİZİ	30
3.6 GEÇERLİK – GÜVENİRLİK	32

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

4.1. BİRİNCİ ARAŞTIRMA SORUSU: A, B VE C GRUBU ÖĞRENCİLERİNİN DEYİMLERİN SÖZLÜK ANLAMINI KESTİREBİLME VE DEYİMLERİ SÖZLÜK ANLAMINA UYGUN ÖZGÜN TÜMCEDE KULLANMA BECERİLERİ ARASINDA ANLAMLI BİR FARK VAR MIDIR?	34
4.2. ARAŞTIRMA SORUSU; A, B VE C GRUBU ÖĞRENCİLERİNİN DERECELERİNE GÖRE DEYİMLERİN SÖZLÜK ANLAMLARINI KESTİRME BECERİLERİ ARASINDA ANLAMLI BİR FARK VAR MIDIR?	36
4.3. ARAŞTIRMA SORUSU; A, B VE C GRUBU ÖĞRENCİLERİN DEYİMLERİN SÖZLÜK ANLAMINI KESTİRME, DEYİMLERİ TÜMCEDE AYIRT ETME VE DEYİMLERİ ÖZGÜN TÜMCEDE KULLANMA BECERİLERİ ARASINDA ANLAMLI BİR FARK VAR MIDIR?	37
4.4. ARAŞTIRMA SORUSU; DEYİM DERECELERİNE GÖRE A, B VE C GRUBU ÖĞRENCİLERİNİN DEYİMLERİNİN SÖZLÜK ANLAMLARINI KESTİREBİLME, DEYİMLERİ TÜMCEDE AYIRT EDEBİLME VE ÖZGÜN TÜMCEDE KULLANABİLME BECERİLERİ BAKIMINDAN ARALARINDA ANLAMLI BİR FARK VAR MIDIR?	39

4.5. ARAŞTIRMA SORUSU, A GRUBU ÖĞRENCİLERİN DERECELERİNE GÖRE DEYİMLERİN SÖZLÜK ANLAMINI KESTİRME VE ÖZGÜN TÜMCEDE KULLANMA BECERİSİ NE DÜZEYDEDİR?	48
4.6. ARAŞTIRMA SORUSU; B GRUBU ÖĞRENCİLERİNİN DERECELERİNE GÖRE DEYİMLERİN SÖZLÜK ANLAMINI KESTİRME, DEYİMLERİ TÜMCEDE AYIRT ETME VE ÖZGÜN TÜMCEDE KULLANMA BECERİSİ NE DÜZEYDEDİR?	50
4.7. ARAŞTIRMA SORUSU; C GRUBU ÖĞRENCİLERİNİN DERECELERİNE GÖRE DEYİMLERİN SÖZLÜK ANLAMINI KESTİRME, DEYİMLERİ TÜMCEDE AYIRT ETME, ÖZGÜN TÜMCEDE KULLANMA BECERİLERİ NE DÜZEYDEDİR?	54
4.8. ARAŞTIRMA SORUSU; 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DEYİMLERİ ÖZGÜN TÜMCE BAĞLAMINDA (B GRUBU) AYIRT EDEBİLME, BİRİNCİ DÜZEY DEYİMLERİN SÖZLÜK ANLAMINI KESTİREBİLME, BİRİNCİ DÜZEY DEYİMLERİ ÖZGÜN TÜMCEDE KULLANMA BECERİLERİ NE DÜZEYDEDİR?	57
4.9. ARAŞTIRMA SORUSU; 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN OKUDUKLARI BİR METİNDEN SEÇİLEN TÜMCELER BAĞLAMINDAKİ (C GRUBU) DEYİMLERİ AYIRT EDEBİLME, BİRİNCİ DÜZEY DEYİMLERİN ANLAMINI KESTİREBİLME, DEYİMLERİ ÖZGÜN TÜMCEDE KULLANMA BECERİLERİ NE DÜZEYDEDİR?	57
4.10. TÜMCE BAĞLAMINDA DEYİMLERİ AYIRT EDEBİLME, ANLAMINI KESTİREBİLME VE ÖZGÜN TÜMCEDE KULLANMA BECERİLERİ AÇISINDAN B VE C GRUBU ARASINDA ANLAMLI BİR FARK VAR MIDIR?	58

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇLAR	59
5.2. ÖNERİLER	63
KAYNAKÇA	65

EKLER.....	71
ÖZGEÇMİŞ.....	122

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. A, B ve C Gruplarına Uygulanan Deyim Sayıları ve Soruları.....	28
Tablo 2. A, B ve C Grubu Öğrencilerine Yöneltilen Deyim Sorularının Puanlama Ölçütleri.....	31
Tablo 3. K Değeri Yorumlama Anahtarı.....	33
Tablo 4. Puanlayıcılarının Fleiis Kappa Uyum Değeri.....	33
Tablo 5. A, B ve C Grubu Öğrencilerinin Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirebilme ve Deyimleri Sözlük Anlamına Uygun Özgün Tümcede Kullanma Becerileri.....	34
Tablo 6. A, B, C Grubu Öğrencilerinin Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirebilme ve Deyimleri Özgün Tümcede Kullanabilme Becerilerine İlişkin Puan Ortalamaları.....	35
Tablo 7. A, B ve C Grubu Öğrencilerinin Derecelerine Göre Deyimlerin Sözlük Anlamlarını Kestirme Becerileri.....	36
Tablo 8. A, B ve C Grubu Öğrencilerinin Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirme, Deyimleri Tümcede Ayırt Etme ve Deyimleri Özgün Tümcede Kullanma Becerileri.....	38
Tablo 9. Diğer parametre için Deyim Derecelerine Göre A, B ve C Grubu Öğrencilerinin Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirme, Deyimleri Tümcede Ayırt Etme ve Deyimleri Özgün Tümcede Kullanma Becerisi	39
Tablo 10. A Grubu Öğrencilerinin Birinci Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları.....	41
Tablo 11. B Grubu Öğrencilerinin Birinci Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları.....	42
Tablo 12. C Grubu Öğrencilerinin Birinci Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları.....	43
Tablo 13. A Grubu Öğrencilerinin İkinci Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları.....	43

Tablo 14. A Grubu Öğrencilerinin Üçüncü Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları.....	44
Tablo 15. B Grubu Öğrencilerinin İkinci Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları.....	44
Tablo 16. B Grubu Öğrencilerinin Üçüncü Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları.....	45
Tablo 17. C Grubu Öğrencilerinin İkinci Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları.....	45
Tablo 18. C Grubu Öğrencilerinin Üçüncü Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları.....	46
Tablo 19. A Grubu Öğrencilerinin Derecelerine Göre Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirme ve Özgün Tümcede Kullanma Becerisi.....	48
Tablo 20. A Grubu Öğrencilerin 1. 2. 3.Düzeydeki Deyimlerin Sözlük Anlamı Kestirme Düzeyleri	49
Tablo 21. A Grubu Öğrencilerinin 1. 2. 3. Düzey Deyimleri Özgün Tümcede Kullanma Düzeyleri	50
Tablo 22. B Grubu Öğrencilerinin Derecelerine Göre Deyimlerin Sözlük Anlamlarını Kestirme, Deyimi Tümcede Ayırt Etme ve Özgün Tümcede Kullanma Becerisi.....	51
Tablo 23. B Grubundaki Öğrencilerin 1. 2. 3. Düzey Deyimleri Verilen Tümcede Ayırt Etme, Sözlük Anlamını Kestirme, Özgün Tümcede Kullanma Düzeyleri.....	53
Tablo 24. C Grubu Öğrencilerinin Derecelerine Göre Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirme, Deyimleri Tümcede Ayırt Etme, Özgün Tümcede Kullanma Becerileri.....	54
Tablo 25. C Grubundaki Öğrencilerin 1. 2. 3. Düzey Deyimleri Verilen Tümcede Ayırt Etme, Sözlük Anlamını Kestirme, Özgün Tümcede Kullanma Düzeylerini Gösteren Tablo	56

EKLER LİSTESİ

EK-1. DEYİMLER VE ANLAMLARI TESTİ (YANIT ANAHTARI).....	71
EK-2. A GRUBU SORULARI.....	78
EK-3. B GRUBU SORULARI.....	83
EK-4. C GRUBU SORULARI.....	94
EK-5. FADİŞ ROMANINDAKİ DEYİMLER.....	105
EK-6. YURDUMU ÖZLEDİM ROMANINDAKİ DEYİMLER.....	113
EK- 7. ARAŞTIRMA İZİN ONAYI.....	121

BÖLÜM I

GİRİŞ

Yazılı ve sözlü anlatımın temeli dildir. Dil, çeşitli kaynaklarda şu şekilde tanımlanmıştır: Türk Dil Kurumu sözlüğünde (2011) dil “İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban” (TDK, 2011) olarak tanımlanmaktadır. Aksan (1995: 11) ise dili “Bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başkaca nitelikleri beliren, kimi sınırlarını bugün de çözemediğimiz büyü bir varlık” olarak tanımlar. Ergin de (1972) bu kavramı “İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş sosyal bir müessese” biçiminde tanımlar.

Tanımlara bakıldığında dilin insanlar için vazgeçilmez olduğu görülür. Çünkü insanlar arasında anlaşmayı sağlayan, milleti bir arada tutan, kendine özgür kuralları olan doğal bir araçtır. İnsan, dünyaya geldiği andan itibaren dil öğrenme sürecine başlar.

Anadili, Türk Dil Kurumu sözlüğünde “Çocuğun ailesinden ve içinde yaşadığı topluluktan edildiği dil” (TDK, 2011) biçiminde tanımlanmaktadır. Çelik (2018: 330) anadilini “ bireyin annesi ve yakın çevresinden öğrendiği dil” olarak tanımlamaktadır. Korkmaz (1992: 8) anadilini “İnsanın doğup büyüdüğü aile ve soyca bağlı bulunduğu toplum çevresinden öğrendiği, bilinçaltına inen ve kişilerle toplum arasındaki ilişkilerde en güçlü bağı oluşturan dil” diye tanımlar. Vardar (1980: 20) da anadili için “İnsanın içinde doğup büyüdüğü aile ya da toplum çevresinde ilk öğrendiği dil” nitelendirmelerini yapar.

Yıldız’a göre (2003: 6) anadili “ İnsanın çocukluktan itibaren tabii ortamlarda öğrendiği ve kendisini bütün iletişim alanlarında en rahat ve kolay ifade edebildiği dil”dir. Öncül (2000: 43) anadili üzerine “ İnsanın içinde doğup büyüdüğü aile ya da toplum çevresinde ilk öğrendiği dil. Bir başka ifade ile aile ocağında kullanılan ve küçükken öğrenilen dil” ifadelerini kullanmaktadır.

Anadili için yapılan yukarıdaki tanımlara bakıldığında anadilinin, çocuğun bebeklik döneminden itibaren başlayarak çevresiyle birlikte geliştirdiği bir kazanım olduğu anlaşılmaktadır.

Okul öncesi dönemde çocuk, dili yakın çevresinden sözlü metin kaynaklarıyla öğrenirken okul çağına geldikten sonra yazılı metin kaynaklarına da erişmeye başlar (Baş, 2010). Anadili eğitimi sürecinin amaçlarından biri çocuğun söz varlığını yazılı ve sözlü metinler yoluyla geliştirmektir (Onan, 2010). Sözcük öğretiminin yalnızca öğrencilere sözcüklerin sözlük anlamların verilmesiyle değil sözcüklerin tümce düzeyinde bir bağlamla öğrencilere sunulması da gerekmektedir. Bağlamla öğrenilen sözcükler öğrencinin belleğinde daha kalıcı duruma gelir (Karatay, 2007). Bunu sağlamak için de çocukların erken yaşlardan itibaren sözlü ve yazılı metinlerle buluşturulması gerekir. Geniş ölçekli metinlerle karşılaştığı sözcüklerle çocuklar, sözcüklerini doğal ve etkili biçimde geliştirebileceklerdir. Sever'e göre (2008: 16) çocuklar yazınsal metinler yoluyla hem sözcüklerini geliştirmekte hem de anlama anlatma becerilerini geliştirmektedirler.

1.1. PROBLEM DURUMU

Deyimler, bir bireyin duygularını, düşüncelerini diğer tarafa etkili ve kısa yoldan anlatmasını sağlamaktadır. Aksan (2003: 35) deyimini "Belli bir kavramı, belli bir duyguyu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada ve seyrek olarak da tek bir sözcüğün yan anlamında kullanılmasıyla oluşan söz", TDK (2011) ise deyimini "Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir" olarak tanımlamaktadır.

Türkçenin öğrenilmesinde, ulusal kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasında, Türkçenin önemli söz varlığı kaynaklarından biri olan deyimler önemli bir görev üstlenmektedir. Deyim öğretimi, son yıllarda yapılan söz varlığı üzerine hazırlanan çalışmalarda sık yer almaya başlamıştır. Okur ve Dağtaş (2014) Türkiye'de sözcük varlığı ile ilgili yapılan araştırmaları değerlendirdikleri çalışmalarında, Türkçe öğretim programlarında deyim öğretiminin nasıl yapılması gerektiğine ilişkin bir yöntem/yaklaşım önerilmediğine dikkat çekmektedirler. Bu çalışma, Türkçe derslerindeki deyim öğretimi süreçlerine öneri sunmak kapsamında, deyim öğretiminde metinsel bağlamın etkisine odaklanmaktadır. Deyim öğretiminde metinsel bağlamın etkisinin ne ölçüde olduğu belirlenerek Türkçe öğretimi kapsamında olan deyim öğretimine yönelik önerilerde bulunmak istenilmektedir.

Bu çalışmanın problem durumu aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranarak çözümlenecektir:

1- A, B ve C Grubu öğrencilerinin deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme ve deyimleri sözlük anlamına uygun özgün tümcede kullanma becerileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2- A, B ve C Grubu öğrencilerinin derecelerine göre deyimlerin sözlük anlamını kestirme becerileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

3- A, B ve C Grubu öğrencilerin deyimlerin sözlük anlamını kestirme, deyimleri tümcede ayırt etme ve deyimleri özgün tümcede kullanma becerileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

4- Deyim derecelerine göre A, B ve C Grubu öğrencilerinin deyimlerinin sözlük anlamlarını kestirebilme, deyimleri tümcede ayırt edebilme ve özgün tümcede kullanabilme becerileri bakımından aralarında anlamlı bir fark var mıdır?

5- A Grubu öğrencilerinin derecelerine göre deyimlerin sözlük anlamını kestirme ve özgün tümcede kullanma becerisi ne düzeydedir?

6- B Grubu öğrencilerinin derecelerine göre deyimlerin sözlük anlamlarını kestirme, deyimleri tümcede ayırt etme ve özgün tümcede kullanma becerisi ne düzeydedir?

7- C Grubu öğrencilerinin derecelerine göre deyimlerin sözlük anlamlarını kestirme, deyimleri tümcede ayırt etme ve özgün tümcede kullanma becerisi ne düzeydedir?

8- 6. sınıf öğrencilerinin deyimleri özgün tümce bağlamında(B Grubu) ayırt edebilme, birinci düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme, birinci düzey deyimleri özgün tümcede kullanma becerileri ne düzeydedir?

9- 6. Sınıf öğrencilerinin okudukları bir metinden seçilen tümceler bağlamındaki(C Grubu) deyimleri ayırt edebilme, birinci düzey deyimlerin anlamını kestirebilme, deyimleri özgün tümcede kullanma becerileri ne düzeydedir?

10- Tümce bağlamında deyimleri ayırt edebilme, anlamını kestirebilme ve özgün tümcede kullanma becerileri açısından B ve C grubu arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın temel amacı, öğrencilerin birinci, ikinci, üçüncü düzey deyimlerin anlamını kestirebilme düzeylerini; deyimlerin anlamlarının küçük (tümce) ve büyük (roman) ölçekli metinler bağlamında ve metin bağlamı olmaksızın öğrenciler tarafından kestirilebilme düzeylerini; öğrencilerin deyimleri özgün tümcede kullanabilme düzeylerinin metin bağlamının genişliğiyle bir ilgisi olup olmadığını belirlemektir.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Yazılı ve sözlü anlatımın temeli dildir. Dil, insanlar arasındaki en önemli iletişim aracı olmasının yanında bireylerin düşünce gücünü geliştiren ve sahip oldukları kültürü kuşaktan kuşağa aktarma özelliğine sahiptir. İnsanlara anadili öğretimi ailede, çevresinde, okulda, yazınsal metinler vasıtasıyla verilmektedir. Bireylerin aldığı eğitim onların dili kullanma becerilerini belirlemektedir. Deyimler, kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasına yardımcı olan, kestirme yoldan çok anlamlı durumlar için ifadeler kullanmaya yarayan söz öbekleridir. Türkçe, deyimler bakımından zengin bir dildir. Çeşitli yayınevlerince basılmış çok sayıda deyim sözlüğü bu zenginliği yansıtabilmektedir. Deyimlerin öğretiminde örnek tümceler, deyim bakımından varsıl kitaplar ve okullarda uygulanan yöntemler önemlidir. Bu çalışma, deyim öğretiminde, deyim bakımından varsıl, öğrencilerin düzeylerine uygun çocuk kitaplarından yararlanmanın öğrencilerin deyimleri kavrama düzeylerini artıracığı sonucuna ulaşma durumunda, deyim öğretimi için metin bağlamının önemi ortaya çıkacaktır.

Alanyazındaki araştırmalar genellikle deyimlerin anlamlarının kestirilmesi üzerine kurgulanmıştır. Bu çalışma, 6. sınıf öğrencilerinin deyimlerin sözlük anlamının kestirebilmesi, ayırt edilmesi ve özgün tümcede kullanılabilmesi başarısının; deyim derecesine ve deyim metin bağlamı ya da metin bağlamsız olarak sunulması ile bir ilişkisinin olup olmadığını sınamak bakımından önemlidir.

1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma;

a. Gülten Dayıoğlu'nun Fadış ve Yurdumu Özledim romanlarında kullanılan toplam 332 deyimden sıklık sayısı en az 2 olan deyimlerden 75'i alınarak;

b. Gülten Dayıoğlu'nun Fadiş ve Yurdumu Özledim romanlarında 172 adet birinci düzeyde belirlenen deyimden sıklık sayısı en az 2 olanlardan 25'i, 124 adet ikinci düzeyde belirlenen deyimden sıklık sayısı en az 2 olanlardan 25'i, 36 adet üçüncü düzeyde belirlenen deyimden sıklık sayısı en az 2 olanlardan 25'i alınarak;

c. Çalışmada öğrencilere sunulan sorularda yer alan deyimler Gülten Dayıoğlu'nun Fadiş ve Yurdumu Özledim adlı çocuk kitaplarında yer alan deyimlerin arasından, sıklığı en az 2 olan deyimler arasından rastlantısal seçim ile belirlenerek;

d. Düzeyleri eşit olan üç farklı okulun 6. sınıfından seçilen 15'er öğrenci ile sınırlandırılmıştır.

1.5. VARSAYIMLAR

Yapılan araştırmada,

a. Ön test ve son test için hazırlanan soruların bu çalışmanın ışığında hazırlandığı,

b. Deney grubu ve kontrol grubunun belirlenmesinde yansız davranıldığı,

c. Öğrencilere uygulanan sorularda öğrencilerin verdikleri yanıtların doğru olduğu, sorulara içtenlikle yanıt verildiği,

d. Araştırmacının uygulama sonuçlarını yansız biçimde değerlendirdiği varsayımlarından yola çıkılmıştır.

BÖLÜM II

İLGİLİ ALANYAZINI

Bu başlık altında deyim ve bağlam tanımları, deyim öğretimi, çocuk edebiyatı alanında hem seçtiği konu hem dili kullanma noktasındaki başarısı alanyazında kabul görmüş bir yazar olan Gülten Dayıoğlu ile ilgili yapılmış çalışmalar özetlenmiş ve değerlendirilmiştir.

2.1. DEYİMLER, DEYİM ÖĞRETİMİ, BAĞLAM KAVRAMI

2.1.1 Deyim

Aksoy (1988: 52) deyimi; “Bir kavramı, bir durumu ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce”; Çotuksöken (1998: 7) “En az iki sözcükten kurulan, konuşmada ve yazıda anlatım gücünü artıran anlam yönünden yer yer mantık dışına taşan bölümleri olabilen yapısındaki kimi sözcükler anlam değişmesine uğrayan kalıplaşmış söz öbekleri”; Ayhan(1983) “Etkileyici bir anlatıma sahip, çoğu gerçek anlamı dışında kullanılan kalıplaşmış kelime grupları”; Batur (2006) “Çoğunlukla mecaz anlamda olan kalıplaşmış sözler” olarak tanımlar.

Hatiboğlu (1982: 194) deyimi, “Anlatım gücünü artırmak için, az çok mantık dışına kayan bazı sözcükleri değişmediği halde bazıları değişip çekimlere giren kalıplar”; Topaloğlu (1989: 55) “Çekici bir anlatım özelliği taşıyan, genellikle gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış kelime öbeği”; Özdemir (1997: 5) “Bir kavramı, bir düşünceyi, bir olayı az sözle belirtmek ve daha etkili kılmak için başvurulan anlatım yollarından biri” olarak tanımlar.

Hengirmen’e (2007: 7) göre deyim; genellikle gerçek anlamının dışında kullanılan, anlatımı daha güzel ve etkileyici yapan, toplum tarafından ortak olarak benimsenen kalıplaşmış sözlerdir. Akar’a (1994: 32) göre “Deyimler bir toplumun yaşam tarzının, kültürünün, dünyayı algılayış tarzının vb. gibi niteliklerinin mecaz anlamlarla örtüşerek dile kalıplamış bir biçimde yansımasıdır. Bu dile yansıyan kültür ögesi, duygu ve düşüncelerin etkili ve kısa yoldan ifade edilmesini sağlar. Zaten deyimlerin anlatımda tercih edilmesinin nedeni de kısa ve yoğun anlatım tarzını sağlayabilmesidir”.

Püsküllüoğlu (1995: 7) deyimi, “Anlatıma akıcılık, çekicilik katan çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan genellikle de birden çok sözcüklü dil ögesi, kalıplaşmış sözcük topluluğu” olarak tanımlamıştır.

Elçin’e göre (2000: 642) deyimler, asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözlerdir. Ona göre iki veya daha çok sözcükten kurulu bir çeşit dil ifadesi olan bu sözler, duygu ve düşüncelerimizi, dikkat çekecek biçimde anlatan isim, sıfat, zarf ve birleşik fiil görünüşlü dilbilgisi öğeleridir. Pala’da (2005: 7) deyim “iki ya da daha fazla kelimededen meydana gelen ve kelimelerin öz anlamları dışında bir anlam ifade eden söz grupları”na denmektedir.

Sağlam (2001: 469) deyimler için şunları söyler: “Deyimler toplumca benimsenmiş, genellikle kalıplaşmış sözcük öbeklerinden oluşmaktadır. Benzetme, eğretilme, örtmece gibi değişik söz sanatlarından yararlanan deyimleri, bir hadiseyi, bir durumu betimlemek, ifade etmek için kullanırız. Atasözlerinden farklı olarak deyimler, bir tümce içinde örülü olarak kullanılmadıklarında eksik ve anlamsız kalırlar”. Aksan’a göre ise (1988: 83) deyimler “Bir başka ulusla olan kültür ilişkileri sonunda, ondan çevirme, alınma değilse bir dili konuşan toplumun dünya görüşünü, yaşam biçimini, çevre koşullarını, gelenek, görenek ve inançlarını, önem verdiği varlık ve kavramları, özetle manevi ve maddi kültürünü yansıtan o toplumun düşünme biçimini hatta nükte ve buluşlarını ortaya koyan, dilbilim açısından olduğu kadar yazın ve halkbilim açısından da önemli olan sözlerdir”.

Gündüzalp (2004: 1) ‘Deyimler, üzerinde konuştuğumuz konuların anlaşılmasını kolaylaştırır, anlatımı renklendirir ve çoğu zaman dakikalarca konuşarak ifade edemeyeceğimiz fikirleri bir çırpıda dile getirmeye yarar’ diyerek deyimlerin günlük yaşamdaki etkisine değinmektedir.

Deyimlerin tanımları incelendiğinde bu konuda en geniş çalışmayı yapmış olduğu düşünülen Aksoy (1998) deyimlerin en fazla gerçek anlamıyla kullanılan deyimler olduğunu belirtmiştir. “Deyimler ve Atasözleri” adlı kitabında gerçek anlamlı deyimlere örnek vermiştir (Ağzına layık, alan razı satan razı, para ile değil sıra ile vb.).

Yukarıdaki tanımlar çerçevesinde bir tanım yapmak gerekirse deyimler; bir durumu, kavramı ya da duyguyu anlatmak, anlatımı güçlendirmek için genellikle

gerçek anlamından farklı olarak kullanılan, birden fazla sözcükten oluşan kalıplaşmış söz varlıkları olarak tanımlanabilir.

Deyim, Akkök (2009: 24-25)' e göre şu özelliklere sahiptir:

- Birden çok sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşur.
- Anlamı, bileşenlerinden tahmin edilemez.
- Çözülmez, yani 'donmuş'tur.
- Sözdizimsel ve sözlüksel sistemden bağımsızdır.
- Herhangi bir kavramsal sistemden bağımsızdır.
- Kültürel uzlaşmaya dayalıdır.
- Sözlüksel birimler olarak tanımlanmaktadır.

Uzun (2001: 31) deyimleşmenin bir süreci olduğunu ve süreç doğrultusunda deyimlerin bir oluşum biçiminin varlığından söz etmektedir. Deyimleşme olgusunun; deyim aktarması, ad aktarması, benzetme ve alüzyon gibi süreçlerden geçerek anlam aktarımını sağladığını belirtmektedir. Uzun (1991) bu süreci, deyimlerin derecelenmesi olarak adlandırmaktadır. Deyimlerin anlam yapılanmasındaki göstergelerinin taşıdıkları anlam değerleri ölçüt olarak alınmış ve bunun sonucunda deyimlerde üçlü bir derecelenmenin var olduğu ortaya koyulmuştur. Bundan yola çıkarak deyimleri tam ya da birinci derece deyimler, yarı ya da ikinci derece deyimler, üçüncü derece deyimler olmak üzere sınıflandırmıştır.

Uzun'un (1988 ve 1991) deyimleri oluşturan sözcüklerin anlamsal değerlerini temel alarak bütün deyimleri üçlü bir derecelendirme içeren deyimler ve deyimleşme olgusu şöyle özetlenebilir:

Birinci derece deyimlerde deyim oluşturulan her sözlüksel kısım göndergesel anlamlarının dışına çıkarak deyim anlamını oluşturmaktadır başka bir ifade ile göstergelerin anlamlarıyla göstergelerin oluşturduğu bütüncül anlamın arasında birebir ilişki kurmak güçleşir. Deyimi oluşturan sözlük birimlerinin her ikisi de ilk anlamlarından sıyrılarak farklı bir anlam oluşturur. Örnek olarak şu deyimler verilebilir: barut fiçisi, çam devirmek, beyni sulanmak, afyonunu patlatmak, dişini sıkmak, iple çekmek, kulak kesilmek...

İkinci derece deyimlerde deyim anlam oluşumundaki göndergesel anlamlı göstergeler, yan anlamlı öğelere göre değerlendirildiğinde ancak deyim anlamına ulaşılabilmektedir. Bu tür deyimlerde görülen ortak özellik göndergesel anlamlı

ögenin yan anlamlı ögeye bağımlı olarak kullanılmasıdır. Deyimi oluşturan sözlük birimlerinin yalnızca bir tanesi gerçek anlamından sıyrılmıştır. Örnek olarak şu deyimler verilebilir: adam kıtlığı, yabana atmak, dar kafalı, dile gelmek, yabana atmak, içi ezilmek, karşı çıkmak, gözüne çarpmak...

Üçüncü derece deyimlerde bütüncül anlamı oluşturan sözcüksel birimlerin yan anlamlarının toplamı bütüncül anlama karşılık gelmektedir. Göstergelerin hepsi sahip oldukları anlamlarını koruyarak bütün anlama taşınmaktadır. Deyimleşmenin en zayıf olduğu deyimlerdir. Örnek olarak şu deyimler verilebilir: kafa yormak, akli karışmak, derdine yanmak, dar kafalı, gözünü ayırmamak, başına ekşimek... (Uzun'dan akt. İşeri, 2010:390).

Bu çalışmada Uzun'un deyimlere ilişkin yukarıda betimlenen üçlü derecelendirmesi kullanılmıştır. Derecelerine göre deyimlerin 6. Sınıf öğrencileri tarafından anlaşılma ve kullanılma becerilerine bakılmıştır.

2.1.2 Deyim Öğretimi ve Yaklaşımlar

Türkçe, deyimler bakımından zengin bir dildir. Sözlü ve yazılı anlatımda düşüncelerimizi kısa yoldan etkili anlatabilmek için deyimlerden yararlanırız. Deyimler, yazıya güç verir, konuşmayı güzelleştirir (Salan, 1999: 5-7). Dil, doğru ve güzel kullanılabilirdiği ölçüde bireyi zenginleştirip donanımlı kılar (Dilidüzgün, 2001: 244). Deyimler hem yazılı ve sözlü anlatıma zenginlik katması hem de toplumun sahip olduğu kültür unsurlarını geçmişten günümüze aktarması bakımından önemlidir. Bu nedenle genç kuşaklara bu miras öğretilmeli ve yazılı ve konuşma dilinde deyimleri kullanmaları sağlanmalıdır.

Anadili öğretimi, öğrencinin söz varlığının gelişmesini sağlar. Bu öğretim sürecinde öğrenciye sunulan metinler, öğrencilerin bildiği sözcüklerin dışında başka sözcükleri (sözcük, terim, deyim, atasözü, kalıplaşmış söz vd.) de içermektedir. Bu sözcüklerle, bu sözlü ve yazılı metinler aracılığıyla tanışan (bu tanışma ders dışı bilim, kültür, sanat etkinliklerinde de varlığını sürdürür) öğrenci söz varlığını da zenginleştirmiş olur (Çotuksöken, 2002). Deyimler, ancak sistemli anadili eğitim faaliyetleriyle çocuklara kazandırabilir. Bu faaliyetler de ilköğretim okullarında okutulan Türkçe derslerinde yürütülmektedir (Özbay, Melanlıoğlu 2009: 10).

Dilimizin zengin söz varlıkları içinde yer alan deyimlerin kullanımı ve öğretimi için geleneksel yöntem yerine yeni yöntemler kullanarak öğrencilerin deyimleri daha etkili öğrenmeleri sağlanmalıdır.

Deyim öğretiminde kullanılması gereken yöntemleri Portero 2005'ten akt. Güneş, (2009) şöyle aktarmıştır: deyim öğretme amaçlarını belirlemek; öğretilecek deyimlerin kullanım sıklığı, öğrenci seviyesine ve ihtiyaçlarına göre seçmek; öğretilecek deyimlerin dilbilimsel ölçütlere, içerdikleri anahtar sözcüklere, anlamlarına, anlam alanlarına ya da konulara göre sınıflandırmak; deyim öğretiminde görsel, sözel ve çeviri tekniklerinin kullanmak, öğrenci motivasyonunu sağlamak; etkinlikleri sıralamak ve sunmak; kontrollü öğrenme sağlamak ve üretme etkinliklerini yapmak olarak sıralamaktadır.

Deyim öğretimi için yararlı bir zemin oluşturmak ve öğrenmeyi daha kolay hale getirmek amacıyla deyim öğretiminde uygulanabilecek teknikleri Abisamra 2002'den akt. Güneş, (2009) şu şekilde sıralamıştır: deyimleri karikatürlerden, paragraf içerisinden tahmin etme ve tartışmak, belli başlı ölçütlere göre deyimleri sınıflandırmak, bağlamın verdiği anlamdan yola çıkarak bir ifadeyle paragrafı tamamlamak; çoklu zeka kuramına dayalı faydalı teknikler geliştirmek; durumsal resimler, diyaloglar hazırlamak; uygun resimler yaparak deyimlerin gerçek ve mecazi anlamları arasındaki farkı göstermek, drama yöntemi kullanarak gerçek ve mecazi anlam arasındaki farkın yarattığı komik durumları kullanmak; deyim öğretimini derslerde metnin bağlamından faydalanarak resimlerle ve kavramlarla yapmak; öğrencilerle deyimleri, konuşmalarında ve yazılarında niçin kullandıklarını tartışmak; deyimleri bağlam bilgisi oluşturarak şekilde kısa paragraf veya diyaloglar içerisinde kullanmak.

Levorato (1993: 104), çocukların deyimleri anlama becerisinin, sahip oldukları imge dil becerisinden ayrı değerlendirilemeyeceğini, imge dilin öğretimi için anadilde özel bir beceri gerekmediği bunun doğal bir öğrenme sürecine bağlı olarak geliştiğini dile getirmiştir.

Glucksberg (1993: 3-4)'e göre öncelikle gerçek ve mecazi anlamları bilmek deyimlerin ifade ettiği anlamları anlayabilmek için önemli, bundan daha da önemlisi deyim kullanan yazarın ya da konuşmacının deyimleri kavrama sürecinde ilgili bağlam bilgilerinden yararlanmak ve deyimleri kullanmasındaki amacını bulmak

gereklidir. Deyimler ‘bir metinde yoğun bilgi taşıyan, bilinmediğinde okuma sürecinde en çok zorluk çıkaran’ (Arnoud, Savignon, 1997) öğeler olarak tanımlanmıştır. Deyimler mecazi anlam taşıdıklarından ‘anlamları, içerdikleri öğelerin anlamlarının toplamından oluşmaz, bileşenlerinin anlamlarından farklıdır, bundan daha fazla ve dışındadır, deyimlerin anlamları ve içerdikleri sözcüklerin anlamları arasında ilişkiler çok değişik olabilmektedir’ (Glucksberg, 1993). Bu sebeple deyim anlamlarını incelerken sözcüklerin tek tek çözümlenmesi yapılmaz ve deyim anlamlarına ulaşabilmek için daha çok çabalamak gerekir. (Cuozzo, 1999). Cacciari ve Corradini (2005)’nin düşüncelerine göre deyimler, karşımıza hem sözcük hem de sözcükten daha büyük yapılar olarak ortaya çıkarlar, ancak taşıdıkları bütünsel anlam dolayısıyla sözcük olarak ele alınmaları gerekir.

Yapılan araştırmalar sonucunda deyimleri anlama ve öğrenme süreçlerini etkileyen değişkenleri Glucksberg (1993) şu şekilde belirlemiştir:

- Öğrenenlerin yaşı; Piaget’in bilişsel gelişim kuramına göre çocuklar, soyut işlemler dönemi öncesi, yani 9 yaşlarına kadar deyimlerin düz anlamlarını yorumlar,
- Deyimlerin özellikleri; sadece bir şekilde ve sıkça duyuldukları için sözdizimsel olarak donmuş deyimler ve mecazi anlamları düz anlamlarına yakın olan deyimler daha kolay öğrenilmektedir,
- Özgün hallerinde bilinen deyimler değişikliğe uğramış hallerine göre daha çabuk anlaşılır.

Alanyazında deyimler derecelerine ya da saydamlıklarına göre farklı biçimlerde sınıflandırılırsalar da deyim sözlüklerinde de deyim öğretimi alanyazın çalışmalarında da henüz bu sınıflandırmaların kullanım sıklığı istenen düzeyde yaygınlaşmamıştır. Bu çalışma kapsamında kullanılan deyimler, Uzun (1991) tarafından kullanılan ölçütlerle derecelendirilmiştir.

2.1.3 Deyim Sözlükleri

Tan (2013), “Atasözü Deyim Ayrımında Daha Sağlam Adımlara Doğru: Türkiye Türkçesinde Yeni Bir Atasözü ve Deyimler Sözlüğü” adlı çalışmasında, özellikle Cumhuriyet Dönemi’nde TDK aracılığı ile Türk dili araştırmalarına önem verilmesiyle halk ağzından söz derleme çalışmalarının kapsamına atasözü ve deyimler de dâhil edilerek dilimizi zenginleştirmeyi amaçlamıştır. Bu çalışmalar kapsamında

çok sayıda atasözü ve deyimlerin derlenerek iki cilt hâlinde yayımlandığından söz etmiştir. Aynı zamanda güncel sözlük gibi, atasözü ve deyimlerden oluşan pek çok sözlük hazırlanıp eğitimde kullanılmaya elverişli hale getirilip bastırılmıştır. Bu sözlükler içinde en çok tercih edileninin, eski TDK Genel Yazmanı Ömer Asım Aksoy'un hazırladığı TDK tarafından yayımlanan iki ciltlik Deyimler Sözlüğü olduğu söylenebilmektedir. TDK, 21 Mayıs 2009 tarihinde yeni bir atasözü ve deyimler sözlüğü hazırlayıp genel ağda halkın hizmetine sunmuştur.

Erişilebilen Türkçe deyim sözlükleri aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir:

Muhittin Bilgin-Ahmet Can Bilgin, *Tanıklarıyla Türkçe Deyimler Sözlüğü*, Dil Derneğinin 2012 Beşir Göğüş Ödülü'nü kazanan bu çalışma henüz yayımlanmadı. Basında içinde 21.000 deyim bulduğuna dair haberler, köşe yazıları yer aldı.

Ali Püsküllüoğlu, *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, Ankara, Arkadaş Yayınevi, 1998.

Ahmet Turan Sinan, *Türkçenin Deyim Varlığı*, Malatya 2001, 516 s., Kubbealtı Yayıncılık. [17.137 söz]

Ertuğrul Saraçbaşı, *Örnekleriyle Büyük Deyimler Sözlüğü I-II*, İstanbul 2010, 1328 s., YKY. [13.126 söz]

TDK, *Deyimler Sözlüğü*, Genel Ağ, <http://tdkterim.gov.tr/atasoz/> [Aralık 2012 itibarıyla 11.209 söz]

İsmail Parlatur, *Deyimler Sözlüğü*, Ankara 2008, 963 s., Yargı Yayınları [10.349 söz].

Ömer Asım Aksoy, *Deyimler Sözlüğü*, İstanbul 1988, 457-1131 s., İnkılâp Kitabevi [8.164 söz].

Türk Dil Kurumu, *Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler I-II*, 3. bsl., Ankara 2004, 406+175 s., Türk Dil Kurumu Yayınları: 279, 331 [6.125 söz].

Mehmet Hengirmen, *Deyimler Sözlüğü*, Ankara 2007, 606 s., Engin Yayınları [3.984 söz]

Vural Sözer, *Deyimler Sözlüğü*, İstanbul, Epsilon, 2001.

2.1.4. Bağlam Kavramı ve Bağlam Temelli Öğrenme

Türkçe Sözlük'te (TDK, 2011) bağlam, “ Bir dil birimi çevreleyen, ondan önce veya sonra gelen, birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim veya birimler bütünü, kontekst ” olarak tanımlanmıştır.

Korkmaz (2007: 33) bağlamı, “Bir cümlede, bir konuşmada veya bir metin içinde yer alan herhangi bir kelimenin anlamının daha iyi belirlenebilmesi ve başka anlamlarından ayırt edilebilmesi için kendisini çevreleyen ve karşılıklı ilişkide bulunduğu öteki öge veya ögelerle oluşturduğu bütün” olarak tanımlamaktadır. Aksan (1998: 75) bağlamı, “Bir göstergenin, birlikte bulunduğu öteki göstergelerle oluşturduğu ve anlamını aydınlatan bütün” olarak tanımlamaktadır.

Sözcük öğretimi çalışmalarında kullanılan farklı eğitsel yollar vardır, bunlardan biri de bağlam bilgisine başvurmaktır. Bağlama dayalı olarak yapılan sözcük öğretimi, bir sözcüğün ya da sözcük grubunun anlamının içinde bulunduğu bütüne göre tahmin edilmesini öngören bir yaklaşımdır. Dolayısıyla sözcük öğretiminin anlam bilimi ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bir sözcüğün anlamının belirlenmesinde bağlama ihtiyaç duyulmaktadır. Gencan (1971: 425) “Her sözcüğün anlam değerini, içinde bulunduğu metin verir” demektedir.

Metinde anlamı bilinmeyen sözcüklerin anlamlarını kestirebilmek için sözcüklerin önünde ve arkasındaki verilenleri algılamak, metin dilbilim çalışmalarının önemli bir yerini oluşturmaktadır. Günay'a göre (2007: 76) bir metindeki bütünlük içinde, daha önce ve daha sonra aynı sözcük, izlek, kavram ya da düşünce aynı biçimde ya da farklı biçimde yeniden kullanılabilir.

Bağlamın sözcüklerin anlaşılmasında önemli bir görevi vardır. Aydın'a göre (2007: 120) “Bir kelimenin bağlamından söz ettiğimize göre, bir cümlenin, bir metnin de bağlamından söz edebiliriz. Cümlenin anlamı ve görevi de kesin olarak kullanıldığı metinden hareket ederek anlaşılabilir”. Metin bağlamı bir sözcüğün çok anlamlılığını ortadan kaldırarak sözcüğün anlamının kestirilebilmesine olanak sağlamaktadır. Özbay (2009: 180) “Öğrencileri metinlerle karşılaştırmamızın nedenlerinden birisi de kelimelerin türlü anlamlarıyla karşılaşp kelime hazinelerini geliştirmelerini sağlamaktır” der.

Çelik, Demirgüneş ve Fidan (2015), bir metnin anlamlandırılmasındaki son aşamanın ‘okurun bağlam duyarlı anlama evresine geçmesi’ olduğunu

belirlemektedirler. Öte yandan onlara göre okurun önbilgileri, metinde geçen sözcüklerin anlamlarını bilme düzeyi, metni anlamasını doğrudan etkiler.

Güneş (2007), sözcüğün anlamını metinden bulma etkinlikleri sırasında, yeni sözcüğün tümce içine yerleştiği konumun ve varsa aldığı biçimbirimlerinin de incelenmesi gerektiğini dile getirmektedir. Okurun metni anlamlandırması sürecinde sözcük anlamı kadar sözcüğün biçim birimlerinin de etkisi vardır.

Glynn ve Koballa'dan aktaran Gür (2014) bağlam temelli öğrenme için şunları söylemektedir: “Bağlam temelli öğrenme, ders içeriklerinin aktarılmasında öğrencilerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları çeşitli durumlardan yararlanmasıdır. Bağlam temelli öğrenme yaklaşımı, günlük hayattaki bir olay, olgu, kavram veya sorundan yola çıkarak, öğrenilen bilgileri hayataleştirmektedir. Böylece öğrencinin hayatının içine kattığı bu kavram ve ilişkileri söz konusu olay ve sorunların çözümünde araç olarak kullanmayı hedeflemektedir”.

Bağlam temelli öğrenmenin savunucularından olan Filkenstein'e göre (Filkenstein, 2001'den aktaran Ulusoy, 2013) bağlam, öğrenmenin merkezindedir ve zamanla öğrenme sürecinin bütünleştirici bir parçası olmaktadır. Öğrenciler, öğretim ortamında içeriği bağlamlar aracılığıyla öğrenmektedir ve öğrenmeleri yoluyla bağlama anlamlar yüklemektedirler.

Bağlam temelli sözcük öğretimi, bir sözcüğün anlamının içinde geçtiği bağlamdan çıkarım yapılarak elde edildiği bir yöntemdir. Bağlam temelli öğretim sözcük öğretiminde kullanılırken; sözcüklerin bağlamlar yoluyla anlaşılması ve öğretilmesi hedeflenmektedir. Bu yöntemin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için, daha önce hazırlanmış hedef sözcük listesi ve bağlamların tasarlanmış olması gerekmektedir. Bunların öğretimi için bağlamlar tasarlanır ve bağlamla ilişkilendirilerek öğretilir (Gür, 2014: 246). Bağlam yoluyla sözcük öğretimi yapmak en kullanışlı yöntemlerden biridir. Bağlam, bilgilendirici ya da yazınsal bir metinden seçilebilir. Bu çalışmada kitap odağındaki metin bağlamı yazınsal metin türlerinden seçilmektedir. İşeri, Çelik ve Demirgüneş'e göre (2015) dilin en yetkin kullanıldığı ortamlardan biri de yazınsal metin ortamlarıdır.

Bağlam temelli sözcük öğretimi yönteminde, öğrencilere sözcükleri doğrudan öğretmekten çok öğrencilerin sözcüğü tümce içinde tanıması ve anlamını çıkarması

sağlanmaktadır. Dolayısıyla sözcük öğretiminde kalıcılık ve üreticilik amaçlanmaktadır denebilmektedir.

2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.2.1. Çalışma ile İlgili Yazılan Makaleler, Kitaplar, Kitap Bölümleri ve Bildiriler

Mete (2014) “Kültürel Ortaklığın Göstergesi Deyimlerin Öğretimi” başlıklı makalesinde, ortaokul 7. Sınıf Türkçe dersinde öğrencilere kazandırılması amaçlanan deyimlerin öğretiminde daha etkili olan uygulamaların hangisi olduğu ve belirli bir süre sonra hatırlamayı kolaylaştıran uygulamaların hangisi olduğu; cinsiyet değişkeninin deyimlerin öğretiminde etkili olup olmadığını araştırmıştır. Bu çalışmada, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı 3 farklı okuldaki 7. Sınıfta düzeyinde 13-15 yaş aralığındaki 127 öğrenci ile çalışma grupları oluşturulmuştur. Deyimlerin belirlenmesi için öncelikle belge taraması ve başarı testi (ön test) yapılmış, devamında belirlenen deyimlerin öğretimi için üç farklı uygulama gerçekleştirilmiş ve ardından başarı testi tekrarlanmıştır (son test). Üç hafta sonra aynı başarı testi (tekrarlı son test) aynı katılımcılara tekrar uygulanmış ve karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan uygulamalar arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmiş; deyimleri görseller yoluyla öğrenmenin daha kalıcı olduğu ve her durumda kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre başarı oranlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada deyimlerin sözlük kullanılarak öğrenilmesinden ziyade öykülerle desteklenerek metinsel bağlam içinde verilip öğretilmesinin daha başarılı sonuçlar verdiği görülmüştür.

Özbay ve Akdağ, (2013) “Deyimlerin Öğretiminde Aktif Öğrenmenin Etkisi” başlıklı çalışmalarında deyimlerin öğretiminde aktif öğrenme tekniklerinden ‘eğitimsel oyun, karşılıklı öğretim, keşfederek öğrenme ve araştırarak öğrenmenin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin deyimleri öğrenmeleri üzerine etkisini belirlemeye çalışmışlardır. Sonuç olarak aktif öğrenmeyle deyimlerin öğretimi çalışmasının öğrencilerin bir hayli ilgisini çektiği ve dersten zevk almalarını sağladığı görülmüştür. Aynı zamanda öğrencilerde deyimleri konuşma ve yazı dilini zenginleştiren önemli unsurlardan biri olarak algılamasını sağlamıştır.

Varıoğlu, Şeref, Gedik ve Yılmaz (2014), “Deyim ve Atasözlerinin Öğretilmesinde Görsel Bir Araç Olarak Karikatürlerin Başarıya Etkisi” başlıklı

makalelerinde, 6. sınıf öğrencilerinin deyim ve atasözlerinin anlamlarını kavramada karikatür kullanımının başarıya etkisinin nasıl olduğunu ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmada yarı deneysel desen kullanılmış olup, gruplar belirlenirken yansız atama yolu ile seçilmiştir. Bu çalışmada Erzurum'daki bir ilköğretim okulundaki 6. öğrencilerine uygulama yapılmış; çalışmaya deney grubunda 21 erkek, 15 kız; kontrol grubunda ise 15 kız, 17 erkek öğrenci olmak üzere toplam 68 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın verileri ise 5 çoktan seçmeli, 10 eşleştirmeli ve 2 açık uçlu olmak üzere toplam 17 sorudan oluşan Atasözleri ve Deyimleri Öğrenme Başarı Testi (ADÖBT) aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 16.0 paket programında çözümlenmiş, bağımlı ve bağımsız örneklem için t testi kullanılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda karikatürlerle öğretim tekniğinin atasözleri ve deyimlerin öğretiminde olumlu yönde etkili olduğu bulgulanmıştır.

Göçer (2014) “İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Deyimleri Kullanma Yeterlikleri Üzerine Bir İnceleme” başlıklı makalesinde, öğrencilerin deyimleri kullanma durumlarının ne düzeyde olduğunu belirlemeye çalışmıştır. Bundan yola çıkarak öğrencilerin anlama ve anlatım becerilerini geliştirerek Türkçeyi etkili bir biçimde kullanabilmelerinde deyim kullanımının önemi üzerinde durmuştur. Bu çalışmanın sonucunda; deyim öğretiminde kavramsal anahtar kullanılmasının yararlı olabileceği, bir kavramla kurulan deyimlerin öğretiminde o kavramın temel alındığı etkinliklerde kavramın farklı kullanım biçimlerine de yer verilerek deyimlerin oluşumu ve yapısına işaret edilebileceği belirlenmiştir. Bu açıdan bakıldığında Türkçe derslerinde deyimlerin alışlagelmiş yollarla değil, farklı araç gereçlerle desteklenerek gerçekleştirilmesinin daha faydalı olacağını belirtmiştir.

Mangır (2012) “İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Deyim Varlığının Öğrencilerin Alıcı Söz Varlığına Katkısı” başlıklı makalesinde, İlköğretim Türkçe 5 Ders Kitabı'nda (2012) yer alan deyimleri belirlemeyi ve bu deyimleri deyimleşme dereceleri bakımından değerlendirmeyi amaçlamıştır. Bununla birlikte, bu çalışmada metinlerde geçen deyimleri derecelerine göre inceleyerek öğrencilerin söz varlıklarına katkısı üzerinde durmuştur. Sonuç olarak; İlköğretim Türkçe 5 Ders Kitabı'nda (2012) yer alan deyimlerin sayısının (yaklaşık 145), somut dönemden soyut döneme henüz geçmekte olan öğrenciler için fazla olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Tam deyimlerin sayısının ikinci ve üçüncü dereceden deyimlerin sayısına oranla az olduğu, bu durumun kitabı kullanan öğrenciler açısından olumlu olduğu görülmüştür.

Bunun yanı sıra sözü edilen deyimlerin metinlerde yinelenme sıklıklarının az olmasının, yeni öğrenilen bilgilerin kalıcı duruma gelmesinde yinelemenin ve alıştırmamanın önemi noktasında değerlendirildiğinde olumsuz bir durum olduğu vurgulanmıştır.

Barutçu ve Açık (2018) “Çocuk Edebiyatı Ürünlerinde Yer Alan Deyimlerin Kültür Aktarımındaki Rolü ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Deyimlerle Örtüşme Düzeyi” adlı makalelerinde, 4 çocuk edebiyatı yazarının (Behiç Ak, Cahit Zarifoğlu, Cemil Kavukçu ve Mavisel Yener) hikâye ve romanlardan oluşan toplam 19 yapıtı içerdikleri deyimler açısından incelemişlerdir. Bu inceleme sonucunda belirlenen deyimler ulusal ve kültürel öğeleri içerme durumuna göre değerlendirilmiş ve çalışmanın son aşamasında MEB yayınları 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan deyimlerle karşılaştırılmıştır. Ders kitapları ve incelenen çocuk kitaplarında ortak olan ve olmayan deyimler belirlenmiş, böylece çocukların dil gelişimine ve toplumun kültür aktarımına katkılar sağlayabilmek için bir Türkçe öğretmenin ders kitabı dışında roman, öykü ve şiir kitapları kullanması gerektiği vurgulanmıştır. Sonuç olarak bu çalışmaya konu olan öyküler genel olarak değerlendirildiğinde Behiç Ak’ın çocuğa iletişim teknolojilerini kullanma noktasında ışık tuttuğu, çağının gerektirdiği beceri ve yetenekleri kazandırma noktasında faydalı olduğu söylenmiştir. Bu çalışmada Cahit Zarifoğlu, Cemil Kavukçu ve Behiç Ak çocuğa sorumluluk almayı öğretme noktasında öne çıkmışlardır. Yapıtların çocuğu gerçeklerden uzak tutmamak için olumlu ve olumsuz durumlarda kullanılan, güzel ve çirkin davranışları, karakter özelliklerini de ortaya koyan deyimler içermesi açısından başarılı olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte çocuğun düşünme ve değerlendirme yeteneğini geliştirdiği için yapıtlarda deyimlerin kullanılmasının yabana atılmaması gerektiği dile getirilmiştir. Bu anlamda araştırma kapsamında incelenen toplam 19 yapıtın içerdiği deyimlerin sayısı bakımından yeterli olduğu ifade edilmiştir.

Er ve Ünal (2015) “Ortaokul Öğrencilerinin Seçtikleri Deyimlerin Konularına Göre Sınıflandırılması” başlıklı makalelerinde, öğrencilere deyimlerin eğlenceli biçimde öğretilmesi ve öğrencilerin seçtikleri deyimlerin konularına göre sınıflandırabilmesini amaçlamışlardır. Araştırma tarama yöntemiyle yapılmış olup araştırmanın çalışma grubunu 2013-2014 eğitim-öğretim yılında İstanbul ilinde bir devlet okulunun 5, 6 ve 7. sınıfında öğrenim görmekte olan 96 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler öğrencilerin deyimler konusunda çizdikleri resimler

kullanılarak elde edilmiştir. Öncelikle öğrencilerin istedikleri deyimleri sözlükten seçerek o deyimın akla gelen ilk anlamında resimlerini çizmeleri istenmiştir. Bu veriler toplanarak içerik analizi yapılmıştır. Deyimler konularına göre alay ve eğlenme maksadıyla yapılan deyimler; öykü deyimleri; betimleyici nitelikte deyimler; abartma deyimleri; dua deyimleri ve övgü, dalkavukluk, yaltaklanma ve sevgi deyimleri olarak sınıflandırılmış ve sınıflamalara uygun bu deyimlere kodlar verilmiştir. Çalışma sonucunda öğrencilerin deyimlere karşı daha ilgili oldukları ve 96 öğrenciden 43'ünün abartı deyimleriyle ilgili çalışma yaptıkları görülmüştür. Araştırmanın sonucu göstermiş ki öğrencilere resimler veya görsellerle desteklenerek deyim öğretimi sunulursa öğrenciler bu deyimleri öğrenmede daha başarılı olmaktadır.

Bayraktar ve Yaşar (2005) “İlköğretim I. Kademe V. Sınıfta Deyim Öğretimine İlişkin Uygulamalar ve Deyim Öğretimine Yeni Bir Yaklaşım” adlı makalelerinde, iki deyim öğretimi yöntemi (deyimın anlamını verme yöntemi ile resim ve öykülerle desteklenen) karşılaştırılmış ve bu yöntemlerden hangisinin daha başarılı olduğunu ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu çalışmada, öğrencilerin ilk kez karşılaştıkları deyimlerin anlamlarını öğrenmeleri ve belli aralıklarla yapılan tekrarlar yoluyla öğrenmeleri üzerinde durulmuştur. Bunun için kontrol ve deney grubu olmak üzere iki grup yansız yarı rastlantısal yöntemle belirlenerek oluşturulmuştur. Kontrol grubuna yalnızca deyimlerin anlamları, deney grubuna ise önce deyimın anlamı verilip, ardından deyimın görünürdeki anlamını açıklayan resim gösterilip daha sonra deyimın gerçek anlamını açıklayan özgün öykü okunmuştur. Çalışma sonucu deyimın yalnızca anlamını vererek tümce içinde kullanma çalışmalarının, resim ve öykülerle desteklenen deyim öğretimine göre daha az başarılı olduğu ortaya çıkmıştır.

Hamıdov (2006) “Türkçe Deyimlerin Anlam Özellikleri: Konuşma İle İlgili Deyimler” başlıklı makalesinde, deyimleri sınıflandırmak gerektiğinden bu sınıflandırmanın biçim, anlam ve konularına göre olması gerektiğini, deyimlerin bu şekilde sınıflandırılmasının deyimleri, yerinde ve verimli olarak kullanılmalara olanak sağlayacağını, böylelikle deyimlerin öğretilmesiyle ilgili yaşanan sıkıntılara çözüm getireceğini belirtmiştir.

Bayat ve Çetinkaya (2014) “Tanınırlık ve Saydamlık Derecesi Bakımından Deyimlerin Anlaşılabilirliği” ilgili bildirimlerinde deyimlerin tanınırlık ve saydamlık derecesi açısından ne düzeyde anlaşıldığını araştırmışlardır. Bu çalışmaya üç farklı

okuldaki 6, 7, ve 8. sınıflarda öğrenimlerini sürdüren 229 öğrenci katılmış olup veriler araştırmacıların geliştirdiği deyimleri anlama düzeyi testi ile toplanmıştır. Bu testte tanınırlık ve saydamlık açısından üç farklı derecede 36 deyime yer verilmiştir. Katılımcılardan bir bağlam içinde verilen deyimlerin anlamlarını yazmaları istenmiştir. Veriler alınan yanıtların içeriklerinin çözümlemesi yoluyla elde edilmiştir. Yapılan istatistiksel çözümler sonucunda katılımcıların tanınırlık açısından yüksek dereceli deyimleri ve saydamlık açısından orta dereceli deyimleri daha iyi anladığı, tanınırlık düzeyi yüksek ve düşük olan deyimler ile saydamlık derecesi yüksek ve düşük olan deyimlerin anlaşılmasında olumlu ve anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Elde edilen bulgular ortaokul öğrencilerinin deyimleri anlamlandırmaya ilişkin sorunlar yaşadığını bununla birlikte sosyo-ekonomik düzeyi düştükçe deyimleri anlama düzeyinin arttığı görülmüştür. 8. sınıflar genellikle diğer sınıf düzeylerine göre en yüksek puanı alan grup olmuştur bu da yaş ilerledikçe soyut işlem dönemine geçen çocukların deyimleri daha iyi anladığını göstermektedir.

Çocuk (2012) “Öğretmen Adaylarının Deyimleri Anlamsal Açıdan Tahmin Edebilirlikleri: Mersin Üniversitesi Örneği” başlıklı makalesinde, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü öğrencilerinin deyimleri anlamsal açıdan tahmin edilebilirliklerin ne düzeyde olduklarını incelemiştir. Deyimler derecelerine göre ayrılarak öğrencilerin hangi deyimlerin anlamını daha kolay ve doğru biçimde kestirebildikleri ve hangi deyimlerin anlamını kestirmede zorlandıkları ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda öğrencilerin deyimlerin anlamını kestirme durumlarının düşük düzeyde olduğu bulgulanmıştır. Derecelendirilen deyimler içinde öğrencilerin birinci ve ikinci derece deyimlerin anlamlarını kestirmede zorluk çektikleri gözlenmiş, üçüncü derece deyimlerin anlamını kestirmede ise diğer iki türe göre daha başarılı olduğu gözlenmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda öğrencilerin üçüncü derece deyimleri diğer derecelere göre daha kolay ve doğru tahmin ettikleri görülmüştür.

Cengiz ve Duran (2017) “Hayvan Masalları (Fabl) Üzerinde Deneysel Bir Araştırma: Çocuklar Deyimlerden Ne Anlıyor?” başlıklı çalışmalarında erken çocukluk dönemindeki 5-8 yaş arası çocukların deyimleri anlamlandırabilme becerilerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın çalışma grubunda 195 fabl ve Uşak ilinde ikamet eden 5-8 yaş arası 20 çocuk yer almaktadır. Çalışmada 195 fabl (hayvan masalı) incelenmiş, bu fablların 153’ünde 683 kez deyim kullanıldığı

bulgulanmıştır. Bu fabllarda en çok yinelenen 3 deyim ve mecaz anlam içeren 3 deyim olmak üzere 6 deyim seçilmiştir. Deyimlerin yer aldığı fabllar öğrencilere okunarak, fabllarda geçen deyimın anlamı üzerine sorular sorulmuştur. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre; yaş artıkça çocukların deyimleri anlayabilme oranın arttığı görülmüştür. Öğrencilerin mecaz anlam taşıyan deyimleri, gerçek anlamıyla kullanılan deyimlere oranla anlamlandırmakta zorluk çektikleri belirlenmiştir. Öğrencilerinin çoğunun deyimın anlamını bilmeseler bile fablın konusunu genel anlamda anladıkları görülmüştür.

Uçgun ve Çetinkaya (2016) “Gülten Dayıoğlu'nun Öykülerindeki Deyimlerin Tanınırlık Ve Saydamlık Dereceleri Bakımından İncelenmesi” başlıklı makalelerinde, Gülten Dayıoğlu'nun 8 yaş ve üstü okuyucular için yazmış olduğu öyküleri incelemiş, bu yapıtlarda yer alan deyimlerin saydamlıkları ve katılımcılar tarafından tanınırlık derecelerini belirlemeye çalışmışlardır. Ayrıca deyimlerin tanınırlık derecesinin sınıflara ve cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği inceleme alanına almışlardır. Araştırmada ulaşılan sonuçlara göre, çalışma grubunda yer alan ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin örnekleme bulunan deyimlerin üçte ikisinden fazlasını orta derecede tanıdıkları, ikinci sınıf öğrencilerinin 4 deyimini yüksek, 6 deyimini düşük derecede tanıdıkları, üçüncü sınıf öğrencilerinin 32 deyimini yüksek, 6 deyimini düşük derecede tanıdıkları ve dördüncü sınıf öğrencilerinin 47 deyimini yüksek derecede tanıdığı, düşük derecede tanıdığı deyimın ise olmadığı bulgulanmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, deyimlerin tanınırlık dereceleri ile sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Çalışmada yer alan yapıtlardaki toplam deyim sayısının saydamlık derecesi açısından yüksek ve orta dereceli olması bu kitapları okuyan çocukların deyimsel anlamı yapılandırmalarında faydalı olacağı söylenmiştir.

Akkök (2007) “Deyimlerin Anlambilimsel ve Bilişsel Özelliklerine Göre Tahmin Edilebilirliği: Yabancı Dilde Bir Uygulama” başlıklı makalesinde deyimleri anlambilimsel ve bilişsel özelliklerine göre sınıflandırmış ve bu deyimlerin kullanılmasına ilişkin bir uygulama yapmıştır. Çalışmanın amacı, İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenmekte olan Türk öğrencilerinin bu dildeki deyimlere ilişkin bilgilerini sınamak, anlamını bilmedikleri deyimler arasında hangi türdeki deyimlerin anlamını çıkarımda bulunabildiklerini belirlemektir. Çalışmada kullanılan deyimler şu altı gruba göre değerlendirilmiştir:

- Üçüncü derece ya da güçlü biçimde güdülenmiş eğretilmeli deyimler
- Üçüncü derece ya da güçlü biçimde güdülenmiş düzdeğişmeceli deyimler
- İkinci derece ya da daha az güçlü biçimde güdülenmiş eğretilmeli deyimler
- İkinci derece ya da daha az güçlü biçimde güdülenmiş düzdeğişmeceli deyimler
- Birinci derece ya da çok az güdülenmiş eğretilmeli deyimler
- Birinci derece ya da çok az güdülenmiş düzdeğişmeceli deyimler

Çalışmanın sonucunda öğrencilerin ikinci ve üçüncü dereceden deyimlerin anlamlarını daha iyi bildikleri görülmüştür. Öğrencilerin anlamını bildikleri deyimlerin çoğunlukla Türkçede benzer kullanımları olan deyimler olduğu, deyimlere ilişkin bilgilerinin yetersiz olduğu görülmüştür. Öğrencilerin bilmedikleri deyimlere ilişkin tahmin yürütmeleri istendiğinde derecelerine göre en fazla üçüncü derece deyimlerin anlamını doğru tahmin edebildikleri görülmüştür. Güdülenmelerine göre ise, öğrencilerin düzdeğişmeceli güdülenmeye sahip deyimlerin anlamını eğretilmeli deyimlerden daha kolay tahmin edebildikleri gözlenmiştir. Hem dereceleri hem de güdülenmeleri göz önünde bulundurulduğunda en çok doğru tahminde buldukları deyimler, ikinci derece düzdeğişmeceli deyimler olmuştur.

İşeri (2010) “Türk Üniversite Öğrencilerinin Deyimleri Tahmin Etme Durumları” adlı çalışmasında, Türkçe Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının deyimlerin anlamlarını kestirebilme düzeylerini incelemiştir. Çalışmada, öğrencilerin hangi türdeki deyimlerin anlamlarını kestirebildikleri ortaya konmaya çalışılmıştır ve bu çalışmanın sonucunda öğrencilerin genelde deyim bilgilerinin yeterli düzeyde olmadığı bulgulanmıştır. Öğrencilerin deyimlerin anlamını kestirme düzeylerinin birinci dereceden üçüncü dereceye doğru yükseldiği görülmüştür. Bu çalışmada birinci derece deyimlerin en az doğru kestirilen, üçüncü derece deyimlerin ise anlamı en fazla doğru kestirilen deyimler olduğu görülmüştür.

Uzun (1991) “Deyimleşme ve Türkçede Deyimleşme Dereceleri” adlı makalesinde deyimlerin, deyim aktarması, ad aktarması (metonymy), benzetme (simile), ve alüzyon (allusion) gibi anlam aktarımını sağlayan olayların etkisiyle deyimleşme olgusunun olduğu bir süreç olarak belirtmiştir. Bundan yola çıkarak deyim anlamı, deyimleşme olgusu sonucunda ortaya çıkan parçaların anlamlarını aşan bütüncül anlama ait olduğunu dile getirmiştir. Bu çalışmada, Türkçedeki deyimlerin

deyimleşme derecelerinin belirlenmesinde deyim anlam yapılanması içindeki göstergelerin taşıdıkları anlam değerleri kriter olarak ele alınmıştır ve bu kriter doğrultusunda, Türkçedeki deyimlerin üçlü bir derecelendirmeye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu derecelendirmeye göre a) Tam deyimler ya da birinci dereceden deyimler: Bu deyimlerde, deyimlik anlam yapılanması içindeki göstergeler göndergesel anlamlarıyla deyimleşme olgusuna girer ve deyim özelliği gösterirler. b) Yarı deyimler ya da ikinci dereceden deyimler: Deyimi oluşturan sözcüklerden biri çoğunlukla ilk öge, yan anlamında kullanıldığında yan anlamlı gösterge, kendi anlamıyla birlikte ikinci ögenin göndergesel anlamını da deyim anlamı içine taşımaktadır. c) Üçüncü dereceden deyimler: Bu deyimlerde deyimleşmenin en zayıf olduğu örnekleri içermektedir.

Ercan ve Can (2015) “Deyimlerin Edim bilimsel Olarak Ulamlaştırılmasına İlişkin Bir Öneri: Türkçede ‘Erkek’e Gönderimde Bulunan Deyimler” başlıklı makalelerinde deyimlerin sözdizimsel özellikleri açısından incelendiği çalışmalar yer almaktadır. İncelenen bu çalışmalarda Türkçede deyimleri anlambilimsel açıdan inceleyen Uzun (1991), deyimleşme olgusunu ‘deyimlik anlam yapısından, yani deyim kaynaklık eden göstergelerin (sözcüklerin) taşıdıkları anlamlardan, anlam aktarımı yoluyla deyim anlamını üreten’ bir süreç olarak betimlemektedir. Deyimleri ise, derecelenme açısından inceleyerek bunları üç farklı ulamda ele almıştır:

- Deyim anlamına kaynaklık eden göstergelerin tek tek ele alındıklarında göndergesel anlamlarını, diğer bir deyişle düz anlamlarını korudukları tam ya da birinci dereceden deyimler (Örnek: ‘Aba altından değnek göstermek’ deyiminde, deyim anlamına kaynaklık eden göstergeler düz anlamlarıyla kullanılmışlardır.),
- Deyimi oluşturan göstergelerin, yan anlamlarıyla değerlendirildikleri durumlarda deyim anlamına ulaşılabildiği ikinci dereceden deyimler (Örnek: ‘Ağız değiştirmek’ deyiminde ağız yan anlamıyla kullanılmakta, değiştirmek ise göndergesel anlamıyla ağız göstergesine olan bağımlılığı nedeniyle bu duruma bağlı anlam özelliği kazanmaktadır.),
- Deyimleşme sürecinde göstergelerin anlam değerlerini koruduğu ve her iki göstergenin de anlamlarının deyim anlamı içerisine taşındığı üçüncü dereceden deyimler (Örnek: ‘Adamına düşmek’ deyiminde her iki gösterge de

yan anlamlarıyla kullanılmakta, adam, iyi huylu, güvenilir kimse; düşmek de rastlamak, denk gelmek olarak yan anlamıyla kullanılmaktadır.)

Alanyazın incelendiğinde Türkçe eğitimi en çok, deyimın anlamının öğrenciler tarafından kestirilebilme durumlarına odaklanmıştır. Dilbilim alanyazınında ise deyimler, deyimleşme süreçleri bakımından çeşitli biçimlerde(birinci derece deyimler, ikinci derece deyimler, üçüncü derece deyimler) sınıflandırılmıştır.

2.2.2. İlgili Yüksek Lisans Tezleri

Tozman (2009) “Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk Romanlarında Kullandığı Dil Üzerine Bir İnceleme (Cümle Türleri)” adlı yüksek lisans tezinde çocuk edebiyatı alanında yapıtları bulunan Gülten Dayıoğlu'nun çocuk romanlarında kullandığı tümce türlerini incelemiş ve kullanılan tümce türlerinin çocuklara uygunluğunu değerlendirmiştir. Yapılan araştırmada, Gülten Dayıoğlu'nun 14 çocuk romanının ilk, orta ve son bölümlerinin 30'ar sayfasında yer alan tümceler fişlenerek belirlenen tümceler yapısına göre, anlamına göre, yüklemine göre, yüklem türüne göre incelenmiştir. Bu kitapların hitap ettiği yaş grubuna uygun olup olmadıkları elde edilen verilere göre değerlendirilmiştir. Araştırma sonucuna göre Gülten Dayıoğlu'nun 14 romanının tümce türleri açısından hitap ettiği 10–14 yaş grubuna uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

Tozlu (2010) “Gülten Dayıoğlu'nun Eserlerinde Temalar” adlı yüksek lisans tezinde Gülten Dayıoğlu'nun, çocuk romanlarında hangi temaları işlediğini bulgulamayı amaçlamıştır. Ayrıca çocuk edebiyatı alanında ele alınan yapıtların çocukların gelişimini olumsuz etkileyebilecek konular içermemesi, kullanılan dilin çocukların seviyesine uygun olması, yapıtta ele alınan temaların çocukların duyuşsal ve bilişsel gelişimine uygun olması gibi birçok ölçütün bulunmasının bu yapıtların çocuk edebiyatına uygunluğu açısından önemli olduğunu belirtmiştir. Yapılan araştırmada Gülten Dayıoğlu'nun, yapıtlarında da ele aldığı konu itibarıyla bu alanda iyi bir çocuk edebiyatçısı olduğu, yazdığı yapıtlarla da ‘üç kuşağın yazarı’ olma unvanına sahip olduğu vurgulanmıştır.

Önel (2009) “Gülten Dayıoğlu'nun Romanlarında Çocuklar” adlı yüksek lisans tezinde Gülten Dayıoğlu'nun ‘9-14’ yaş grubuna ait yazmış olduğu çocuk romanları üzerine bir inceleme yapmıştır. Her roman için yapılan incelemeler sırasında, öncelikle romanın özetini vermiş, ardından romanların asıl kahramanı

konumunda bulunan çocuklar penceresinden olaylara bakmıştır. Fadiş, Dört Kardeşiler, Suna'nın Serçeleri, Yurdumu Özledim, Ben Büyüyünce gibi romanlar işledikleri konulara göre gerçeğe daha uygun romanlar olduğunu görmüştür. Bu gerçeklik noktasında Yurdumu Özledim romanı Almanya'da bulunan Türklerin konumunu, yaşadığı sorunları; Ben Büyüyünce romanı kan davası ve terörün yanlışlığını anlatışıyla öne çıkarken eğitim ve ekonomik seviyesi düşük olan ailelerde, her şeye rağmen yaşatılan güzel değerlerin anlatımı ile yapıtlarda gelenek ve görenekler de ön plana çıkmıştır. Gülten Dayıoğlu yapıtlarında, çocuklara anadilini sağlam bir yapı içinde öğretirken, onları düşünsel olarak da eğitmeye çalışmıştır.

Kazıcı (2008) "İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Derslerinde Deyim ve Atasözlerinin Öğretiminde Dramatizasyon Yönteminin Etkililik Düzeyi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, Türkçe derslerinde deyim ve atasözleri öğretiminde dramatizasyon yönteminin etkililiğinin ne düzeyde olduğunu araştırmıştır. Bu çalışmanın sonucunda; öykü okuma tekniği ve dramatizasyon yönteminin atasözleri ve deyimlerin öğretiminde etkili bir rol oynadığı ortaya koymuştur.

Şalvarlı (2010) "Türkçe Deyim Öğretimi İçin Metin Hazırlama" adlı yüksek lisans tez çalışmasında Türk dilindeki deyimlere dikkati çekmek, yerli ve yabancı öğrencilere Türkçe öğretiminde kullanılan dilbilgisi kitaplarına deyimlerin eklenmesinin önerilmesini amaçlamıştır. Bu çalışmada deyimler sözlüğü ve Cahit Uçuk'un hikâyelerinde kullanılan deyimler taranmış, yorumlanmış ve deyimlerle ilgili metinler yazılmıştır. Oluşturulan bu metinler vasıtasıyla hem kültür aktarımı yapılmış, hem de deyim öğretimi kolaylaştırılmıştır. Bütünden parçaya giderek oluşturulan deyim öğretimi yönteminde görülmüştür ki öğrencilere örnek tümceler verilmesi ve deyimlerin kültürel öğelere yer verilerek anlatılması deyim öğretimini kolaylaştırmaktadır.

İspir (2013) "İlköğretim Öğrencilerine Tavsiye Edilen 100 Temel Eser Listesinde Yer Alan Türk Yazarlara Ait Eserlerde Kullanılan Deyimler ve Atasözlerinin Kullanım Sıklığı Üzerine Bir İnceleme" adlı yüksek lisans tezi çalışmasını ilköğretim okulları için '100 Temel Eser' dizisinde yer alan Türk yazarlara ait kitaplarda kullanılan deyim ve atasözlerini belirlemek amacıyla yapmıştır. Araştırmasında 100 Temel Eser içerisindeki Türk yazarlara ait yapıtlarda yer alan atasözleri ve deyimleri belirleyip fişledikten sonra bilgisayara aktarmıştır. Bu çalışmanın sonucunda kitaplarda çok fazla deyim kullanılmış olmasına rağmen

kitapların atasözü bakımından oldukça zayıf oldukları ortaya çıkmıştır. İncelenen yapıtların toplamında 21.618 deyim, 13377 farklı deyim olduğu bulgulanmıştır. Bu çalışmanın sonucunda MEB'in 2005 yılında ilköğretim okulları için Tavsiye Ettiği 100 Temel Eserdeki Türk yazarlara ait kitapların deyim ve atasözü aktarımı açısından yeterli olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Düzenli (2011) “ İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Türkçe Deyimleri Bilme, Anlama ve Yorumlama Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma (Afyonkarahisar İl Merkezi Örneği)” adlı yüksek lisans tez çalışmasında ilköğretim ikinci kademedeki öğrenim gören 477 öğrenci ile bu öğrencilerin deyimleri bilme, anlama ve yorumlama düzeylerini incelemiştir. Çalışmanın sonucunda; öğrencilere ilk kez karşılaştıkları bir deyim anlamını öğrenmek üzere verilen beş yoldan hangilerini birinci ve ikinci yol olarak izledikleri sorulmuştur. Öğrencilerin en fazla tercih ettikleri birinci yol ‘sözlüğe bakarım’, en fazla tercih edilen ikinci yol ‘öğretmenime sorarım’, en az tercih edilen birinci yol ise ‘daha önce öğrendiğim bilgilerden yola çıkarak anlamını bulurum’, en az tercih edilen ikinci yol ise ‘deyim geçtiği tümceden anlamını çıkarırım’ ifadesi olduğunu görmüştür. Ayrıca çalışmanın bulgularında, düzenli okuma alışkanlığına sahip olan öğrencilerin sözlük kullanma alışkanlığı da olduğunu belirlemiştir. Son bir yılda okunan kitap sayısı arttıkça daha önceki bilgilere başvurma ve deyim geçtiği tümceden anlamını çıkarma yolunu izleme oranının arttığı; aileye, yakın çevreye sorma yolunu tercih etme oranının ise azaldığını görmüştür. Deyim grupları içinden tümce içinde verilen deyim aktarması niteliğindeki deyimleri öğrenciler daha yüksek düzeyde ayırt edebilmiştir. Sonuç olarak deyim aktarması özelliği taşıyan deyimlerin, daha fazla öğrenci tarafından deyim olarak kabul edildiğini bulgulanmıştır. Öğrencilerin tümce içinde verilen deyim aktarması niteliğindeki deyimleri belirlemekte, tek başına verilen deyimlere oranla daha başarılı olduklarını görmüş ve bu durumu bağlamın deyimlerin anlamına ulaşmakta olumlu sonuçlar doğurmasıyla ilişkilendirmiştir. Öğrencilerin deyimlerin doğru şekillerini belirleme becerilerini ölçmek amacıyla devrik yapıda, şahıs ve zamana göre farklılık arz eden ‘dizini dövmek, yüreğine su serpilmek, iki eli yakasında olmak’ deyimleri tümce içinde verilerek bunların çekimlenmemiş olan sözlüklerde yer alan şekillerinin yazılması istenmiştir. Bu araştırma sorusunun sonunda deyimlerin doğru şekillerini yazmakta öğrencilerin yarıya yakınının başarısız olduğunu ortaya koymuştur. İlk kez karşılaşılan bir deyim anlamını öğrenmek üzere başvurulmuş birinci yol açısından,

tüm deyimleri doğru yazanların en fazla tercih ettikleri yol ‘sözlüğe bakarım’ olmuştur. ‘Öğretmenime sorarım’ ve ‘ailemdeki, yakın çevremdeki büyüklere sorarım’ diyenlerin büyük çoğunluğu hiçbir deyimden doğru yazılışını bilememiştir. Deyimin doğru yazılışı bakımından; deyimden birinden duyarak öğrenmeyi tercih edenlerin, deyimden kendisi araştırıp öğrenenlerden daha başarısız oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Alanyazında belirtilenlere göre; genellikle temel anlamları dışında kullanılarak bir duygu, düşünce ya da kavramı anlatan, bir kültürün zenginliklerini gösteren kalıplaşmış söz öbekleri olan deyimler üzerine son yıllarda çok yönlü ve kapsamlı çalışmalar yapılmaktadır. Çalışmalarda çeşitli teknik ya da araçların deyim öğretimine etkisine, öğrencilerin deyimleri genel olarak anlayıp anlamadığına, deyimlerin anlamsal ve tanınırlık boyutundaki derecelenmesine odaklanılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. Nitel içerik çözümlemesinin evrensel olarak kabul edilmiş bir yapısı yoktur ancak farklı araştırmacılar farklı adımlar izleyerek çözümlemeyi gerçekleştirmektedirler (Özden ve Durdu, 2016: 129'dan aktaran Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2013: 129). Bu çalışmada şu aşamalarla nitel içerik çözümlemesi gerçekleştirilmiştir: Araştırma sorularının belirlenmesi, çözümleme yapılacak verilerin seçilmesi, kodlama şemasının oluşturulması, verinin bölümlere ayrılması, kodlamanın yapılması, bulguların yorumlanıp sunulması.

Verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığı, Shapiro Wilk testiyle incelenmiştir. Sürekli değişkenler için tanımlayıcı istatistikler normal dağılıma uygunluk gösterenlerde (ortalama \pm standart sapma), normal dağılıma uygunluk göstermeyenlerden (medyan (minimum:maksimum)) olarak verilmiştir. Üç ve daha fazla grup karşılaştırmalarında sürekli değişkenlerin bağımsız grup karşılaştırmalarında normal dağılıma uygunluk gösterenler için ANOVA testi, normal dağılıma uygunluk göstermeyenler için Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. İkili grup karşılaştırmalarında; sürekli değişkenlerin bağımsız grup karşılaştırmalarında normal dağılıma uygunluk gösterenler için t testi, normal dağılıma uygunluk göstermeyenler için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. İstatistiksel analiz SPSS 22.0 paket programında yapılmıştır. Anlamlılık düzeyi $\alpha=0.05$ olarak alınmıştır.

3.2. VERİLERİN TOPLANMASI

Çalışmanın ilk aşamasında Gülten Dayıoğlu'nun Fadiş ve Yurdumu Özledim romanlarındaki deyimler alanyazından yararlanılarak ve uzman görüşlerine başvurulmuş, derecelerine göre sınıflandırılarak listelenmiştir. İkinci aşamada kitaplarda 2 kezden çok geçmek koşuluyla birinci, ikinci ve üçüncü düzeyden 25'er, toplam 75 deyimle yönelik sorular hazırlanmıştır. Üçüncü aşamada bu sorularla Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan izinler sonucunda belirlenen ortaokullardaki 6. sınıf öğrencilerinden oluşan A, B ve C Grupları'na deyim bilgisine yönelik test

uygulanmıştır.¹ Dördüncü aşamada C Grubu öğrencileri Gülten Dayıoğlu'nun Fadiş ve Yurdumu Özledim kitaplarını okumaları sağlanmıştır. Son aşamada ise ön-testte sorulan deyim soruları A, B ve C Gruplarına yeniden uygulanarak son-test verileri elde edilmiştir.

A Grubu öğrencilerine; Fadiş ve Yurdumu Özledim kitaplarında en az 2 kez geçen birinci, ikinci, üçüncü düzey deyimlerden 25'er adet, toplam 75 adet deyim sunularak bu deyimlerin anlamlarını kestirmeleri ve bu deyimleri özgün tümcede kullanmaları istenerek veriler toplanmıştır.

B Grubu öğrencilerine; Fadiş ve Yurdumu Özledim kitaplarında en az 2 kez geçen birinci, ikinci, üçüncü düzey deyimlerden 25'er adet, toplam 75 adet geçen deyim, örnek tümcede kullanılarak sunulmuş; öğrencilerden tümcedeki deyim ayırt etmeleri, anlamını kestirmeleri ve deyim özgün tümcede kullanmaları istenmiştir.

C Grubu öğrencilerine; Gülten Dayıoğlu'nun Fadiş ve Yurdumu Özledim romanları okutulmuş, Fadiş ve Yurdumu Özledim kitaplarında en az 2 kez geçen birinci, ikinci, üçüncü düzey deyimlerden 25'er adet, toplam 75 adet geçen deyim, kitaplarda kullanıldıkları biçimleriyle örneklendirilip sunulmuştur. Öğrencilerden bu tümcelerdeki deyimleri ayırt etmeleri, anlamını kestirmeleri ve özgün tümcede kullanmaları istenmiştir. Bütün gruplara aynı deyimler verilmiştir.

Çalışma için gerçekleştirilen puanlama işlemleri aşağıdaki tabloda belirtilmektedir.

Tablo 1.

A, B ve C Gruplarına Uygulanan Deyim Sayıları ve Soruları

Grup ve Öğrenci Sayısı	Deyim Sayısı	Sorular
A Grubu 15 öğrenci	75 deyim	1- Deyimin sözlük anlamı sizce nedir? 2- Deyimi özgün bir tümcede kullanınız.
B Grubu 15 öğrenci	75 deyim	1- Tümcedeki deyim altını çiziniz. 2- Deyimin sözlük anlamı sizce nedir? 3- Deyimi özgün bir tümcede kullanınız.
C Grubu 15 öğrenci	75 deyim	1- Tümcedeki deyim altını çiziniz. 2- Deyimin sözlük anlamı sizce nedir? 3- Deyimi özgün bir tümcede kullanınız.

¹ Niğde İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden 29.03. 2019 tarihli oluru yazısı, ekler bölümünde yer almaktadır.

A, B ve C Grubu öğrencilerine yukarıdaki Tablo 1 içeriğine göre sorular yöneltildikten sonra verilerin çözümlenmesi aşamasına geçilmiştir.

3.3 ÇALIŞMA GRUBU

Bu çalışma, İç Anadolu Bölgesi'ndeki bir ilde sosyo-ekonomik bakımdan birbirine denk, merkeze bağlı 3 köy okulunun her birinden 15'er, toplam 45 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Sözü edilen üç köy okulunun 15'er öğrencisi birer grup oluşturmuştur. Bu grupların birbirine denk olup olmadığını ölçmek amacıyla 45 öğrenciye 30 soruluk bir deyim başarı testi uygulanmıştır. Buna göre A Grubunun 15 öğrencisi 450 sorudan 318 doğru 132 yanlış; B Grubunun 15 öğrencisi 450 sorudan 325 doğru, 125 yanlış; C Grubunun 15 öğrencisi ise 450 sorudan 320 doğru 130 yanlış yapmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda A, B ve C Grubu öğrencilerinin deyim testinden elde ettikleri başarı durumlarının birbirine denk olduğu kabul edilmiştir. B ve C Grubu deney grubu, A Grubu ise kontrol grubu olarak seçilmiştir.

A Grubu: Gülten Dayıoğlu'nun *Fadiş ve Yurdumu Özledim* kitaplarını okumayan, herhangi bir tümcenin bağlamında sunulmayan deyimlerle karşılaşan gruptur. Bu grup kontrol grubudur.

B Grubu: Gülten Dayıoğlu'nun *Fadiş ve Yurdumu Özledim* kitaplarını okumayan ancak deyimlerle tümce bağlamında karşılaşan gruptur. Bu grup birinci deney grubudur.

C Grubu: Gülten Dayıoğlu'nun *Fadiş ve Yurdumu Özledim* kitaplarını okuyan gruptur. Bu grup ikinci deney grubudur.

A Grubu öğrencilerinin deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme ve deyimleri özgün tümcede kullanabilme becerileri ölçülmüştür. B Grubu öğrencilerinin tümce bağlamında sunulan deyimleri tümcede ayırt edebilme, ayırt edilen deyim anlamını kestirebilme ve anlamı kestirilen deyim özgün tümcede kullanabilme becerileri ölçülmüştür. C Grubu öğrencilerinin ise Gülten Dayıoğlu'nun *Fadiş ve Yurdumu Özledim* romanlarını okuduktan sonra romanlardaki kullanılan tümceler bağlamındaki deyimleri ayırt edebilme, deyimlerin anlamını kestirebilme, deyimleri özgün tümcede kullanabilme becerileri ölçülmüştür.

3.4. ARAŞTIRMADA KULLANILAN METİNLER

Araştırmada Gülten Dayıoğlu'nun *Fadiş ve Yurdumu Özledim* romanları kullanılmıştır. Çalışmada kullanılmak üzere Gülten Dayıoğlu'nun seçilme nedeni, yazarın alanyazında en çok başvurulan çocuk kitabı yazarlarından biri olmasıdır (Şengül, 2018; Sever, Canlı, Güldenoğlu, İnce Samur, 2016). Bunun yanı sıra Uçgun ve Çetinkaya (2016) tarafından Gülten Dayıoğlu'nun 8 yaş üstü çocuklar için yazdığı öykülerdeki saydamlıklarına göre deyimlere dönük bir çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmada ise Gülten Dayıoğlu'nun 12 yaş ve üstü çocuklar için yazdığı *Fadiş ve Yurdumu Özledim* romanlarındaki deyimler, derecelerine göre sınıflandırılmıştır. Buna göre *Fadiş*'te bulunan 166 deyim ve *Yurdumu Özledim*'deki 166 deyim sıklıkları ve düzeyleri uzman görüşlerine başvurularak ayrıştırılıp listelenmiştir. *Fadiş*'te 1. düzeyde 82, 2. düzeyde 61, 3. düzeyde 23; *Yurdumu Özledim*'de 1. düzeyde 90, 2. düzeyde 63, 3. düzeyde 13 deyim yer almaktadır. A, B ve C Grubu öğrencilerine sunulan 75 deyim tümü bu listelerden elde edilmiş; 25 adet birinci düzey, 25 adet ikinci düzey, 25 adet üçüncü düzey deyim sıklıklarına bakılarak seçilmiş ve uygulamada kullanılmıştır. Yalnızca C Grubu bu kitapları okumuş ve bu deyimlere tanıdık duruma gelmiştir. C Grubuna sunulan tümce bağlamındaki deyimler, aynı tümce bağlamında yani romanlardan seçilerek; B Grubuna ise C Grubuna romanlardan seçilen tümcelerden farklı başka tümceler hazırlanarak sözü edilen deyimleri bu tümcelerde bulmaları ve deyimlerin anlamlarını kestirmeleri ve özgün bir tümcede kullanmaları istenmiştir. A Grubuna ise herhangi bir tümce bağlamı sunulmaksızın yalnızca deyimlerin sözlük anlamları sorulmuş ve özgün bir tümcede kullanmaları istenmiştir. Böylelikle küçük yapı ve büyük yapı metin bağlamının 6. Sınıf öğrencilerinin deyimleri (1,2. ve 3. Düzeyde) ayırt edebilmesinde, deyimlerin anlamını kestirebilmesinde ve deyimleri özgün tümcede kullanabilmesindeki etkisi araştırılmıştır.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Çalışmanın uygulamalarında 3 farklı Türkçe öğretmeni, puanlayıcı olarak görev almıştır. Puanlayıcılar, her üç grubun (A, B, C) verilerine puan vermişlerdir. Puanlayıcılar iki aşamalı deyim odaklı sınama durumları uygulamış ve her öğretmen her grubun aldığı puanları 1-3 arasında değerlendirmiş ve excell dosyasına aktarmıştır. Puanlama ölçütleri aşağıda Tablo 2'de belirtilen ölçütlerle tasarlanmış ve kullanılmıştır:

Tablo 2.

A, B ve C Grubu Öğrencilerine Yöneltilen Deyim Sorularının Puanlama Ölçütleri

Puanlanan Beceri	1 Puan	2 Puan	3 Puan
Deyimi ayırt edebilme (B ve C Grubu için)	Tümcedeki deyimın altını yanlış çizmiş ya da deyimın yalnızca bir sözcüğünün altını çizmiştir.	Tümcedeki deyimın altını çizebilmiş ancak deyim öbeğine ait olmayan bir sözcüğün de altını çizmiştir.	Tümcedeki deyimın tüm sözcüklerini doğru biçimde altını çizmiştir.
Deyimin sözlük anlamını kestirebilme (A, B ve C Grubu için)	Deyimin sözlük anlamını kestirememiş ya da deyime ilişkin yanlış kestirimde bulunarak açıklama yapmıştır.	Deyimin sözlük anlamını kısmen kestirebilmiştir. Deyimin sözlük anlamına ilişkin yaptığı açıklama/bilgilendirme yeterli değildir.	Deyimin sözlük anlamını yeterli ve doğru biçimde kestirebilmiş ve deyimın anlamını, açıklayıcı bir dille ifade etmiştir.
Deyimi özgün tümcede kullanabilme (A, B ve C Grubu için)	Deyimi, sözlük anlamına uygun, özgün bir tümcede kullanamamıştır.	Deyimi, sözlük anlamına uygun biçimde özgün bir tümcede kısmen kullanabilmiştir. Tümcede deyimın sözlük anlamı tümüyle karşılamayacak durumlar vardır ya da tümce dilbilgisi kurallarına uymamaktadır.	Deyimi, sözlük anlamına uygun olacak biçimde özgün bir tümcede kullanabilmiştir. Tümce dilbilgisi kurallarına uymaktadır.

Puanlayıcıların puanlarının birbirleriyle uyumlu olup olmadığını sınamak amacıyla güvenilirlik testleri yapılmıştır. (Tablo 4'e bakınız.)

Örnek Puanlamalar:

A Grubu için; Katılımcı 9, taş üstünde taş bırakmamak deyimının sözlük anlamını kestirmede, 'her yeri dağıtmak' cevabını vererek 3 puan, deyimi özgün tümcede kullanmada 'Munise taş üstünde taş bırakmadı' yanıtını vererek 3 puan almıştır.

A Grubu için; Katılımcı 14, taş üstünde taş bırakmamak deyimının sözlük anlamını kestirmede 'temiz olmak' yanıtını vererek 1 puan, deyimi özgün tümcede kullanmada 'Bugün ev çok temiz.' yanıtını vererek 1 puan almıştır.

B Grubu için; Katılımcı 3, 'Şu dünyada içimi dökcek birini bulamadım.' tümcesinde verilen deyimi ayırt edebilmede 'içini dökmek' yanıtını vererek 3 puan,

deyimin sözlük anlamını kestirebilmede ‘ derdini anlatmak’ yanıtını vererek 3 puan, deyimi özgün tümcede kullanabilmede ‘ O dostuna içini döktü.’ yanıtını vererek 3 puan almıştır.

B Grubu için; Katılımcı 10, ‘ Mustafa Kemal Paşa, özlemine çektiği bir yuvaya kavuşmuştur’ tümcesinde verilen deyimi ayırt edebilmede ‘yuvaya kavuşmak’ yanıtını vererek 1 puan, deyimin sözlük anlamını kestirebilmede ‘Mustafa Kemal Paşa özlediği yere kavuştu.’ yanıtını vererek 1 puan, deyimi özgün tümcede kullanabilmede ‘Çok özlediğim yere kavuştum.’ yanıtını vererek 1 puan almıştır.

C Grubu için; katılımcı 2, ‘Komutan askerlerine ‘Kasabayı baştanbaşa yakın, taş üstünde taş bırakmayın.’ dedi.’ tümcesinde verilen deyimi ayırt edebilmede, ‘taş üstünde taş bırakmamak’ yanıtını vererek 3 puan, deyimin sözlük anlamını kestirebilmede ‘ Her tarafı yıkıp sağlam bir şey bırakmamak’ yanıtını vererek 3 puan, deyimi özgün tümcede kullanabilmede ‘ Düşmanlar her tarafı yıkmış taş üstünde taş bırakmamışlar.’ yanıtını vererek 3 puan almıştır.

C Grubu için; Katılımcı 10, “ Fadiş susmuş, gözlerini kırıştırarak annesine bakıyordu: Cemile kaşlarını çattı.” tümcesinde verilen deyimi ayırt edebilmede ‘susmuş gözlerini kırıştırarak’ yanıtını vererek 1 puan; deyimin sözlük anlamını kestirebilmede ‘Yani bir suç işlemiş o yüzden annesine bakıyor’ yanıtını vererek 1 puan; deyimi özgün tümcede kullanabilmede ‘Annem bana onu söylüyordu.’ yanıtını vererek 1 puan almıştır.

3.6 GEÇERLİK – GÜVENİRLİK

Örnekleme yer alan 45 öğrencinin 75 deyimle ilişkin verdiği yanıtlar 3 puanlayıcı tarafından 1, 2 ve 3 olarak puanlanmıştır. Puanlayıcı sayısının 2’den fazla olması nedeniyle puanlayıcılar arası uyum istatistiğinin belirlenmesinde Fleiss Kappa (1971) istatistiği kullanılmıştır. Bu istatistik SPSS 24 programında hesaplanmıştır. Landis ve Koch (1977) elde edilen κ değerini yorumlamak için aşağıda Tablo 3’te verilen değer aralıklarını tanımlamışlardır.

Tablo 3.*K Değeri Yorumlama Anahtarı*

κ değeri	Anlamı
<0	Hiç uyuşma olmaması
0.0 – 0.20	Önemsiz uyuşma olması
0.21 – 0.40	Orta derecede uyuşma olması
0.41 – 0.60	Büyük ölçüde uyuşma olması
0.61 – 0.80	Önemli ölçüde uyuşma olması
0.81 – 1.00	Neredeyse mükemmel uyuşması

Tablo 3'teki tanımlamalar kullanılarak bu çalışmada puanlama yapan 3 öğretmenin puanlama uyumu Tablo 4'te belirtilmiştir.

Tablo 4.*Puanlayıcılarının Fleiis Kappa Uyum Değerleri*

Test türü	İstatistikler	A Grubu	B Grubu	C grubu
	Kappa (κ)	.966	.964	.975
	Standart hata	.011	.008	.008
	İstatistiksel anlamlılık (p)	.000	.000	.000
	.95 güven aralığı	.945 - .987	.948 - .979	.959 - .991

Tablo 4'e göre bu çalışma için seçilen puanlayıcıların uyumu 'neredeyse mükemmel uyuşma' düzeyindedir. Bu olumlu sonucun nedeninin, soruların açık, puanlama ölçütlerinin belirgin ve bağlayıcı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırma sorularına yanıt aranacak biçimde A, B ve C Grubu öğrencilerinin kendilerine sunulan deyimlerin sözlük anlamını kestirme, deyimleri ayırt edebilme ve özgün tümcede kullanabilme düzeyleri, ayrı ayrı tablolarla ortaya konulmuştur.

4.1. BİRİNCİ ARAŞTIRMA SORUSU: A, B VE C GRUBU ÖĞRENCİLERİNİN DEYİMLERİN SÖZLÜK ANLAMINI KESTİREBİLME VE DEYİMLERİ SÖZLÜK ANLAMINA UYGUN ÖZGÜN TÜMCEDE KULLANMA BECERİLERİ ARASINDA ANLAMLI BİR FARK VAR MIDIR?

Birinci araştırma sorusunu yanıtlamak üzere Tablo 5 verilerinden yararlanılmıştır:

Tablo 5.

A, B ve C Grubu Öğrencilerinin Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirebilme ve Deyimleri Sözlük Anlamına Uygun Özgün Tümcede Kullanma Becerileri

Grup	Diğer_parametre	Medyan (minimum-maksimum)	Alt grup karşılaştırmalarına ait p değerleri	Grup_P_değeri	P_değeri
A Grubu	Sözlük Anlamını Kestirme	1(1-3)	(1-2) 0,009	0,009	<0,001
	Özgün Tümcede Kullanma	1(1-3)			
B Grubu	Sözlük Anlamını Kestirme	2(1-3)	(1-2) 0,006 (1-3) <0,001	<0,001	
	Özgün Tümcede Kullanma	1(1-3)	(2-1) 0,006 (2-3) <0,001		
	Deyimleri Tümcede Ayırt Etme	3(1-3)	(3-1) <0,001 (3-2) <0,001		
C Grubu	Sözlük Anlamını Kestirme	3(1-3)	(1-2) <0,001 (1-3) <0,001	<0,001	
	Özgün Tümcede Kullanma	3(1-3)	(2-1) <0,001 (2-3)		
	Deyimleri Tümcede Ayırt Etme	3(1-3)	(3-1) <0,001 (3-2) <0,001		

Yapılan analizler incelendiğinde; gruplar arasında diğer parametre bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu ($p<0,001$) görülmüştür. Gruplara ait ikili karşılaştırmalar incelendiğinde; A Grubu için sözlük anlamını kestirebilme ile özgün tümcede kullanma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu ($p=0,009<0,05$) görülmüştür. B Grubu incelendiğinde; sözlük anlamını kestirebilme ile özgün tümcede kullanma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın ($p=0,006<0,05$) olduğu görülmüştür; sözlük anlamını kestirebilme ile deyimleri tümcede ayırt etme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu ($p<0,001$) görülmüştür. Özgün tümcede kullanma ile deyimleri tümcede ayırt etme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu ($p<0,001$) görülmüştür. C Grubu incelendiğinde; sözlük anlamını kestirebilme ile özgün tümcede kullanma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın ($p<0,001$) olduğu görülmüştür; sözlük anlamını kestirebilme ile deyimleri tümcede ayırt etme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu ($p<0,001$) görülmüştür. Özgün tümcede kullanma ile deyimleri tümcede ayırt etme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu ($p<0,001$) görülmüştür.

Bu araştırma sorusu, Tablo 6'nın verileriyle yanıtlanabilmektedir:

Tablo 6.

A, B, C Grubu Öğrencilerinin Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirebilme ve Deyimleri Özgün Tümcede Kullanabilme Becerilerine İlişkin Puan Ortalamaları

A,B,C Grubu Öğrenci Sayısı	Deyim Sorusu Toplam Sayısı	A,B,C Grubu Öğrencilerinin Deyimlere İlişkin Puan Ortalamaları		
			Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirebilme	Deyimleri Özgün Tümcede Kullanabilme
45	75	A Grubu Öğrencilerinin Puan Ortalamaları	1,85	1,66
		B grubu Öğrencilerinin Puan Ortalamaları	1,92	1,88
		C Grubu Öğrencilerinin Puan Ortalamaları	2,08	2,22

A Grubu öğrencilerinin deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 1,85; B Grubu öğrencilerinin deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 1,92; C Grubu öğrencilerinin deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 2,08'dir. Buna göre deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme bakımından en yüksek puan ortalamasını C Grubu yapmıştır. En düşük puan ortalamasını A Grubu yapmıştır.

A Grubu öğrencilerin deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 1,66; B Grubu öğrencilerinin deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 1,88; C Grubu öğrencilerinin deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 2,22'dir. Buna göre deyimleri özgün tümcede kullanabilme bakımından en yüksek puan ortalamasını C Grubu yapmıştır. En düşük puan ortalamasını A Grubu öğrencileri yapmıştır.

4.2. ARAŞTIRMA SORUSU; A, B VE C GRUBU ÖĞRENCİLERİNİN DERECELERİNE GÖRE DEYİMLERİN SÖZLÜK ANLAMLARINI KESTİRME BECERİLERİ ARASINDA ANLAMLI BİR FARK VAR MIDIR?

İkinci araştırma sorusunu yanıtlamak üzere Tablo 7 verilerinden yararlanılmıştır:

Tablo 7.

A, B ve C Grubu Öğrencilerinin Derecelerine Göre Deyimlerin Sözlük Anlamlarını Kestirme Becerileri

Grup	Deyim Dereceleri	Medyan	Alt grup karşılaştırmalarına ait p değerleri	Grup_P_değeri	P_değeri
A Grubu	Birinci düzey deyim (1-25 arası)	1(1-3)	(1-2) 0,055 (1-3) <0,001	<0,001	<0,001
	İkinci düzey deyim(26-50 arası)	1(1-3)	(2-1) 0,055 (2-3) 0,026		
	Üçüncü düzey deyim (51-75 arası)	1(1-3)	(3-1) <0,001 (3-2) 0,026		
B Grubu	Birinci düzey deyim (1-25 arası)	2(1-3)	(1-2) 0,313 (1-3) <0,001	<0,001	
	İkinci düzey deyim (26-50 arası)	2(1-3)	(2-1) 0,313 (2-3) <0,001		
	Üçüncü düzey deyim (51-75 arası)	3(1-3)	(3-1) <0,001 (3-2) <0,001		
C Grubu	Birinci düzey deyim (1-25 arası)	3(1-3)	(1-2) 0,106 (1-3) <0,001	<0,001	
	İkinci düzey deyim (26-50 arası)	3(1-3)	(2-1) 0,106 2-3 <0,001		
	Üçüncü düzey deyim (51-75 arası)	3(1-3)	(3-1) <0,001 (3-2) <0,001		

Yapılan analizler incelendiğinde; gruplar arasında deyim kategorileri bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu ($p<0,001$) görülmüştür. Gruplara ait ikili karşılaştırmalar incelendiğinde; A Grubu için birinci düzey deyim ile ikinci düzey deyim arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı ($p=0,009<0,055$) görülmüştür; birinci düzey deyim ile üçüncü düzey deyim incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu ($p<0,001$) görülmüştür. İkinci düzey deyim ile üçüncü düzey deyim incelendiğinde ise aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu ($p=0,026<0,05$) görülmüştür.

B Grubu için birinci düzey deyim ile ikinci düzey deyim arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı ($p=0,313<0,055$) görülmüştür; birinci düzey deyim ile üçüncü düzey deyim incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu ($p<0,001$) görülmüştür. İkinci düzey deyim ile üçüncü düzey deyim incelendiğinde ise aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu ($p<0,001$) görülmüştür.

C Grubu için birinci düzey deyim ile ikinci düzey deyim arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı ($p=0,106<0,055$) görülmüştür; birinci düzey deyim ile üçüncü düzey deyim incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu ($p<0,001$) görülmüştür. İkinci düzey deyim ile üçüncü düzey deyim incelendiğinde ise aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu ($p<0,001$) görülmüştür.

4.3. ARAŞTIRMA SORUSU; A, B VE C GRUBU ÖĞRENCİLERİN DEYİMLERİN SÖZLÜK ANLAMINI KESTİRME, DEYİMLERİ TÜMCEDE AYIRT ETME VE DEYİMLERİ ÖZGÜN TÜMCEDE KULLANMA BECERİLERİ ARASINDA ANLAMLİ BİR FARK VAR MIDIR?

Üçüncü araştırma sorusunu yanıtlamak üzere Tablo 8 verilerinden yararlanılmıştır:

Tablo 8.

A, B ve C Grubu Öğrencilerinin Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirme, Deyimleri Tümcede Ayırt Etme ve Deyimleri Özgün Tümcede Kullanma Becerileri

Grup	Diğer_parametre	Medyan (minimum- maksimum)	Grup_P_değeri	P_değeri
Deyimleri Tümcede Ayırt Etme	B Grubu	3(1-3)	<0,001	<0,001
	C Grubu	3(1-3)		
Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirme	A Grubu	1(1-3)	<0,001	
	B grubu	2(1-3)		
	C Grubu	3(1-3)		
Özgün Tümcede Kullanma	A Grubu	1(1-3)	<0,001	
	B Grubu	1(1-3)		
	C Grubu	3(1-3)		

Tablo incelendiğinde B Grubunda yer alan 15 öğrencinin deyimleri tümcede ayırt etme düzeyi medyan (minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında 3 olarak görülmektedir. C grubunda yer alan 15 öğrencinin deyimleri tümcede ayırt etme düzeyi medyan (minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında 3 olarak görülmektedir. Bu iki grup arasındaki Grup_P değerine bakıldığında <0,001 olduğu görülmektedir. Bu durumda C Grubunda yer alan öğrencilerin deyimleri tümcede ayırt etme bakımından B Grubu öğrencilerinden daha başarılı olduğu görülmüştür:

Özgün Tümcede Kullanma: C Grubu>B Grubu

Tablo incelendiğinde A grubunda yer alan 15 öğrencinin deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme başarısı medyan (minimum-maksimum) değerlerine bakıldığında 1 olarak görülmektedir. B Grubunda yer alan 15 öğrencinin deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme başarısı medyan (minimum-maksimum) değerlerine bakıldığında 2 olarak görülmektedir. C Grubunda yer alan 15 öğrencinin deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme başarısı medyan (minimum-maksimum) değerlerine bakıldığında 3 olarak görülmektedir. Bu üç grup arasındaki Grup_P değerine bakıldığında <0,001 olduğu görülmektedir. Bu durumda C Grubunda yer alan öğrencilerin deyimlerin sözlük anlamlarını kestirme başarısı bakımından B Grubundan, B Grubunun da A Grubundan daha başarılı olduğu görülmüştür:

Sözlük Anlamını Kestirme : C Grubu>B Grubu>A Grubu

Tablo incelendiğinde A Grubunda yer alan 15 öğrencinin deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı medyan (minimum-maksimum) değerlerine bakıldığında 1 olarak görülmektedir. B Grubunda yer alan 15 öğrencinin deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı medyan (minimum-maksimum) değerlerine bakıldığında 1 olarak görülmektedir. C Grubunda yer alan 15 öğrencinin deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı medyan (minimum-maksimum) değerlerine bakıldığında 3 olarak görülmektedir. Bu üç grup arasındaki Grup_P_değerine bakıldığında <0,001 olduğu görülmektedir. Bu durumda C Grubunda yer alan öğrencilerin deyimlerin sözlük anlamını kestirme başarısı bakımından B Grubundan, B Grubunun da A Grubundan daha başarılı olduğu görülmüştür.

Özgün Tümcede Kullanma: C Grubu > B Grubu > A Grubu

4.4. ARAŞTIRMA SORUSU; DEYİM DERECELERİNE GÖRE A, B VE C GRUBU ÖĞRENCİLERİNİN DEYİMLERİNİN SÖZLÜK ANLAMLARINI KESTİREBİLME, DEYİMLERİ TÜMCEDE AYIRT EDEBİLME VE ÖZGÜN TÜMCEDE KULLANABİLME BECERİLERİ BAKIMINDAN ARALARINDA ANLAMLI BİR FARK VAR MIDIR?

Dördüncü araştırma sorusunu yanıtlamak üzere Tablo 9 verilerinden yararlanılmıştır:

Tablo 9.

Diğer parametre için Deyim Derecelerine Göre A, B ve C Grubu Öğrencilerinin Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirme, Deyimleri Tümcede Ayırt Etme ve Deyimleri Özgün Tümcede Kullanma Becerisi

Grup	Diğer_parametre	Medyan (minimum-maksimum)	Grup_P_değeri	P_değeri
Birinci Düzey Deyim	A Grubu	1(1-3)	0,077	<0,001
	B Grubu	1(1-3)		
	C Grubu	2(1-3)		
İkinci Düzey Deyim	A Grubu	1(1-3)	<0,001	
	B Grubu	1(1-3)		
	C Grubu	2(1-3)		
Üçüncü Düzey Deyim	A Grubu	3(1-3)	0,403	
	B Grubu	3(1-3)		
	C Grubu	3(1-3)		

Tablo incelendiğinde medyan (minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında birinci düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirme durumunun; A Grubu, B Grubu ve C Grubunda yer alan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

Birinci Derece Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirme: A Grubu= B Grubu=C Grubu

Tablo incelendiğinde medyan (minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında ikinci düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirme durumunun; C Grubunda yer alan öğrenciler açısından B Grubundakilerden daha iyi, B Grubunda yer alan öğrencilerin de A Grubunda yer alan öğrencilerden daha iyi olduğu görülmüştür.

İkinci Derece Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirme: C Grubu>B Grubu>A Grubu

Tablo incelendiğinde medyan (minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında üçüncü düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirme durumunun; A Grubu, B Grubu ve C Grubunda yer alan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür:

Üçüncü Derece Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirme C Grubu=B Grubu=A Grubu

Genel olarak puanlar gruplara göre incelendiğinde; C Grubundaki öğrencilerin diğer gruplara göre en yüksek, B Grubundaki öğrencilerin A grubundaki öğrencilere göre daha yüksek puan aldığı görülmüştür:

C Grubu>B Grubu> A Grubu

Diğer parametre için gruplara göre kıyaslamada; A Grubunda yer alan öğrencilerin sözlük anlamını kestirebilme düzeyinin özgün tümcede kullanma düzeyinden daha yüksek olduğu görülmüştür (sözlük anlamını kestirme>özgün tümcede kullanma).

B Grubunda yer alan öğrencilerin deyimleri tümcede ayırt etme becerileri en yüksek, sözlük anlamını kestirebilme düzeyi ikinci derecede yüksek, özgün tümcede kullanma becerisinin en düşük düzeyde kaldığı görülmüştür:

(Deyimleri tümcede ayırt etme>sözlük anlamını kestirme>özgün tümcede kullanma)

C Grubunda yer alan öğrencilerin deyimleri tümcede ayırt etme düzeyleri en yüksek, sözlük anlamını kestirebilme düzeyi ikinci derecede, özgün tümcede kullanma becerisinin en düşük düzeyde yer aldığı görülmüştür:

(Deyimleri tümcede ayırt etme>sözlük anlamını kestirme>özgün tümcede kullanma)

Deyimler düzeyleri bakımından gruplara göre kıyaslandığında; A Grubu öğrencilerinin en iyi birinci düzey deyimleri sonra ikinci düzey deyimleri, en son üçüncü düzey deyimleri ayırt edebildikleri görülmüştür:

(Birinci Düzey Deyim> İkinci Düzey Deyim> Üçüncü Düzey Deyim)

B grubundaki öğrencilerin en iyi üçüncü düzey deyimleri sonra ikinci düzey deyimleri, en son birinci düzey deyimleri ayırt edebildikleri görülmüştür:

(Üçüncü Düzey Deyim İkinci Düzey Deyim> Birinci Düzey Deyim)

C Grubundaki öğrencilerin en iyi üçüncü düzey deyimleri sonra ikinci düzey deyimleri, en son birinci düzey deyimleri ayırt edebildikleri görülmüştür:

(Üçüncü Düzey Deyim> İkinci Düzey Deyim> Birinci Düzey Deyim)

Dördüncü araştırma sorusunu yanıtlamak üzere Tablo 10, Tablo 11,Tablo 12, Tablo 13,Tablo 14, Tablo 15, Tablo 16, Tablo 17 ve Tablo 18 verilerinden yararlanılmıştır.

A grubu öğrencilerinin birinci düzey deyimlerine ilişkin puan ortalamalarının verileri Tablo 10’da sunulmuştur:

Tablo 10.

A Grubu Öğrencilerinin Birinci Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları

A Grubu Öğrenci Sayısı	Deyim Sorusu Toplam Sayısı	A Grubu Öğrencilerinin Birinci Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları		
			Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirebilme	Deyimleri Özgün Tümcede Kullanabilme
15	75	Birinci Öğretmen	1,90	1,66
		İkinci Öğretmen	2,00	1,68
		Üçüncü Öğretmen	1,96	1,66
		Ortalama	1,95	1,66

A Grubu öğrencilerinin birinci düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 1,95; A Grubu öğrencilerinin birinci düzey deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 1,66'dır.

B Grubu öğrencilerinin birinci düzey deyimlerine ilişkin puan ortalamalarının verileri Tablo 11'de sunulmuştur:

Tablo 11.

B Grubu Öğrencilerinin Birinci Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları

B Grubu Öğrenci Sayısı	Deyim Sorusu Toplam Sayısı	B Grubu Öğrencilerinin Birinci Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları			
			Deyimleri Tümcede Ayırt Edebilme	Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirebilme	Deyimleri Özgün Tümcede Kullanabilme
15	75	Birinci Öğretmen	2,53	1,93	1,72
		İkinci Öğretmen	2,54	1,95	1,74
		Üçüncü Öğretmen	2,50	1,92	1,71
		Ortalama	2,52	1,93	1,72

B Grubu öğrencilerinin birinci düzey deyimleri tümcede ayırt edebilme puan ortalaması 2,52; deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 1,93; deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 1,72'dir.

C Grubu öğrencilerinin birinci düzey deyimlerine ilişkin puan ortalamalarının verileri Tablo 12'de sunulmuştur:

Tablo 12.

C Grubu Öğrencilerinin Birinci Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları

C Grubu Öğrenci Sayısı	Deyim Sorusu Toplam Sayısı	C Grubu Öğrencilerinin Birinci Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları			
			Deyimleri Tümcede Ayırt Edebilme	Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirebilme	Deyimleri Özgün Tümcede Kullanabilme
15	75	Birinci Öğretmen	2,63	2,02	2,13
		İkinci Öğretmen	2,65	2,03	2,14
		Üçüncü Öğretmen	2,61	2,01	2,09
		Ortalama	2,63	2,02	2,12

C Grubu öğrencilerinin birinci düzey deyimleri tümcede ayırt edebilme puan ortalaması 2,63; deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 2,02; deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 2,12'dir.

A Grubu öğrencilerinin ikinci düzey deyimlerine ilişkin puan ortalamalarının verileri Tablo 13'te sunulmuştur:

Tablo 13.

A Grubu Öğrencilerinin İkinci Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları

A Grubu Öğrenci Sayısı	Deyim Sorusu Toplam Sayısı	A Grubu Öğrencilerinin İkinci Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları		
			Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirebilme	Deyimleri Özgün Tümcede Kullanabilme
15	75	Birinci Öğretmen	1,84	1,71
		İkinci Öğretmen	1,84	1,71
		Üçüncü Öğretmen	1,80	1,70
		Ortalama	1,82	1,70

A Grubu öğrencilerinin ikinci düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 1,82; deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 1,70'tir.

A Grubu öğrencilerinin üçüncü düzey deyimlerine ilişkin puan ortalamaları Tablo 14'te sunulmuştur:

Tablo 14.

A Grubu Öğrencilerinin Üçüncü Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları

A Grubu Öğrenci Sayısı	Deyim Sorusu Toplam Sayısı	A Grubu Öğrencilerinin Üçüncü Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları		
			Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirebilme	Deyimleri Özgün Tümcede Kullanabilme
15	75	Birinci Öğretmen	1,80	1,69
		İkinci Öğretmen	1,81	1,63
		Üçüncü Öğretmen	1,79	1,61
		Ortalama	1,80	1,64

A Grubu öğrencilerinin üçüncü düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 1,80; deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 1,64'tür.

B Grubu öğrencilerinin ikinci düzey deyimlerine ilişkin puan ortalamalarının verileri Tablo 15'te sunulmuştur:

Tablo 15.

B Grubu Öğrencilerinin İkinci Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları

B Grubu Öğrenci Sayısı	Deyim Sorusu Toplam Sayısı	B Grubu Öğrencilerinin İkinci Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları			
			Deyimleri Tümcede Ayırt Edebilme	Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirebilme	Deyimleri Özgün Tümcede Kullanabilme
15	75	Birinci Öğretmen	2,53	1,88	1,83
		İkinci Öğretmen	2,53	1,89	1,84
		Üçüncü Öğretmen	2,49	1,85	1,86
		Ortalama	2,51	1,87	1,84

B Grubu öğrencilerinin ikinci düzey deyimleri tümcede ayırt edebilme puan ortalaması 2,51; deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 1,87; deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 1,84'tür.

B Grubu öğrencilerinin üçüncü düzey deyimlerine ilişkin puan ortalamalarının verileri Tablo 16’da sunulmuştur:

Tablo 16.

B Grubu Öğrencilerinin Üçüncü Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları

B Grubu Öğrenci Sayısı	Deyim Sorusu Toplam Sayısı	B Grubu Öğrencilerinin Üçüncü Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları			
			Deyimleri Tümcede Ayırt Edebilme	Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirebilme	Deyimleri Özgün Tümcede Kullanabilme
15	75	Birinci Öğretmen	2,49	1,97	2,08
		İkinci Öğretmen	2,51	1,99	2,11
		Üçüncü Öğretmen	2,48	1,96	2,07
		Ortalama	2,49	1,97	2,08

B Grubu öğrencilerinin üçüncü düzey deyimleri tümcede ayırt edebilme puan ortalaması 2,49; deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 1,97; deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 2,08’dir.

C Grubu öğrencilerinin ikinci düzey deyimlerine ilişkin puan ortalamalarının verileri Tablo 17’de sunulmuştur:

Tablo 17.

C Grubu Öğrencilerinin İkinci Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları

C Grubu Öğrenci Sayısı	Deyim Sorusu Toplam Sayısı	C Grubu Öğrencilerinin İkinci Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları			
			Deyimleri Tümcede Ayırt Edebilme	Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirebilme	Deyimleri Özgün Tümcede Kullanabilme
15	75	Birinci Öğretmen	2,62	2,10	2,16
		İkinci Öğretmen	2,63	2,12	2,18
		Üçüncü Öğretmen	2,61	2,09	2,15
		Ortalama	2,62	2,10	2,16

C Grubu öğrencilerinin ikinci düzey deyimleri tümcede ayırt edebilme puan ortalaması 2,62; deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 2,10; deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 2,16'dır.

C Grubu öğrencilerinin üçüncü düzey deyimlerine ilişkin puan ortalamalarının verileri Tablo 18'de sunulmuştur:

Tablo 18.

C Grubu Öğrencilerinin Üçüncü Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları

C Grubu Öğrenci Sayısı	Deyim Sorusu Toplam Sayısı	C Grubu Öğrencilerinin Üçüncü Düzey Deyimlerine İlişkin Puan Ortalamaları			
			Deyimleri Tümcede Ayırt Edebilme	Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirebilme	Deyimleri Özgün Tümcede Kullanabilme
15	75	Birinci Öğretmen	2,71	2,13	2,41
		İkinci Öğretmen	2,71	2,13	2,41
		Üçüncü Öğretmen	2,69	2,12	2,40
		Ortalama	2,70	2,12	2,40

C Grubu öğrencilerinin üçüncü düzey deyimleri tümcede ayırt edebilme puan ortalaması 2,70; deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 2,12; deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 2,40'dır.

A Grubu öğrencilerinin birinci düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 1,95; B Grubu öğrencilerinin birinci düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 1,93; C Grubu öğrencilerinin birinci düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 2,02'dir. Buna göre birinci düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme bakımından en yüksek puan ortalamasını C Grubu yapmıştır. En düşük puan ortalamasını da ikinci grup yapmıştır.

A Grubu öğrencilerinin birinci düzey deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 1,66; B Grubu öğrencilerinin birinci düzey deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 1,72; C Grubu öğrencilerinin birinci düzey deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 2,12'dir. Buna göre birinci düzey

deyimleri özgün tümcede kullanabilme bakımından en yüksek puan ortalamasını C Grubu yapmıştır. En düşük puan ortalamasını A Grubu yapmıştır.

B Grubu öğrencilerin birinci düzey deyimleri tümcede ayırt edebilme puan ortalaması 2,52; C Grubu öğrencilerinin birinci düzey deyimleri tümcede ayırt edebilme puan ortalaması 2,63'tür. Buna göre birinci düzey deyimleri tümcede ayırt edebilme bakımından en yüksek puan ortalamasını C Grubu yapmıştır.

A Grubu öğrencilerinin ikinci düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 1,82; B Grubu öğrencilerinin ikinci düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 1,87; C Grubu öğrencilerinin ikinci düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 2,10'dur. Buna göre ikinci düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme bakımından en yüksek puan ortalamasını C Grubu yapmıştır. En düşük puan ortalamasını da A Grubu yapmıştır.

A Grubu öğrencilerin ikinci düzey deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 1,70; B Grubu öğrencilerinin ikinci düzey deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 1,84; C Grubu öğrencilerinin ikinci düzey deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 2,16'dır. Buna göre ikinci düzey deyimleri özgün tümcede kullanabilme bakımından en yüksek puan ortalamasını C Grubu yapmıştır. En düşük puan ortalamasını A Grubu yapmıştır.

B Grubu öğrencilerin ikinci düzey deyimleri tümcede ayırt edebilme puan ortalaması 2,51; C Grubu öğrencilerinin ikinci düzey deyimleri tümcede ayırt edebilme puan ortalaması 2,62'dir. Buna göre ikinci düzey deyimleri tümcede ayırt edebilme bakımından en yüksek puan ortalamasını C Grubu yapmıştır.

A Grubu öğrencilerinin üçüncü düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 1,80; B Grubu öğrencilerinin üçüncü düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 1,97; C Grubu öğrencilerinin üçüncü düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 2,12'dir. Buna göre üçüncü düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme bakımından en yüksek puan ortalamasını C Grubu yapmıştır. En düşük puan ortalamasını da A Grubu yapmıştır.

A Grubu öğrencilerinin üçüncü düzey deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 1,64; B Grubu öğrencilerinin üçüncü düzey deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 2,08; C Grubu öğrencilerinin üçüncü düzey deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 2,40'dır. Buna göre üçüncü

düzey deyimleri özgün tümcede kullanabilme bakımından en yüksek puan ortalamasını C Grubu yapmıştır. En düşük puan ortalamasını A Grubu yapmıştır.

B Grubu öğrencilerin üçüncü düzey deyimleri tümcede ayırt edebilme puan ortalaması 2,49; C Grubu öğrencilerinin üçüncü düzey deyimleri tümcede ayırt edebilme puan ortalaması 2,70'dir. Buna göre üçüncü düzey deyimleri tümcede ayırt edebilme bakımından en yüksek puan ortalamasını C Grubu yapmıştır.

4.5. ARAŞTIRMA SORUSU, A GRUBU ÖĞRENCİLERİN DERECELERİNE GÖRE DEYİMLERİN SÖZLÜK ANLAMINI KESTİRME VE ÖZGÜN TÜMCEDE KULLANMA BECERİSİ NE DÜZEYDEDİR?

Beşinci araştırma sorusunu yanıtlamak üzere Tablo 19 verilerinden yararlanılmıştır:

Tablo 19.

A Grubu Öğrencilerinin Derecelerine Göre Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirme ve Özgün Tümcede Kullanma Becerisi

A GRUBU	Diğer_parametre	Medyan (minimum- maksimum)	Grup_P_değeri
Sözlük Anlamını Kestirme	Birinci Düzey Deyim	2(1-3)	<0,001
	İkinci Düzey Deyim	1(1-3)	
	Üçüncü Düzey Deyim	1(1-3)	
Özgün Tümcede Kullanma	Birinci Düzey Deyim	1(1-3)	0,323
	İkinci Düzey Deyim	1(1-3)	
	Üçüncü Düzey Deyim	1(1-3)	

Tablo incelendiğinde A Grubunda yer alan 15 öğrencinin; birinci düzeydeki deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme başarısı Medyan (minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında 2 olarak görülmektedir. İkinci düzeydeki deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme başarısı Medyan(minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında 1 olarak görülmektedir. Üçüncü düzeydeki deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme başarısı Medyan(minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında 1 olarak görülmektedir. Bu üç düzey arasındaki Grup_P_değerine bakıldığında <0,001 olduğu görülmektedir. Bu durumda A Grubunda yer alan öğrencilerin deyimlerin düzeyleri bazında sözlük anlamlarını kestirme başarısı bakımından birinci düzey deyim, ikinci düzey deyimle oranla daha iyi, ikinci düzey deyim üçüncü düzey deyimle oranla daha iyi olduğu görülmüştür.

*A Grubu Derecelerine Göre Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirme Becerisi:
Birinci Düzey Deyim>İkinci Düzey Deyim>Üçüncü Düzey Deyim.*

Tablo 19 incelendiğinde A Grubunda yer alan 15 öğrencinin; birinci düzeydeki deyimleri özgün tümcede kullanma başarıları Medyan (minimum-maksimum) değerlerine bakıldığında 1 olarak görülmektedir. İkinci düzeydeki deyimleri özgün tümcede kullanma başarıları Medyan(minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında 1 olarak görülmektedir. Üçüncü düzeydeki deyimleri özgün tümcede kullanma başarıları Medyan(minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında 1 olarak görülmektedir. Bu üç düzey arasındaki Grup_P değerine bakıldığında 0,323 olduğu görülmektedir. Bu durumda A Grubunda yer alan öğrencilerin deyimlerin düzeyleri bazında özgün tümcede kullanma başarıları bakımından ikinci düzey deyim, birinci düzey deyimle oranla daha iyi, birinci düzey deyim üçüncü düzey deyimle oranla daha iyi olduğu görülmüştür:

*A Grubu Derecelerine Göre Deyimleri Özgün Tümcede Kullanma Becerisi:
İkinci Düzey Deyim>Birinci Düzey Deyim >Üçüncü Düzey Deyim*

Bu araştırma sorusu, Tablo 20 verileri ile şu biçimde yanıtlanabilmektedir:

Tablo 20.

A Grubu Öğrencilerin 1. 2. 3.Düzeydeki Deyimlerin Sözlük Anlamı Kestirme Düzeyleri

Puan	Sayı	Ortalama	Standart sapma	hata	Güven aralığı		en az	en çok	Varyans bileşeni
					alt sınır	üst sınır			
1,00	25	29,76	7,00	1,40	26,86	32,65	19,00	43,00	
2,00	25	27,60	5,36	1,07	25,38	29,81	19,00	39,00	
3,00	25	27,04	6,29	1,25	24,44	29,63	15,00	39,00	
Toplam	75	28,13	6,28	0,725	26,68	29,57	15,00	43,00	
Model	Uygun etki		6,25	0,722	26,69	29,57			
	Rastlantısal etki			0,829	24,56	31,70			0,496

A Grubu öğrencilerin birinci düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirme düzeyindeki başarıları 29,76'dır. İkinci düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirme düzeyindeki başarıları 27,60'dır. Üçüncü düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirme düzeyindeki 27,04'tür. Bu oranlar birbirine yakındır. Bu durumda A Grubunda yer alan öğrencilerin deyimlerin düzeyleri bazında sözlük anlamlarını kestirme başarıları bakımından anlamlı önemli bir fark olmadığı görülmektedir:

Birinci Düzey Deyim > İkinci Düzey Deyim > Üçüncü Düzey Deyim

A Grubu öğrencilerinin birinci, ikinci ve üçüncü düzey deyimleri özgün tümcede kullanma düzeylerini belirlemek için Tablo 21'in verilerinden yararlanılmıştır:

Tablo 21.

A Grubu Öğrencilerinin 1. 2. 3. Düzey Deyimleri Özgün Tümcede Kullanma Düzeyleri

Puan	Sayı	Ortalama	Standart sapma	hata	Güven aralığı		en az	en çok	Varyans bileşeni
					alt sınır	üst sınır			
1,00	25	25,08	4,51	0,90	23,21	26,94	17,00	33,00	
2,00	25	25,68	4,13	0,82	23,97	27,38	17,00	34,00	
3,00	25	24,44	3,92	0,78	22,81	26,06	17,00	30,00	
Total	75	25,06	4,17	0,48	24,10	26,02	17,00	34,00	
Model	Uygun etki		4,19	0,48	24,10	26,03			
	Rastlantısal etki			0,48 ^a	22,98 ^a	27,15 ^a			-0,32

A grubu öğrencilerin birinci düzey deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı 25,08'dir. İkinci düzey deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı 25,68'dir. Üçüncü düzey deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı 24,44'tür. Bu oranlar birbirine yakındır. Bu durumda A Grubunda yer alan öğrencilerin deyimlerin düzeyleri bazında özgün tümcede kullanma başarısı bakımından aralarında anlamlı önemli bir fark olmadığı görülmüştür:

İkinci Düzey Deyim > Birinci Düzey Deyim > Üçüncü Düzey Deyim

4.6. ARAŞTIRMA SORUSU; B GRUBU ÖĞRENCİLERİNİN DERECELERİNE GÖRE DEYİMLERİN SÖZLÜK ANLAMINI KESTİRME, DEYİMLERİ TÜMCEDE AYIRT ETME VE ÖZGÜN TÜMCEDE KULLANMA BECERİSİ NE DÜZEYDEDİR?

Altıncı araştırma sorusunu yanıtlamak üzere Tablo 22 verilerinden yararlanılmıştır:

Tablo 22.

B Grubu Öğrencilerinin Derecelerine Göre Deyimlerin Sözlük Anlamlarını Kestirme, Deyimi Tümcede Ayırt Etme ve Özgün Tümcede Kullanma Becerisi

B GRUBU	Diğer_parametre	Medyan	Grup_P_değeri
Sözlük Anlamını Kestirme	Birinci Düzey Deyim	2(1-3)	0,05
	İkinci Düzey Deyim	1(1-3)	
	Üçüncü Düzey Deyim	2(1-3)	
Özgün Tümcede Kullanma	Birinci Düzey Deyim	1(1-3)	<0,001
	İkinci Düzey Deyim	1(1-3)	
	Üçüncü Düzey Deyim	2(1-3)	
Deyimleri Tümcede Ayırt Etme	Birinci Düzey Deyim	3(1-3)	0,678
	İkinci Düzey Deyim	3(1-3)	
	Üçüncü Düzey Deyim	3(1-3)	

Tablo incelendiğinde B Grubundaki 15 öğrencinin birinci düzeydeki deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme başarısı Medyan (en az - en çok) değerlerine bakıldığında 2 olarak görülmektedir. İkinci düzeydeki deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme başarısı Medyan(en az - en çok) değerlerine bakıldığında 1 olarak görülmektedir. Üçüncü düzeydeki deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme başarısı Medyan(en az - en çok) değerlerine bakıldığında 2 olarak görülmektedir. Bu üç düzey arasındaki Grup_P_değerine bakıldığında 0,05 olduğu görülmektedir. Bu durumda B Grubunda yer alan öğrencilerin deyimlerin düzeyleri bazında sözlük anlamlarını kestirme başarısı bakımından üçüncü düzey deyim, birinci düzey deyimle oranla daha iyi, birinci düzey deyim ikinci düzey deyimle oranla daha iyi olduğu görülmüştür:

B Grubunun Deyimlerin Derecelerine Göre Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirme Becerisi: Üçüncü Düzey>Birinci Düzey>İkinci Düzey

Tablo 22 incelendiğinde B Grubunda yer alan 15 öğrencinin; birinci düzeydeki deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı Medyan (minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında 1 olarak görülmektedir. İkinci düzeydeki deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı Medyan(minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında 1 olarak görülmektedir. Üçüncü düzeydeki deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı Medyan(minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında 2 olarak görülmektedir. Bu üç düzey arasındaki Grup_P_değerine bakıldığında <0,001 olduğu görülmektedir. Bu durumda B Grubunda yer alan öğrencilerin deyimlerin düzeyleri bazında özgün

tümcede kullanma başarısı bakımından üçüncü düzey deyim, ikinci düzey deyimle oranla daha iyi, ikinci düzey deyim birinci düzey deyimle oranla daha iyi olduğu görülmüştür:

B Grubunun Derecelerine Göre Deyimleri Özgün Tümcede Kullanma Becerileri: Üçüncü Düzey>İkinci Düzey>Birinci Düzey

Tablo 22 incelendiğinde B Grubunda yer alan 15 öğrencinin; birinci düzeydeki deyimleri verilen tümcede ayırt etme becerisi Medyan(minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında 3 olarak görülmektedir. İkinci düzeydeki deyimleri verilen tümcede ayırt etme becerisi Medyan(minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında 3 olarak görülmektedir. Üçüncü düzeydeki deyimleri verilen tümcede ayırt etme becerisi Medyan(minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında 3 olarak görülmektedir. Bu üç düzey arasındaki Grup_P değerine bakıldığında 0,678 olduğu görülmektedir. Bu durumda B Grubunda yer alan öğrencilerin deyimlerin düzeyleri bazında deyimleri verilen tümcede ayırt etme becerisi bakımından birinci düzey deyim, ikinci düzey deyimle oranla daha iyi, ikinci düzey deyim üçüncü düzey deyimle oranla daha iyi olduğu görülmüştür.

B Grubu Derecelerine Göre Deyimleri Tümcede Ayırt Etme Becerisi: Birinci Düzey >İkinci Düzey>Üçüncü Düzey

Bu araştırma sorusu, Tablo 23 verileri ile şu biçimde yanıtlanabilmektedir:

Tablo 23.

B Grubundaki Öğrencilerin 1. 2. 3. Düzey Deyimleri Verilen Tümcede Ayırt Etme, Sözlük Anlamını Kestirme, Özgün Tümcede Kullanma Düzeyleri

		Sayı	Ortalama	Standart sapma	hata	Güven aralığı		en az	en çok	Varyans bileşeni
						alt sınır	üst sınır			
2TB	1,00	25	38,00	2,81	0,56	36,83	39,16	30,00	43,00	
	2,00	25	37,88	2,72	0,54	36,75	39,00	31,00	42,00	
	3,00	25	37,40	4,29	0,85	35,62	39,17	25,00	44,00	
	Toplam	75	37,76	3,32	0,38	36,99	38,52	25,00	44,00	
	Model	Uygun etki			3,35	0,38	36,98	38,53		
	Rastlantısal etki				0,38 ^a	36,09 ^a	39,42 ^a			-0,34
2SA	1,00	25	29,00	6,00	1,20	26,52	31,47	18,00	42,00	
	2,00	25	28,20	5,13	1,02	26,07	30,32	20,00	43,00	
	3,00	25	29,68	4,73	0,94	27,72	31,63	20,00	40,00	
	Toplam	75	28,96	5,27	0,60	27,74	30,17	18,00	43,00	
	Model	Uygun etki			5,31	0,61	27,73	30,18		
	Rastlantısal etki				0,61 ^a	26,31 ^a	31,60 ^a			-0,58
2TK	1,00	25	25,88	3,51	0,70	24,42	27,33	19,00	31,00	
	2,00	25	27,48	4,38	0,87	25,66	29,29	20,00	37,00	
	3,00	25	31,32	4,32	0,86	29,53	33,10	20,00	39,00	
	Toplam	75	28,22	4,64	0,53	27,15	29,29	19,00	39,00	
	Model	Uygun etki			4,09	0,47	27,28	29,16		
	Rastlantısal etki				1,61	21,28	35,17			7,14

B Grubu öğrencilerin birinci düzey deyimleri verilen tümcede bulma başarısı 38,00'dır. İkinci düzey deyimleri verilen tümcede bulma başarısı 37,88'dir. Üçüncü düzey deyimleri verilen tümcede bulma başarısı 37,40'dır. Bu durumda B Grubunda yer alan öğrencilerin deyimlerin düzeyleri bazında verilen tümcede bulma başarısı bakımından aralarında anlamlı önemli bir fark olmadığı görülmüştür:

Birinci Düzey Deyim > İkinci Düzey Deyim > Üçüncü Düzey Deyim

B Grubu öğrencilerin birinci düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirme düzeyindeki başarısı 29,00'dır. İkinci düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirme düzeyindeki başarısı 28,20'dir. Üçüncü düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirme düzeyindeki başarı oranı 29,68'dir. Bu oranlar birbirine yakındır. Bu durumda ikinci grupta yer alan öğrencilerin deyimlerin düzeyleri bazında sözlük anlamlarını kestirme başarısı bakımından anlamlı önemli bir fark olmadığı görülmektedir:

Üçüncü Düzey Deyim > Birinci Düzey Deyim > İkinci Düzey Deyim

B Grubu öğrencilerin birinci düzey deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı 25,88'dir. İkinci düzey deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı 27,48'dir. Üçüncü düzey deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı 31,32'dir. Bu durumda B Grubunda yer alan öğrencilerin deyimlerin düzeyleri bazında özgün tümcede

kullanma başarısı birinci ve ikinci düzey deyimler için yakınen üçüncü düzey deyimler için anlamlı bir fark olduğu görülmüştür:

Üçüncü Düzey Deyim > İkinci Düzey Deyim > Birinci Düzey Deyim

4.7. ARAŞTIRMA SORUSU; C GRUBU ÖĞRENCİLERİNİN DERECELERİNE GÖRE DEYİMLERİN SÖZLÜK ANLAMINI KESTİRME, DEYİMLERİ TÜMCEDE AYIRT ETME, ÖZGÜN TÜMCEDE KULLANMA BECERİLERİ NE DÜZEYDEDİR?

Yedinci araştırma sorusunu yanıtlamak üzere Tablo 24 verilerinden yararlanılmıştır:

Tablo 24.

C Grubu Öğrencilerinin Derecelerine Göre Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirme, Deyimleri Tümcede Ayırt Etme, Özgün Tümcede Kullanma Becerileri

C Grubu	Diğer_parametre	Medyan	Grup_P_değeri
Sözlük Anlamını Kestirme	Birinci Düzey Deyim	2(1-3)	0,092
	İkinci Düzey Deyim	3(1-3)	
	Üçüncü Düzey Deyim	3(1-3)	
Özgün Tümcede Kullanma	Birinci Düzey Deyim	3(1-3)	<0,001
	İkinci Düzey Deyim	3(1-3)	
	Üçüncü Düzey Deyim	3(1-3)	
Deyimleri Tümcede Bulma	Birinci Düzey Deyim	3(1-3)	0,305
	İkinci Düzey Deyim	3(1-3)	
	Üçüncü Düzey Deyim	3(1-3)	

Tablo incelendiğinde C Grubunda yer alan 15 öğrencinin; birinci düzeydeki deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme başarısı Medyan(minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında 2 olarak görülmektedir. İkinci düzeydeki deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme başarısı Medyan(minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında 3 olarak görülmektedir. Üçüncü düzeydeki deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme başarısı Medyan(minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında 3 olarak görülmektedir. Bu üç düzey arasındaki Grup_P_değerine bakıldığında 0,092 olduğu görülmektedir. Bu durumda C grubundaki öğrencilerin deyimlerin düzeyleri bazında sözlük anlamlarını kestirme becerisi bakımından üçüncü düzey deyim, ikinci düzey deyime oranla daha iyi, ikinci düzey deyim birinci düzey deyime oranla daha iyi olduğu görülmüştür:

*C Grubu Derecelerine Göre Deyimlerin Sözlük Anlamını Kestirme Becerisi:
Üçüncü Derece>İkinci Derece>Birinci Derece*

Tablo 24 incelendiğinde C Grubunda yer alan 15 öğrencinin; birinci düzeydeki deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı Medyan (minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında 3 olarak görülmektedir. İkinci düzeydeki deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı Medyan(minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında 3 olarak görülmektedir. Üçüncü düzeydeki deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı Medyan(minimum- maksimum) değerlerine bakıldığında 3 olarak görülmektedir. Bu üç düzey arasındaki Grup_P_değerine bakıldığında <0,001 olduğu görülmektedir. Bu durumda C Grubunda yer alan öğrencilerin deyimlerin düzeyleri bazında özgün tümcede kullanma başarısı bakımından üçüncü düzey deyim, ikinci düzey deyimle oranla daha iyi, ikinci düzey deyim birinci düzey deyimle oranla daha iyi olduğu görülmüştür:

*C Grubu Derecelerine Göre Deyimleri Özgün Tümcede Kullanma Becerisi:
Üçüncü Düzey Deyim >İkinci Düzey Deyim>Birinci Düzey Deyim*

Tablo 24 incelendiğinde C Grubunda yer alan 15 öğrencinin; birinci düzeydeki deyimleri verilen tümcede bulma başarısı Medyan (en az-en çok) değerlerine bakıldığında 3 olarak görülmektedir. İkinci düzeydeki deyimleri verilen tümcede bulma başarısı Medyan (en az-en çok) değerlerine bakıldığında 3 olarak görülmektedir. Üçüncü düzeydeki deyimleri verilen tümcede bulma başarısı Medyan (en az-en çok) değerlerine bakıldığında 3 olarak görülmektedir. Üç düzey arasındaki Grup_P_değerine bakıldığında 0,305 olduğu görülmektedir. Bu durumda C Grubunda yer alan öğrencilerin deyimlerin düzeyleri bazında deyimleri verilen tümcede bulma başarısı bakımından üçüncü düzey deyim, birinci düzey deyimle oranla daha iyi, birinci düzey deyim ikinci düzey deyimle oranla daha iyi olduğu görülmüştür:

C Grubu Derecelerine Göre Deyimleri Tümcede Ayırt Etme Becerisi: Üçüncü Düzey Deyim>Birinci Düzey Deyim>İkinci Düzey Deyim

Bu araştırma sorusu, Tablo 25 veriler ile şu biçimde yanıtlanabilmektedir:

Tablo 25.

C Grubundaki Öğrencilerin 1. 2. 3. Düzey Deyimleri Verilen Tümcede Ayırt Etme, Sözlük Anlamını Kestirme, Özgün Tümcede Kullanma Düzeylerini Gösteren Tablo

		Sayı	Ortalama	Standart sapma	hata	Güven aralığı		en az	en çok	Varyans bileşeni
						alt sınıır	üst sınıır			
3TB	1,00	25	39,56	3,33	0,66	38,18	40,93	33,00	45,00	
	2,00	25	39,32	4,51	0,90	37,45	41,18	28,00	45,00	
	3,00	25	40,68	4,37	0,87	38,87	42,48	25,00	45,00	
	Total	75	39,85	4,09	0,47	38,91	40,79	25,00	45,00	
	Model	Uygun etki			4,10	0,47	38,90	40,79		
	Rastlantısal etki				0,47 ^a	37,81 ^a	41,89 ^a			-0,14
3SA	1,00	25	30,40	5,73	1,14	28,03	32,76	19,00	40,00	
	2,00	25	31,52	6,01	1,20	29,03	34,00	21,00	45,00	
	3,00	25	31,96	6,97	1,39	29,08	34,83	17,00	44,00	
	Toplam	75	31,29	6,21	0,71	29,86	32,72	17,00	45,00	
	Model	Uygun etki			6,26	0,72	29,85	32,73		
	Rastlantısal etki				0,72 ^a	28,18 ^a	34,40 ^a			-0,92
3TK	1,00	25	31,96	5,07	1,01	29,86	34,05	22,00	43,00	
	2,00	25	32,40	4,42	0,88	30,57	34,22	22,00	41,00	
	3,00	25	36,20	5,26	1,05	34,02	38,37	25,00	45,00	
	Toplam	75	33,52	5,23	0,60	32,31	34,72	22,00	45,00	
	Model	Uygun etki			4,93	0,56	32,38	34,65		
	Rastlantısal etki				1,34	27,72	39,31			4,46

C grubu öğrencilerinin birinci düzey deyimleri verilen tümcede bulma başarısı 39,56'dır. İkinci düzey deyimleri verilen tümcede bulma başarısı 39,32'dir. Üçüncü düzey deyimleri verilen tümcede bulma başarısı 40,68'dir. Bu durumda C Grubunda yer alan öğrencilerin deyimlerin düzeyleri bazında verilen tümcede bulma başarısı bakımından aralarında anlamlı önemli bir fark olmadığı görülmüştür. Üçüncü Düzey Deyim> Birinci Düzey Deyim> İkinci Düzey Deyim

C Grubu öğrencilerinin birinci düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirme düzeyindeki başarısı 30,40'dır. İkinci düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirme düzeyindeki başarısı 31,52'dir. Üçüncü düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirme düzeyindeki başarı oranı 31,96'dır. Bu oranlar birbirine yakındır. Bu durumda C Grubunda yer alan öğrencilerin deyimlerin düzeyleri bazında sözlük anlamlarını kestirme başarısı bakımından anlamlı önemli bir fark olmadığı görülmektedir. Üçüncü Düzey Deyim> İkinci Düzey Deyim> Birinci Düzey Deyim

C Grubu öğrencilerinin birinci düzey deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı 31,96'dır. İkinci düzey deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı 32,40'dır. Üçüncü düzey deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı 36,20'dir. Bu durumda C grubunda yer alan öğrencilerin deyimlerin düzeyleri bazında özgün tümcede kullanma

başarısı birinci ve ikinci düzey deyimler için yakinken üçüncü düzey deyimler için anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Üçüncü Düzey Deyim> İkinci Düzey Deyim> Birinci Düzey Deyim

4.8. ARAŞTIRMA SORUSU; 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DEYİMLERİ ÖZGÜN TÜMCE BAĞLAMINDA (B GRUBU) AYIRT EDEBİLME, BİRİNCİ DÜZEY DEYİMLERİN SÖZLÜK ANLAMINI KESTİREBİLME, BİRİNCİ DÜZEY DEYİMLERİ ÖZGÜN TÜMCEDE KULLANMA BECERİLERİ NE DÜZEYDEDİR?

Sekizinci araştırma sorusunu yanıtlamak üzere Tablo 11 verilerinden yararlanılmıştır.

Tablo 11'e göre B Grubu öğrencilerinin deyimleri tümcede ayırt edebilme puan ortalaması 2,52; deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 1,93; deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalamaları ise 1,72'dir. Buna göre öğrencilerin, en yüksek puan ortalamasını deyimleri tümcede ayırt edebilmede elde ettikleri görülmektedir. En düşük puanı ise deyimleri özgün tümcede kullanabilmede almaktadırlar.

4.9. ARAŞTIRMA SORUSU; 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN OKUDUKLARI BİR METİNDEN SEÇİLEN TÜMCELER BAĞLAMINDAKİ (C GRUBU) DEYİMLERİ AYIRT EDEBİLME, BİRİNCİ DÜZEY DEYİMLERİN ANLAMINI KESTİREBİLME, DEYİMLERİ ÖZGÜN TÜMCEDE KULLANMA BECERİLERİ NE DÜZEYDEDİR?

Dokuzuncu araştırma sorusunu yanıtlamak üzere Tablo 12 verilerinden yararlanılmıştır.

Tablo 12'ye göre C Grubu öğrencilerinin deyimleri tümcede ayırt edebilme puan ortalaması 2,63; deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 2,02; deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalamaları ise 2,12'dir. Buna göre öğrencilerin, en yüksek puan ortalamasını deyimleri tümcede ayırt edebilmede elde ettikleri görülmektedir. En düşük puanı ise deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme almaktadırlar.

4.10. TÜMCE BAĞLAMINDA DEYİMLERİ AYIRT EDEBİLME, ANLAMINI KESTİREBİLME VE ÖZGÜN TÜMCEDE KULLANMA BECERİLERİ AÇISINDAN B VE C GRUBU ARASINDA ANLAMLI BİR FARK VAR MIDIR?

Onuncu araştırma sorusunu yanıtlamak üzere Tablo 11, Tablo 12, Tablo 15, Tablo 16, Tablo 17, Tablo 18 verilerinden yararlanılmıştır.

B Grubu ğrencilerin tümce bağlamında deyimleri ayırt edebilme puan ortalaması 2,50; C Grubu ğrencilerinin tümce bağlamında deyimleri ayırt edebilme puan ortalaması 2,65'tir. Buna göre tümce bağlamında deyimleri ayırt edebilme bakımından en yüksek puan ortalamasını C Grubu yapmıştır.

B Grubu ğrencilerin deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 1,92; C Grubu ğrencilerinin deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme puan ortalaması 2,08'dir. Buna göre deyimlerin sözlük anlamını kestirebilme bakımından en yüksek puan ortalamasını C Grubu yapmıştır.

B Grubu ğrencilerin deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 1,88; C Grubu ğrencilerinin deyimleri özgün tümcede kullanabilme puan ortalaması 2,22'dir. Buna göre deyimleri özgün tümcede kullanabilme bakımından en yüksek puan ortalamasını C Grubu yapmıştır.

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın bulgu ve yorumlarına ilişkin sonuçlar ve bu sonuçlardan hareketle oluşturulan öneriler yer almaktadır.

5.1. SONUÇLAR

Herhangi bir metin bağlamı olmaksızın deyimlerle karşılaşan A Grubu öğrencileri, bir tümce bağlamında deyimlerle karşılaşan B Grubu öğrencileri ve Gülten Dayıoğlu'nun iki romanını okuduktan ve bu romanlardan alınan tümce örnekleri bağlamında deyimlerle karşılaşan C Grubu öğrencilerinin karşılaştırıldığı bu çalışmada bazı önemli sonuçlara ulaşılmıştır:

Tümce (B Grubu) ve kitap (C Grubu) bağlamında deyimlerle karşılaşan öğrenciler, deyimlerin anlamlarını herhangi bir metin bağlamı olmaksızın deyimlerle karşılaşan A Grubu öğrencilerine göre daha iyi düzeyde kavramışlardır. Aynı zamanda B ve C Grubu öğrencileri deyimleri bağlam içinde ayırt edebilmekte ve bu deyimleri özgün bir tümcede kullanabilmede daha başarılı olmuşlardır. Bu durumda öğrencilerin deyimleri ve anlamlarını metin odaklı yani bir bağlam içinde gördüklerinde daha iyi düzeyde kavradıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Söz varlığı geliştirme sürecinde metin bağlamının genişlemesinin öğrenmeyi arttırdığı gözlenmiştir.

A Grubu öğrencileri, deyimlerin sözlük anlamlarını kestirmede ve deyimleri özgün tümcede kullanma bakımından B ve C Gruplarına göre daha zayıf kalmışlardır. Bu durumda öğrencilerin deyimleri ve anlamlarını bağlam içinde görmediklerinde onları daha zayıf düzeyde ayırt edip kavradıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Çalışmanın bu sonucu, Bağcı (2010) tarafından yapılan çalışmanın 'öğrencilerin atasözleri ve deyimleri doğru algılama ve doğru anlamalarının kitap okumayı sevme derecelerine göre doğru orantılı olarak değiştiği' sonucuyla örtüşmektedir.

B Grubu ile C Grubu öğrencilerinin deyimleri tümcede ayırt etme, deyimlerin sözlük anlamlarını kestirme, deyimleri özgün tümcede kullanma puanları arasında anlamlı bir fark bulgulanmamıştır. Bu durumda deyimlerin öğretiminde kitap ya da özgün tümce kullanma bakımından bir fark olmadığı, öğrencilere bir sözcük ya da deyim öğretilirken onların yalnızca sözlük anlamı ile değil bir bağlam içinde sunulması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Özellikle yeni sözcükler edinme

sürecinde öğrencilere en azından tümce düzeyinde örnekler sunmak gerektiğinin önemi, çalışmanın bu sonucuyla ortaya çıkmaktadır.

Çalışmada; A, B ve C Gruplarının birinci düzey deyimlerin sözlük anlamlarını kestirmedeki başarıları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu durumda deyimleşme sürecini tamamlamış deyimlerin sözlük anlamlarını kestirmede gruplar arasında bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Birinci düzey deyimler, deyimleşme sürecinin başındaki, deyimlerdir ve soyut düşünme düzeyinin başlarında olan altıncı sınıf düzey öğrencileri için daha kolay anlaşılır olmuştur.

Çalışmada, A ve B Gruplarının birinci düzey deyimleri özgün tümcede kullanma başarıları birbirine yakındır ancak C Grubunun bu aşamadaki başarısı daha yüksektir. Bu durumda metinsel bağlam genişledikçe birinci düzey deyimlerin özgün tümcede kullanılma başarılarının arttığı sonucuna ulaşılmaktadır. Çalışmada öğrencilere sorulan deyimler, Gülten Dayıoğlu'nun Fadiş ve Yurdumu Özledim romanlarında 2 kezden çok sık yinelenen deyimler arasından seçilmiştir. Bu durum şu sonuç üzerinde düşünmeyi gerektirmektedir: Deyimlerin kullanılma sıklığı deyimleri özgün tümcede kullanabilmeyi getirmektedir. Öğrencilerin okuduğunu anlama becerileri ve yazma becerileri ile sahip oldukları söz varlığı arasında güçlü bir ilişki vardır; sözcük sayısı bilme düzeyi arttıkça anlama oranı yükselmektedir (Demirgüneş, Çelik ve İşeri (2015). Öğrencilere söz varlığı edindirme sürecinde ve öğrencilerin söz varlıklarını sözlü ve yazılı dile aktarabilmelerini sağlamak amacıyla onlara yaşlarına uygun çocuk kitapları okutmak gerekmektedir. Bir çocuk deyim anlama bilebilir; ama deyim tümce içinde kullanmak için bu deyim sık sık görmelidir.

Çalışmada, A ve B Gruplarının ikinci düzey deyimlerin sözlük anlamlarını kestirmedeki başarıları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. C Grubu ise ikinci düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirmede daha başarılı olmuştur. Bu durumda deyimleşme sürecinin ikinci aşamasında olan deyimlerin sözlük anlamının metinsel bağlam genişledikçe daha kolay ayırt edilebildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Deyimlerin kullanılma sıklığının arttığı kitap düzeyindeki metinsel bağlam, ikinci düzey deyimlerinin öğrenilme sürecine olumlu etki yapmaktadır.

Çalışmada, A ve B Gruplarının ikinci düzey deyimleri özgün tümcede kullanma başarıları birbirine yakındır. Ancak C Grubunun bu aşamadaki başarısı daha yüksektir. Bu durumda metinsel bağlam genişledikçe ikinci düzey deyimlerin özgün

tümcede kullanılma başarılarının arttığı sonucuna ulaşılmaktadır. Yine kitap bağlamında deyimlerle karşılaşan öğrenciler ikinci düzey deyimleri özgün tümcede kullanma bakımından diğer iki grubun öğrencilerinin önüne geçmişlerdir.

Çalışmada, A ve B Gruplarının üçüncü düzey deyimlerin sözlük anlamlarını kestirmedeki başarıları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. C Grubu ise üçüncü düzey deyimlerin sözlük anlamını kestirmede daha başarılı olmuştur. Bu durumda metinsel bağlam genişledikçe deyimleşme sürecinin başındaki deyimlerin sözlük anlamını kestirmede daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Kitap bağlamının, deyimleşme sürecini tamamlamış deyimlerin anlamını kestirme bakımından olumlu bir etki yarattığı görülmektedir. Soyut düşünme becerisini geliştirmenin ilk aşamalarında olan altıncı sınıf öğrencileri, üçüncü düzey deyimlerin anlamını öğrenmede kitap bağlamının yararını görmüşlerdir. Sıklık ve geniş metin bağlamı, öğrenmeyi kolaylaştırmıştır.

Çalışmada; üçüncü düzey deyimleri özgün tümcede kullanmada başarı sıralaması sırasıyla C, B ve A Grubudur. Bu durumda, deyimleşme sürecinin başında olan deyimlerin öğretiminde metinsel bağlamın genişlemesinin öğrenmeyi olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Çalışmada; A Grubunun sözlük anlamını kestirmede en başarılı olduğu deyim düzeyi sırasıyla birinci düzey, ikinci düzey ve üçüncü düzeydir. Bu durumda deyimleşme süreci tamamlandıkça anlamın daha kestirilebilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada; B Grubunun sözlük anlamını kestirmede en başarılı olduğu deyim düzeyi sırasıyla üçüncü düzey, birinci düzey ve ikinci düzeydir. Buna karşın bu puanlar birbirine çok yakın olduğundan aralarında anlamlı bir fark görülmemektedir. Bu sonuç Çocuk (2012), Cengiz ve Duran (2017), Akkök (2007), İşeri'nin (2010) çalışmasının sonuçlarını desteklemektedir. Yani öğrenciler deyimleşme sürecinin başındaki deyimlerin anlamını, deyimleşme sürecini tamamlamış deyimlere göre daha kolay kestirebilmektedirler.

Çalışmada; C Grubunun sözlük anlamını kestirmede en başarılı olduğu deyim düzeyi sırasıyla üçüncü düzey, ikinci düzey ve birinci düzeydir. Bu sıralamanın getirdiği puanlar arasında anlamlı bir fark görülmemektedir. Gerçek anlamıyla kullanılan deyimleri çocukların çoğu doğru ifade ederken, mecaz anlam taşıyan

deyimleri anlamlandırmakta zorluk çekmişlerdir. Bu sonucu destekler bir çalışmada Uysal (2015), anasınıfı çocuklarının deyimlerde gerçek anlama yönelim gösterdiklerini belirlemiştir. Yaş artıkça deyimleri anlamlandırma, mecaz anlam taşıyan deyimleri kavrama düzeyi artmaktadır.

Çalışmada; A Grubunun deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı sırasıyla ikinci düzey, birinci düzey ve üçüncü düzeydir. Ancak bu puanlar arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Metin bağlamı ile deyimleri öğrenmeyen bir öğrencinin deyimlerin anlamını kestirmede, özgün tümcede kullanma başarısında, deyimlerin dereceleri bir anlam ifade etmemektedir.

Çalışmada; B Grubunun deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı bakımından sıralaması sırasıyla üçüncü düzey, ikinci düzey ve birinci düzeydir. Üçüncü düzey deyimleri özgün tümcede kullanma başarı puanı ile birinci düzey deyimleri özgün tümcede kullanma başarı puanı arasında anlamlı bir fark vardır. Bu durumda, B Grubu öğrencilerinin deyimleşme sürecinin başındaki deyimleri özgün tümcede kullanmada, deyimleşme sürecini tamamlamış deyimleri özgün tümcede kullanmaya göre daha başarılı oldukları sonucuna ulaştırmıştır.

Çalışmada; C Grubunun deyimleri özgün tümcede kullanma başarısı bakımından sıralaması üçüncü düzey, ikinci düzey ve birinci düzeydir. Birinci düzey ve ikinci düzey deyimleri özgün tümcede kullanma başarı puanları arasında anlamlı bir fark yokken bu puanların üçüncü düzey deyimleri özgün tümcede kullanma başarı puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu durumda, C Grubu öğrencilerinin deyimleşme sürecinin başındaki ve ortasındaki deyimleri özgün tümcede kullanmada, deyimleşme sürecini tamamlamış deyimleri özgün tümcede kullanmaya göre daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenciler deyimlerle kitaplar yoluyla karşılaştıklarında deyimleri özgün tümcede kullanmada daha başarılı olmuşlardır.

Bu çalışmanın sonuçları göstermektedir ki; deyim bakımından söz varlığı edinme sürecinde kitap okumanın etkisi dikkate değer düzeydedir. Öğrencilere kitap bağlamında birinci, ikinci ve üçüncü düzey deyimler sunulabilir ve bu deyimleri özgün tümcede kullanmaları sağlanabilmektedir. Kitap bağlamının sunulmaması durumunda ise, deyimlerin bir tümce bağlamında sunulması gerekmektedir. Bağlam olmaksızın deyim öğretiminde başarı, istenen düzeyde olamamaktadır.

5.2. ÖNERİLER

Çalışmanın bulgularından yola çıkılarak ulaşılan sonuçlara göre aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

Ortaokullarda kullanılmak üzere TDK ve özel yayınevlerinin çıkardığı deyim sözlükleri bulunmaktadır. Ancak bu sözlüklerin içeriğinin neye göre belirlendiği bilinmemektedir. İlkokul düzeyinde deyimleşme sürecinin başındaki deyimleri önelemek, ortaokulda ikincileri önceleyip üçüncü düzey deyimleri tanıtmak gerekir. Bu çalışma bu gerekliğin altını çizecek biçimde bulgular içermektedir. Bağcı (2010)' un “İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Atasözlerini ve Deyimleri Algılama Düzeyleri ” adlı çalışmasında somut dönemin son döneminde, soyut dönemin ilk döneminde olan 5. sınıf öğrencilerine deyimleri öğretirken hazır bulunuşluluk düzeylerinin önemsenmesi gerekliliğini vurgulamıştır.

Türkiye’de hazırlanmış deyim sözlükleri deyim düzeylerini içermemektedir. Oysa en azından eğitim ortamlarında kullanılmak üzere tasarlanan deyim sözlüklerinde deyimlerin derecelendirmesi gerekir. Böylelikle öğretmen, hangi yaş düzeyinde hangi deyimlerin daha kolay anlaşılacağına dönük yardım alabilecektir. Yaş düzeyi düştükçe öğrenciler deyimleşme sürecinin başındaki deyimleri daha iyi kavrarken, deyimleşme sürecinin sonundaki deyimleri daha güç kavramaktadır.

Birinci ve ikinci düzey deyimler soyut anlamı daha çok içerdiğinden, bu deyimlerin 12 yaş üzerindeki öğrencilerin yer aldığı öğrenme ortamlarında kullanılması daha uygun olurken soyut düşünce evresine henüz ulaşmamış çocukların yer aldığı öğrenme ortamlarında kullanılması doğru bir seçim olmayacaktır. Hatta deyimlerin soyut anlamlı söz öbekleri olduğu gerekçesiyle Türkçe ders kitaplarında deyimlere yer verilmemesi gerektiği öne sürülmektedir. Ancak üçüncü düzey deyimlerin anlamları, sözcüklerin temel anlamını daha yoğun içerdiğinden somut anlama daha yakındır. Bu nedenle üçüncü düzey deyimler somut düşünme becerileri gelişmiş 12 (6. Sınıf öncesi) yaş öncesi çocukların öğrenme ortamına rahatlıkla sunulabilir.

Öğrenciler küçük yaşlardan itibaren kitap okumaya yönlendirilmeli, içerisinde deyimlerin sıkça geçtiği metinlerin okuma metni olarak seçilmesine gerekli özen gösterilmelidir. Böylelikle öğrencilerin bir yandan okuma becerisi gelişirken öte yandan söz dağarcığı zenginleşecektir. Aynı zamanda kavramları somutlaştırmak

öğrenimi kolaylaştıracağı için kitaplarda yer alan deyimler anlamlarına göre resimlendirebilir.

Deyim öğretimi çocuğun sadece sözcük dağarcığını zenginleştirmek değil içinde yaşadığı toplumun kültürel varlığını da tanınması noktasında önemlidir. Bu nedenlerle Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerde yeterli sayıda deyim bulunmalı ve bu deyimlerin öğretimi için de ders içinde gerekli her türlü etkinlik yapılmalıdır.

Hangi sınıf düzeyinde hangi deyimlerin (birinci derece, ikinci derece, üçüncü derece deyimler) öğretilmesi gerektiği konusunda geniş kapsamlı akademik çalışmalar yapılmalıdır ve öğretim ortamlarında bu deyimler düzeylerine göre öğretilmelidir. Deyimlerin sınıf seviyesine uygun olmasının yanı sıra, diğer metinlerde tekrar geçmesine dikkat edilmelidir.

Sıklık arttıkça öğrenmenin de arttığının ortaya çıktığı bu çalışma, metinsel bağlamının olumlu etkisine vurgu yapmaktadır. Türkçe derslerinde deyimlerin dışındaki diğer söz varlığı öğelerinin edindirilmesi sürecinde metinsel bağlamın etkisi farklı açılardan incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Akar, Y. (1994). Deyimlerde Güçlü ve Etkin Anlatım. *Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi, Sayı 18*, 32- 36.
- Akkök Arıca, E. (2007). Deyimlerin Anlambilimsel ve Bilişsel Özelliklerine Göre Tahmin Edilebilirliği :Yabancı Dilde Bir Uygulama. *Dil Dergisi, Sayı 138*, 18-33.
- Akkök, E.A. (2009). Yabancı Dilde Deyimlerin Öğretimi. *Dil Dergisi, Sayı 143*, 59-77.
- Aksan, D.(1998). *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (1998). *Anlambilim*. Ankara: Engin Yayınları.
- Aksan D, (2003). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksoy, Ö., A. (1988). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Albayrak, N. (2009). *Türkiye Türkçesinde Atasözleri*. İstanbul: Kapı yayınları.
- Aydın, M.(2007). *Dilbilim El Kitabı*. İstanbul: 3F Yayınevi.
- Ayhan, E. T. (1983). *Konuşan Deyimler ve Atasözleri*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bağcı, H.(2010). İlköğretim Öğrencilerinin Atasözleri ve Deyimleri Algılama Düzeyi. *Türklük Bilimi Araştırmaları, Sayı 27*, 91-110.
- Barutçu, T. ve Açık, F. (2018).Çocuk Edebiyatı Ürünlerinde Yer Alan Deyimlerin Kültür Aktarımındaki Rolü ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Deyimlerle Örtüşme Düzeyi. *Bilig – Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 86*, 183-209.
- Baş, B. (2010). Söz Varlığı Araştırmalarında Veri Çarpıklığı ve Eğitime Yansımaları. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 12(2)*, 115-129.
- Batur, S. (2006). *Açıklama ve Öyküleriyle Türk Atasözleri / İlköğretim Okulları İçin*. İstanbul: Altın Kitaplar.

- Bayat, N. ve Çetinkaya, G. (2014). Tanınırlık ve Saydamlık Derecesi Bakımından Deyimlerin Anlaşılabilirliği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 17*, 205-232.
- Bayraktar, N. ve Yaşar, Ö.F. (2005). İlköğretim Birinci Kademe Beşinci Sınıfta Deyim Öğretimine İlişkin Uygulamalar ve Deyim Öğretimine Yeni Bir Yaklaşım. *Dil Dergisi, Sayı 127*, 7-19.
- Bilgin, M. (2002). *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz*. 2. Baskı, Ankara: Anı Yayınları.
- Cengiz, Ş ve Duran, E. (2017). “ Hayvan Masalları (Fabl) Üzerine Deneysel Bir Araştırma: Çocuklar Deyimlerden Ne Anlıyor?” *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 13, Aralık 2017*, 29-50.
- Cacciari, Cristina, Paola Corradini. 2005. A Psycholinguistic Point of View: Are Idioms Really Relevant for Theories of Language Comprehension? Bu kaynağa 20.04.2018 tarihinde ulaşılmıştır. www.Kollokationen.bbaw.de/documents/coll_cacciari_pres.pdf
- Çelik, T., Demirgüneş, S.; Fidan, D. (2015). Okur Dostu Metin Olma Özelliği ile Okuduğunu Anlama Başarısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. 2(1), *Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 115-122.
- Çelik, T. (2018). *Dil ve Edebiyat Öğretimi*. 3. Baskı. Ankara: Anı yayıncılık.
- Çocuk, H.,E. (2012). Öğretmen Adaylarının Deyimleri Anlamsal Açından Tahmin Edebilirlikleri: Mersin Üniversitesi Örneği. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 8, Sayı 2*, 46 -55.
- Çotuksöken, Y. (1998). *Deyimlerimiz*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Çotuksöken, Y. (2002). *Türkçe Üzerine Denemeler ve Eleştiriler*. İstanbul: Papatya Yayınevi.
- Demirgüneş, S., Çelik, T., İşeri, K. (2015). Türkçe Ders Kitaplarında Akrabalık Kavramları. *Researcher: Social Science Studies*, 3(5), 1-13, doi: <http://dx.doi.org/10.18301/rsss.38>.
- Dilidüzgün, S. (2001). *Türkçe Öğretiminde Çocuk Yazınının Yeri*. Çağdaş Türk Yazını (Ed. Zehra İpşiroğlu), İstanbul: Adam Yayınları.
- Düzenli, F. (2011). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Türkçe Deyimleri Bilme, Anlama ve Yorumlama Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma (Afyonkarahisar İl*

Merkezi Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

- Elçin, Ş. (2000). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Er, K. ve Ünal, T. F. (2015). Ortaokul Öğrencilerinin Seçtikleri Deyimlerin Konularına Göre Sınıflandırılması. *International Journal of Languages Education and Teaching*, ISSN: 2198-4999, 1534-1544.
- Ercan, G., S. ve Can, Ö. (2015). Deyimlerin Edimbilimsel Olarak Ulamlaştırılmasına İlişkin Bir Öneri: Türkçede “Erkek”e Gönderimde Bulunan Deyimler. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 63-83.
- Ergin, M. (1972). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Gencan, T. (1971). *Dilbilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gibbs, R. W. (1994). *The Poetics of Mind: Figurative Thought, Language and Understanding*, Cambridge University Press, UK.
- Glucksberg, S. (1993). *Idiom Meanings and Allusional Content. Idioms: Processing, Structure, and Interpretation*. (Ed. Cristina Cacciari, Patrizia Tabossi). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 3-26.
- Göçer, A. (2014). İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Deyimleri Kullanma Yeterlikleri Üzerine Bir İnceleme. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt.4, no.13, 96-109.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B. & Taşgın, S. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin. ISBN: 978-975-02-2605-2.
- Günay, D. (2007). *Metin Bilgisi* (3. Baskı). İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Gündüzalp, S. (2004). *Deyimler ve Öyküleri*. İstanbul: Zafer Yayınları.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Güneş, S. (2009). Yabancı Dil Öğretiminde Deyim Öğretimi: Yöntemler, Teknikler ve Uygulamalar. *Dilbilim Dergisi*, Sayı 22, 1-15.
- Gür, T. (2014). Bağlam Temelli Öğretimin İlkokul Üçüncü Sınıf Öğrencilerine Kelime Öğretiminde Kullanılması. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Yıl:2, Sayı:2, 242-253.
- Hamidov, H. (2006). Türkçe Deyimlerin Anlam Özellikleri: Konuşma ile İlgili Deyimler. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, Sayı22, 39-4.
- Hatiboğlu, V. (1982). *Türkçenin Sözdizimi*. 2. Baskı, Ankara: DTCF Yayınları.

- Hengirmen, M. (2007). *Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.
- İspir, S. (2013). *İlköğretim Öğrencilerine Tavsiye Edilen 100 Temel Eser Listesinde Yer Alan Türk Yazarlara Ait Eserlerde Kullanılan Deyimler ve Atasözlerinin Kullanım Sıklığı Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- İşeri, K. (2010). Türk Üniversite Öğrencilerinin Deyimleri Tahmin Etme Durumları. *Türklük Bilimi Araştırmaları, Sayı 27*, 385-405.
- İşeri, K., Çelik, T. ve Demirgüneş, S. (2015). Türkçe Ders Kitaplarında Okur Dostu Metinlerin İncelenmesi. *E-Dil Dergisi, Sayı 5*, 227-242.
- Hengirmen, M. (2007). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Karatay, H. (2007). Kelime öğretimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 27(1)*, 141-153.
- Kazıcı, E. (2008). *İlköğretim ikinci Kademe Türkçe Derslerinde Deyim ve Atasözlerinin Öğretiminde Dramatizasyon Yönteminin Etkililik Düzeyi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Korkmaz, Z.(1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z.(2007). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Levorato, M. Chiara. (1993). The Acquisition of Idioms and the Development of Figurative Competence. Idioms: Processing, Structure, and Interpretation. ed. Cristina Cacciari, Patrizia Tabossi. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates: 101-128.
- Mangır, M. (2012). İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Deyim Varlığının Öğrencilerin Alıcı Söz Varlığına Katkısı. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/4*, p. 2371-2385.
- Mete, F. (2014). Kültürel Ortaklığın Göstergesi Deyimlerin Öğretimi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi, Sayı 21(2)*, 113-128.
- Okur, A. ve Dağtaş, A. (2014). Ortaokula Yönelik Kelime Öğretimi Çalışmaları. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 2(4)*, 66-84.
- Onan, B. (2010). Söz Varlığı Terminolojisi Üzerine Bir Analiz Çalışması. *Milli Eğitim, Sayı 210*, 11-29.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. İstanbul : MEB Yayınları.

- Önel, F. (2009). Gülten Dayıoğlu'nun Romanlarında Çocuklar. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Özbay, M.(2009). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, M. ve Melanlıoğlu D. (2009). Türkçe Eğitiminde Deyimlerin Öğretme ve Öğrenme Süreci Bakımından Değerlendirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi, Sayı 181*, 8-19.
- Özbay, M. ve Akdağ, E. (2013). Deyimlerin Öğretiminde Aktif Öğrenmenin Etkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 1(2)*, 46-54.
- Özdemir,E. (1997). *Açıklamalı-Örnekli Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Pala, İ. (2005). *İki Dirhem Bir Çekirdek*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Parlatır, Prof. Dr. İ.(2008). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü II*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Püsküllüoğlu, A. (1995).*Türkçe Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Sağlam, M.,Y. (2001). Atasözleri ve Deyimlerde İmgelem. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi , Cilt 18*, 45-51.
- Salan Z., P.(1999). *Açıklamalı / Örnekli Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: Salan Yayınları.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S.; Canlı, S.; Doğan Güldenoğlu, B.N.; İnce Samur, A.Ö. (2016). Üç Kuşanın Yazarı Gülten Dayıoğlu. Ankara Üniversitesi Yayınları No: 512, Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi Eğitim Araştırma ve İnceleme Dizisi 3-4, Ankara Üniversitesi Basımevi: Ankara. ISBN: 978-605-136-277-9.
- Şalvarlı, B. (2010). *Türkçe Deyim Öğretimi için Metin Hazırlama*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Şengül, M. B. (2018). Çocuk Edebiyatı Bağlamında Gülten Dayıoğlu'nun Fadış Romanı. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 35(1)*, 72-84. DOI: 10.32600/huefd.438503.
- Tan, N. (2013). Atasözü Deyim Ayrımında Daha Sağlam Adımlara Doğru: Türkiye Türkçesinde Yeni Bir Atasözü ve Deyimler Sözlüğü. *Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi,Cilt:CIV,Sayı 733,Ocak 2013*.
- Topaloğlu, A.(1989). *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

- Tozlu, M. (2010). *Gülten Dayıoğlu'nun Eserlerinde Temalar*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Tozman, F. (2009). *Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk Romanlarında Kullandığı Dil Üzerine Bir İnceleme (Cümle Türleri)*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. ISBN: 9789751600707.
- Uçgun, D. ve Çetinkaya, G. (2016). Gülten Dayıoğlu'nun Öykülerindeki Deyimlerin Tanınırlık ve Saydamlık Dereceleri Bakımından İncelenmesi. *Milli Eğitim, Sayı 210*, 521-537.
- Ulusoy, M.,F. (2013). *Bağlam Temelli Öğrenme ile Desteklenen Bütünleştirici Öğrenme Modelinin Öğrencilerin Kimya Öğretimine Yönelik Tutum, Motivasyon ve Başarılarına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Uysal, H. (2015). *Çocuk Dilinde Deyimlerin Anlamlandırılması ve Öntürlük Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uzun, Subaşı, L. (1991). Deyimleşme ve Türkçede Deyimleşme Düzeyleri. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi, Cilt 2*, 29-39.
- Uzun, L. (1988). *Dilbilim Açısından Deyim Kavramı ve Türkiye Türkçesindeki Örneklerin İncelenmesi*. (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara.
- Vardar, B.(1980). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: ABC Kitabevi.
- Varışoğlu, B., Şeref, İ., Gedik, M. ve Yılmaz, İ. (2014). Deyim ve Atasözlerinin Öğretilmesinde Görsel Bir Araç Olarak Karikatürlerin Başarıya Etkisi. *Karadeniz Araştırmaları, Sayı 41*, 226-242.
- Yıldız, C. (2003). *Türkçe Öğretiminde Alternatif Yöntemler*. Ankara: Anı Yayıncılık.

EKLER

EK-1. DEYİMLER VE ANLAMLARI TESTİ (YANIT ANAHTARI)

AD-SOYAD:

SINIFI :

1) Aşağıdaki deyimlerden hangisi “ gerekmediği halde bir işe karışmak” anlamını vermektedir?

- A) Burnu havada olmak
- B) Burnu Kafdağı’nda olmak
- C) Burnunu sokmak
- D) Burnunun dikine gitmek

2) Hangi deyim anlamca diğerlerinden farklıdır?

- A) (Birinin) eli kolu olmak B) Kol kanat germek
- C) Koltuğunun altına almak D) Kolu kanadı kırılmak

3)Aşağıdaki deyimlerin hangisinde "**dikkat çekmek**" anlamı vardır?

- A) Gömleğinin rengi gözümü aldı.
- B) Bu vatana kimse göz dikemez.
- C) Senin biraderini gözüm tuttu.
- D) Murat Bey sorulara göz gezdirdi.

4) Aşağıdaki tümcelerin hangisinde "**göz**" sözcüğü ile yapılmış bir deyim yoktur?

- A) Nerelerdesin a sultanım gözlerim yollarda kaldı.
- B) Kaybettiği parasını bulmak için gözünü dört açtı.
- C) Onu hem dinliyor hem de gözlerine bakıyordu.
- D) Annesi göze geldiklerine inanıyordu

5) “Onunla konuştuğu için çok sevinçliydi.”**tümcesinden sonra anlamı pekiştirmek için hangi deyim getirilmelidir?**

- A) Gözleri dolu dolu olmuştu.
- B) Çalımından geçilmiyordu.
- C) Gözlerinin içi gülüyordu.
- D) Yüreği ağzına gelmişti.

6) “Birdenbire, istemeden görmek” anlamına gelen deyim hangisidir?

- A) Gözden geçirmek B) Gözüne ilişmek
- C) Gözünden kaçmak D) Gözden kaybetmek

7) Aşağıdakilerin hangisi altı çizili deyim kullanıldığı tümceye anlamca uygun değildir?

- A) Arkadaşına bu olaydan dolayı çok kızmış, içi içine sığmıyordu.
- B) Yıllarca okuyup emek vermiş, dirsek çürütüp iyi bir meslek sahibi olmuştu.
- C) Bazı insanlar çalışmadan hazıra konarak en güzel işlerin başına geçmemelidir.
- D) Yaptığı iyilikleri durmadan söyleyip başına kakmasından dolayı çok üzülüyorum.

8) Aşağıdaki tümcelerin hangisinde “ göz” sözcüğü ile oluşturulmuş deyim “biriyle göz göze gelmemek için gözlerini başka tarafa çevirmek” anlamında kullanılmıştır?

- A) Kuralları çiğnemesine asla göz yummadı.
- B) Küçüklüğünden beri gözü yükseklerdeydi.
- C) İşlerini aksatınca gündün güne gözden düştü.
- D) Yaptığı hatanın anlaşılmasında için gözlerini kaçırıyordu.

9) Aşağıdaki tümcelerde geçen deyimlerden hangisi mecaz anlam taşımamaktadır?

- A) Onu görünce gözlerime inanamadım.
- B) Sevinçten ağzı kulaklarına varmıştı.
- C) Anneannem bana sürekli öğüt veriyordu.
- D) Boyacı gelmeyince iş başa düşmüştü.

10) Ahmet , korucunun kaçırıldığını duyunca.....

Yukarıdaki boşluğa aşağıdakilerden hangisi getirilirse tümce” korkudan ayakta duramayacak duruma gelmek” anlamı kazanır?

- A) Dizini dövdü.
- B) Dizlerine kapandı.
- C) Dizlerinin bağı çözüldü.
- D) Dize geldi.

11) **Aşağıdaki deyimlerden hangisi” çok özlemek” anlamını vermektedir?**

- A) Burnunda tütme
- B) Burnu büyüme
- C) Burnu sürtülme
- D) Burnunda getirme

12) **Aşağıdaki tümcelerin hangisinde bir deyim açıklayıcısıyla birlikte verilmiştir?**

- A) Çocuğun ağaca çıktığını görünce yüreğim ağzıma geldi, ne yapacağımı bilemedim.
- B) Üzerine doğru koşan boğayı görünce çok telaşlandı, eli ayağına dolaştı.
- C) Olayın böyle sonuçlanacağı içime doğmuş, sürekli huzursuzluk duymuştum.
- D) Öğretmenine içini dökmüş, ondan sorunlarının çözümü için yardım istemiş.

13) **"Çocukluğuma dair pek çok anıyı barındıran eski evimizi ziyaret ettiğimde çok üzüldüm.."**

Yukarıda sözü edilen kişinin durumu aşağıdaki deyimlerden hangisiyle belirtilebilir?

- A) Yüreğini tüketmek
- B) Yüreği daralmak
- C) Yüreği kabarmak
- D) Yüreği burkulmak

14) **Aşağıdaki deyimlerden hangisinin anlamı doğru verilmiştir?**

- A) Gözü arkada kalmak: Kavga etmek
- B) Aklını başına almak: Kızgınlık
- C) Yüreği cız etmek : Acılamak
- D) Gönlü kabarmak: Kızgınlık

15) “Müşteriler ay başında borç ödeyeceklerine Özgür’e dert yarıyorlar.” Altılı çizili deyimın tümceye kattığı anlam aşağıdakilerden hangisinde vardır?

- A) Kendi durumuna üzölmek
- B) Derdini sızlanarak anlatmak
- C) Çok meşgul olmak
- D) Üzüntüsüne katlanmak

16) Aşağıdaki deyimlerden hangisi “yersiz, zamansız ve sürekli konuşarak meşgul etmek, oyalamak” anlamı vermektedir?

- A) Lafa tutmak
- B) Büyük laf etmek
- C) Laf açmak
- D) Laf çıkarmak

17) Aşağıdaki tümcelerin hangisinde deyim kullanılmıştır?

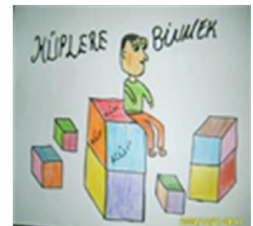
- A) Cebimdeki kağıdı yanımdaki yolcuya gösterip okumasını istedim.
- B) Kötülükleri yapanın kendisi olduğu anlaşılmıştı.
- C) Çocuklarının amansız bir hastalığa yakalandığını öğrendi.
- D) Çocuğun hastalığına belki bir çare buluruz diye yollara düştük .

18) Aşağıdaki tümcelerde geçen deyimlerden hangisi “sıkıntı vermek, tedirgin etmek, musallat olmak” anlamını vermektedir?

- A) Fazla ders çalışmaktan neredeyse kafayı yiyecek.
- B) Evdekilere kafası atınca hep böyle davranırmış.
- C) Yemekte seninle baş başa olmamızı tercih ederim.
- D) Mektuplarda anlattığın sırlar sonradan başına bela olur.

19) “Aşağıdaki deyimlerden hangisi “ engel olmak, engellemek” anlamında kullanılır?

- A) Yola koyulmak
- B) Yolunu kesmek
- C) (Bir yeri) Yol etmek
- D) (Bir yere) Yolu düşmek

20) “Sinan ben yapmadım diye ısrar ettikçe , Nihat’ in içini bir şüphe kaplıyordu.”

Yukarıda sözü edilen Nihat’ın durumu aşağıdaki deyimlerden hangisiyle belirtilebilir?

- A) Kuşkuya düşmek
- B) Kuşkusu kalmamak
- C) Kuşku yok
- D) Şüphe bırakmamak

21) **Aşağıdaki tümcelerin hangisinde deyim açıklamasıyla birlikte verilmiştir?**

- A) Kısa bir sürede göze girmeye, takımda yer almaya bak.
- B) Şiirin hası, cana can katar, insanın yaşama gücünü artırır.
- C) Gürültüyü duyan adam, çileden çıkmış olacak ki pijamayla dışarıya dışarı çıkmaya çalıştı.
- D) Kızdığı zaman gözü hiçbir şey görmeyen, huysuz,sinirli bir adamdı.

22) “Salonun zayıf ışığında Afife ile göz göze geldik.” **tümcesinde geçen deyim**

- A) Birisine nazar değmiş olmak
- B) İki tarafın bakışlarını karşılamak
- C) Dalgınlıkla görmemek
- D) Dikkati üzerine çekmek

23) **Aşağıdaki tümcelerin hangisinde “söz ” sözcüğü deyim içinde kullanılmıştır?**

- A) Birden bire söze karışarak olayı doğruladı.
- B) Akıllı, sözünü akılsıza söyler.
- C) İyi insan sözünün üstüne gelir.
- D) Onun sanat gücüne kimse söz söylemez.

24) “Annemin yaptığı yemeklerin tadına doyum olmuyor.” **tümcesindeki deyim**

- A) Güzel yemeklerden anlamak
- B) Yenen bir şeyin tadını unutamamak
- C) Ağzına alıp tadını denemek
- D) Bir şeyin tadı çok beğenilmek

25) Aşağıdaki tümcelerde yer alan deyimlerden hangisi farklı bir anlam taşımaktadır?

- A) Bu işi başarırızsa düğün bayram ederiz.
- B) Sınavı kazandığını öğrenince gözleri parladı.
- C) İsteddiği oldu ya, etekleri zil çalıyor.
- D) Dudağını büktü ve hemen ağlamaya başladı .

26) Aşağıdaki tümcelerin hangisinde deyim kullanılmıştır?

- A) O adamın adını bilmiyorum.
- B) Onu oç alma fikrinden vazgeçirmeliyiz.
- C) Sıcak havada çok terliyorum.
- D) Yazılıdan yüksek not alınca çok sevindi.

27) “Sevgi, ukala tavırlar sergileyen arkadaşına yüzünü buruşturarak bakıyordu.”

Tümcesindeki altı çizili deyimın tümceye kattığı anlam aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Karşısındakini kıskanır gibi bakmak
- B) Yüzüne hoşnutsuzluk ifadesi vermek
- C) Uzun süredir birini görmemek
- D) Bir kimsenin utanmasına sebep olmak

28) “Altından kalkabilmek, üstesinden gelebilmek.” anlamına gelen deyim aşağıdakilerden hangisidir?

- A)Gücü yetmek B)Gücü kesilmek
- C)Gücüne gitmek D)Gücüne koşmak

29) “Yüz” sözcüğü aşağıdaki tümcelerin hangisinde deyim içinde kullanılmıştır?

- A) Yüz gün sonra borçlarından kurtuluyordu.
- B) Aradan yüzyıllar geçse de ölümsüz olacaktı.
- C) O olaydan sonra yüzünü her gün yıkıyordu.
- D) O günden beri onun yüzünü görmedim.

30) Bu sorunu kendine dert edinme.”tümcesinde altı çizili deyimın kattığı anlam aşığıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Bu sıkıntı ya da üzüntüyü kendine sorun yapma.
- B) Sen kimseye sıkıntı vermeden çalışmaya bak.
- C) Borçlarını ödeyeceklerine dert yapıyorlar.
- D) İçinden çıkılması güç bir sorunla uğraşıyorsun.

Not: Sevgili Öğrenciler, testiniz burada bitmiştir. Yanıtlarınızı kontrol ediniz.

BAŞARILAR DİLERİM.

YANIT ANAHTARI

1-C	16-A
2-D	17-D
3-A	18-D
4-C	19-B
5-C	20-A
6-B	21-B
7-A	22-B
8-D	23-A
9-C	24-D
10-C	25-D
11-A	26-B
12-B	27-B
13-D	28-A
14-C	29-D
15-B	30-A

EK-2. A GRUBU SORULARI

Adı- Soyadı:

Sınıf:

A GRUBU SORULARI

Sevgili Öğrenciler, aşağıdaki verilen deyimlerin anlamlarını yazarak bir tümce içinde kullanınız.

1- Deyim: Taş üstünde taş bırakmamak

Anlamı:

Tümce:

8- Deyim: Dizlerinin bağı çözülmek

Anlamı:

Tümce:

2- Deyim: Kolu kanadı kırılmak

Anlamı:

Tümce:

9- Deyim: El üstünde tutmak

Anlamı:

Tümce:

3- Deyim: Ağır gelmek

Anlamı:

Tümce:

10- Deyim: Göz kulak olmak

Anlamı:

Tümce:

4- Deyim: Kaşlarını çatmak

Anlamı:

Tümce:

11- Deyim: Dili damağına yapışmak

Anlamı:

Tümce:

5- Deyim: Diken üstünde olmak

Anlamı:

Tümce:

12- Deyim: İple çekmek

Anlamı:

Tümce:

6- Deyim: Dört dönmek:

Anlamı:

Tümce:

13- Deyim: Göz nuru dökmek

Anlamı:

Tümce:

7- Deyim: Yüreğı ağızına gelmek

Anlamı:

Tümce:

14- Deyim: İçini kemirmek

Anlamı:

Tümce:

15- Deyim: Kulak vermek

Anlamı:

Tümce:

16- Deyim: Çene çalmak

Anlamı:

Tümce:

25- Deyim: Gözünde büyütme

Anlamı:

Tümce:

17- Deyim: Bağına taş basmak

Anlamı:

Tümce:

26- Deyim: Karşı çıkmak

Anlamı:

Tümce:

18- Deyim: Burnunu sokmak

Anlamı:

Tümce:

27- Deyim: Göz ucuyla bakmak

Anlamı:

Tümce:

19- Deyim: Burnundan gelmek

Anlamı:

Tümce:

28- Deyim: Gönlünü yapmak

Anlamı:

Tümce:

20- Deyim: Gözü arkada kalmak

Anlamı:

Tümce:

29- Deyim: Özlemine çekmek

Anlamı:

Tümce:

21- Deyim: Kulak kabartmak

Anlamı:

Tümce:

30- Deyim: Dert yanmak

Anlamı:

Tümce:

22- Deyim: Eli ayağına dolaşmak

Anlamı:

Tümce:

31- Deyim: İçi sızlamak

Anlamı:

Tümce:

23- Deyim: Aklına yatmak

Anlamı:

Tümce:

32- Deyim: Lafa tutmak

Anlamı:

Tümce:

24- Deyim: Canını dişine takmak

Anlamı:

Tümce:

33- Deyim: İçine sinmek

Anlamı:

Tümce:

34- Deyim: Başına bela olmak

Anlamı:

Tümce:

43- Deyim: Gözlerini kaçırmak

Anlamı:

Tümce:

35- Deyim: Aklından geçmek

Anlamı:

Tümce:

44- Deyim: Başına iş açmak

Anlamı:

Tümce:

36- Deyim: Ağızdan ağza dolaşmak

Anlamı:

Tümce:

45- Deyim: İçine atmak

Anlamı:

Tümce:

37- Deyim: Gözden çıkarmak

Anlamı:

Tümce:

46- Deyim: Göz gözü görmemek

Anlamı:

Tümce:

38- Deyim: Sözüünü kesmek

Anlamı:

Tümce:

47- Deyim: Göz gezdirmek

Anlamı:

Tümce:

39- Deyim: Dili tutulmak

Anlamı:

Tümce:

48- Deyim: İçini dökmek

Anlamı:

Tümce:

40- Deyim: Yola koyulmak

Anlamı:

Tümce:

49- Deyim: Gözlerinin içi gülmek

Anlamı:

Tümce:

41- Deyim: Gözüne ilişmek

Anlamı:

Tümce:

50- Deyim: Diline dolamak

Anlamı:

Tümce:

42- Deyim: Gözünün önüne getirmek

Anlamı:

Tümce:

51- Deyim: Öğüt vermek

Anlamı:

Tümce:

52- Deyim: Hoş karşılamak

Anlamı:

Tümce:

61- Deyim: İlgi görmek

Anlamı:

Tümce:

53- Deyim: Yüzüne renk gelmek

Anlamı:

Tümce:

62- Deyim: Dert edinmek

Anlamı:

Tümce:

54- Deyim: Didik didik etmek

Anlamı:

Tümce:

63- Deyim: Aklını yitirmek

Anlamı:

Tümce:

55- Deyim: Yüzünü görmemek

Anlamı:

Tümce:

64- Deyim: Zora düşmek

Anlamı:

Tümce:

56- Deyim: Tadına doyum olmamak

Anlamı:

Tümce:

65- Deyim: Göz göze gelmek

Anlamı:

Tümce:

57- Deyim: Gözlerine inanamamak

Anlamı:

Tümce:

66- Deyim: Yüzünü buruşturmak

Anlamı:

Tümce:

58- Deyim: Yorgun düşmek

Anlamı:

Tümce:

67- Deyim: Buyur etmek

Anlamı:

Tümce:

59- Deyim: Eline saymak

Anlamı:

Tümce:

68- Deyim: Öç almak

Anlamı:

Tümce:

60- Deyim: Canı gibi sevmek

Anlamı:

Tümce:

69- Deyim: Gücü yetmek

Anlamı:

Tümce:

70- Deyim: Aklını vermek

Anlamı:

Tümce:

73- Deyim: Yatağa düşmek

Anlamı:

Tümce:

71- Deyim: peşini bırakmak

Anlamı:

Tümce:

74- Deyim: Aklına gelmek

Anlamı:

Tümce:

72- Deyim: Gözünün önüne gelmek

Anlamı:

Tümce:

75- Deyim: Gözünün önünden gitmemek

Anlamı:

Tümce:

EK-3. B GRUBU SORULARI

Adı- Soyadı:

Sınıf:

B GRUBU SORULARI

Sevgili Öğrenciler, aşağıdaki verilen tümcelerde geçen deyimleri bulunuz, bu deyimlerin anlamı yazarak bir tümce içinde kullanınız.

1- Belediye araçları gecekonduları yerle bir ettiler, taş üstünde taş bırakmadılar.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

2- Kolu kanadı kırılmış bir vaziyette dolaşıyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

3- Öğretmenlik mesleği bana çok ağır geliyor.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

4- Bana öyle kaşlarını çatıp durma!

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

5- İnan, diken üstünde oturuyorum şurada.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

6- Çocuklar Nasreddin Hoca'nın etrafında dört dönmeye başladılar.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

7- Karanlık ve ıssız sokakta yürürken bir ılık duydu, yüreği ağzına geldi o an.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

8- Köpek aniden karşıma çıkınca dizlerinin bağı çözüldü.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

9- Dedem ailemizde el üstünde tutulurdu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

10- Yolda ona göz kulak ol da başına bir Şey gelmesin.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

11- Hep oruç tuttuğumda dilim damağıma yapısıır.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

12- Ben babamın gelmesini iple çekiyorum.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

13- Onca göz nuru döktüğü el iÇleri ürünleri çok ucuza satılınca kahroldu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

14- İcini kemiren bu düşünceden kurtulmak istiyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

15- Merdiven başından kulak verdim. Sokak kapısı gayet hafif kapandı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

16- Komşu kadınları, mahallenin başında çene çalmaya bayılırlar.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

17- Evi yıkılan Hasan bağına taş basmaktan başka bir şey yapamadı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

18- Sen de her işe burnunu sokmadan duramazsın.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

19- Salih abinin düğünde kavga çıkınca o güzel günün mutluluğu burunlarından geldi.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

20- Köyden ayrılıyordu ama gözü de arkada kalmıştı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

21- Dayanamayıp yanındakilerin konuşmalarına kulak kabarttı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

22- Arkadaki araba korna çalınca , eli ayağına dolaştı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

23- Söylediklerimin doğru olabileceğine aklı yatmaya başladı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

24- Takdir alabilmek için canını dişine takıp çalıştı ve basardı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

25- Gülay, her şeyi gözünde büyütüyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

26- Her fikrime karşı çıkmak zorunda mısın?

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

27- Yabancı askerlere göz ucuyla bakmaya başladı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

28- Annemle babamın gönlünü yaptım.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

29- Mustafa Kemal Paşa, özlemini çektiği bir yuvaya kavuşmuştur.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

30- Komşumuz, oğlunun yaptıklarını anlatarak bize oğlundan dert yandı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

31- Karlı bir günde dışarıda yırtık ayakkabılarıyla dolaştığını görünce içim sızladı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

32- Onu biraz lafa tutup oyalamaya başladılar.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

33- İşi bitirdim ama hiç de içime sinmedi.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

34- Yaptığı itiraflar, anlattığı sırlar sonunda başına bela oldu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

35- İlkokul yıllarımdaki resimlerime baktıkça Özgür , aklımdan geçiyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

36- Haber ağızdan ağza dolaşarak köye kadar ulaşmış.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

37- Evi ister istemez gözden çıkardılar.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

38- Bir anda sözünü kesip kürsüden indi.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

39- Sevinçten dili tutuldu bizim kızın.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

40- Okula gitmek için yola koyulduk.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

41- Arkasını dönünce masanın üzerinde duran dosyaya gözü ilişti.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

42- On yıl sonraki halimi gözümün önüne getirmeye çalışıyorum.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

43- Yaptığı hatayı anlayınca öğretmeninden gözlerini kaçırmaya başladı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

44- Bırak o bıçağı elinden, yoksa başına iş açacaksın.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

45- O, her şeyi içine atar, bir gün hasta olacak diye korkuyorum.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

46- Sokağa çıkmıştık, ancak sisten göz gözü görmüyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

47- Raftaki mallara şöyle bir göz gezdirip çıkalım.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

48- Şu dünyada içimi dökcek birini bulamadım.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

49- Sınıfını geçtiğini öğrenen Kamil'in gözlerinin içi gülüyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

50- Şu şarkıyı diline dolamış durmadan söylüyor.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

51- Oğluna, yaptığı yanlışını tekrar etmemesi için bolca öğüt verdi.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

52- İnsanlar bazen dostlarının hatalarını hoş karşılamalıdır.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

53- Yemeğini yiyip ilacını aldıktan sonra yüzüne renk geldi.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

54- Küçük Merve dolapların içini didik didik etti.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

55- Eğer bana zarar verirsen, kızımın yüzünü göremezsin.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

56- Annemin yaptığı yemeklerin tadına doyum olmuyor.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

57- Gözlerime inanamıyorum, sen misin Ahmet?

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

58- Hastanede nöbet tutmaktan yorgun düştüm.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

59- Yaptıklarının karşılığında parayı eline saydım.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

60- Canı gibi sevdiği varlığı, annesini, çok özledi.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

61- Bütün çabası öğretmeninden ilgi görmektir.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

62- İş bulamazsam ne yaparım, diye kendine dert ediniyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

63- En sonunda, düşünce düşünce aklını yitirdi.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

64- Gerçek dost zora düşünce yanında olandır.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

65- Başını çevirince Selma Hanımla göz göze geldiler.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

66- Yüzünü buruşturma, çok kalmayacağız burada birazdan kalkacağız.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

67- Misafirleri büyük bir şevkle buyur etti.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

68- Onu, öç alma fikrinden vazgeçirmeliyiz.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

69- Bugüne kadar ona gücü yettiği kadar yardım etti.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

70- Artık bana akıl verme, başka işlerle uğraş!

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

71- Adamın peşini bırakmayın sakın!

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

72- Onunla birlikte geçirdiği o mutlu anlar bir bir gözünün önüne geliyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

73- Sizin yüzünüzden yatağa düştü çocukcağz.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

74- Kızı evden gittikten sonra bunu neden yaptığı aklına geldi.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

75- Onun hayali bir türlü gözümün önünden gitmiyor.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

EK-4. C GRUBU SORULARI

Adı- Soyadı:

Sınıf:

C GRUBU SORULARI

Sevgili Öğrenciler, aşağıdaki verilen tümcelerde geçen deyimleri bulunuz, bu deyimlerin anlamı yazarak bir tümce içinde kullanınız.

1- Komutan, askerlerine," Kasabayı baştan başa yakın, taş üstünde taş bırakmayın." dedi.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

2- Bunun üzerine bir de evi yanınca kolu kanadı kırıldı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

3- Başkalarının işini görmek ağır gelmiyor.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

4- Fadiş susmuş,gözlerini kırıştıtararak annesine bakıyordu; Cemile kaşlarını çattı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

5- Fadiş'imi çok horluyorlar, ondan ötürü burada diken üstündeyim.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

6- Çaresiz evin içinde dört dönmeye başladı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

7- Cemile'nin küt küt atan yüreği ağzına gelecek gibi oldu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

8- Okurken yüzü önce kızardı sonra sarardı, dizlerinin bağı çözüldü.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

9- Ev halkı onu el üstünde tutuyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

10- Ben çamaşırlarımızı taşıyayım, kazanımıza göz kulak olun.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

11- Dili damağına yapışmış, dudakları sımsıkı kapanmıştı ; artık açlık bile duymuyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

12- Yarını biraz da baklava için iple çekiyor gibiydiler.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

13- Kaç gündür şu entariyle uğraşıyorum, göz nuru döküp dik, yarım günde yamanacak hale gelsin.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

14- İcini kemiren tedirginliđi Almanya dűşleriyle çabucak savuřturuyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

15- Çağrısına kulak veren olmadı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

16- Kapı önünde kimlerle çene çalıp duruyorsun?

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

17- İçimiz yanıp dururken bağrımıza taş basıp ağlamamayı öğrettiler bize.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

18- Tazı gibi burnunu oraya buraya sokup durma!

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

19- Kalabalıkta birbirinizi kaybedersiniz, yolculuk burnunuzdan gelir.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

20- Hem çocuk parasından yana kârımız olur, hem de gözümüz arkada kalmaz.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

21- Atıl konuşmalara kulak kabartınca, onların da işsiz olduklarını anladı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

22- Almanlar öyle bir tiksintiyle bakıyorlar ki, elim ayağım dolaşüyor.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

23- Aklın yattı mı dediklerime?

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

24- Elin gurbetinde yavrumuzu yitirdik, canını dişine takarak aramaya çıkmalısın.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

25- - Aman, dedi ana, gözünde büyütme, pek fazla harcamayız.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

26- Çoğunluk Cemile'nin bu adamla evlenmesine karşı çıkıyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

27- Zaman zaman göz ucuyla anasını da süzüyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

28- Gönlünü yapabilirsem, boşanıp seninle hemen evlenirim.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

29- Fadiş'im baba demenin özlemine çekiyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

30- Bir gün Fadiş'e "Bir daha bana Hasan'dan dert yanma." dedi.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

31- İçleri sızlayarak birbirlerine baktılar.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

32- Seni lafa tutup, soğukta dondurdum.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

33- Yedikleri içine sinmiyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

34- Bir süre onların başına bela ol da her şeyi anlasınlar.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

35- Cemile onun aklından geçenleri sezemiyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

36- Bu arada çeşitli söylentiler ağızdan ağıza dolaşıyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

37- Onu gözden çıkarmıştı arkadaşları.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

38- Nine, kızının sözünü kesti.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

39- Bağırasım geldi, emme dilim tutuldu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

40- Onlar arabaya yerleşirken, şoför bavulu yük yerine koydu, tezden yola koyuldular.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

41- Bunları söylerken birden güzel bir tabanca ilişti gözüne.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

42- Bunu yaparken aylardır düşleyip durduğu tabancayı gözünün önüne getiriyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

43- Baba Atıl'dan gözlerini kaçırarak " Hemen yakınma, oğul." dedi.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

44- Okul müdürü yabancıları savunuyor, diyerek başına olmadık işler açardı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

45- Kaç yıldır hep içime attım bu duygularımı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

46- Tipiden göz gözü görmüyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

47- Yataktan kalkmadan , odanın içine şöyle bir göz gezdirdi.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

48- Bir gün anasına içini döktü.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

49- Oysa, Musa dayının gözlerinin içi gülüyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

50- Arkadaşlarının söylediği türkünün deyişleri diline dolanıp kalmıştı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

51- Yakınları Cemile'ye " Kızım çocuğunu al,kocana git." diye öğüt verdiler.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

52- Doktorun hanımı, Cemile'yi hoş karşıladı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

53- İki dilim ekmeği, zeytinleri istekle yiyip çayını içti, yüzüne renk geldi.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

54- Hanım bohçayı didik didik ettikten sonra, " Topla şu paçavraları," dedi.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

55- Ayrılmak için bana yalvaracak, yoksa kızının yüzünü göremez.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

56- Böylece sürüp giden evcilik oyunun gerçekten tadına doyumazdı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

57- Fadiş gözlerine ve kulaklarına inanamıyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

58- Bütün gün yollarda yürümekten yorgun düşmüştü.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

59- "Çocuklu kadının yol parası." diye bilet paramı elime saydı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

60- Amcasının oğlunu camı gibi seviyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

61- İlgi görmek Atıl'ı mutlu etmişti.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

62- Bu sırada Atıl, anamla babam bu işi nasıl da dert edindiler , diye düşündü.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

63- Aklını mı yitirdin sen?

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

64- Mektubu şöyle bir tasarlamaya girişti, ama zora düştü.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

65- Gözyaşlarını Atıl'a göstermemek için başını çevirdiğinde kocasıyla göz göze geldiler.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

66- Atıl Almanca " geçmiş olsun " demeyi bilmediği için acınmış gibi yüzünü buruşturdu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

67- Arada bir de çok sevdiği torunlarını görmesi için birer hafta evlerine buyur ediyorlardı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

68- Öç almak amacıyla yaptınız, değil mi?

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

69- Gücü yettiğince direnmeye kararlıydı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

70- Unut gayrı Almanya'yı, buraya aklını ver.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

71- Köydeyken bu şekilde okuldan kaçsam, öğretmenim peşimi bırakmazdı.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

72- Fadiş'in ağırbaşlılığı ,büyük insan gibi davranışı gözünün önüne geliyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

73- Sonunda Naciye kadın alışkın olmadığı bu koşullara dayanamayıp yatağa düştü.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

74- Şimdi mi ,aklına geldi çocuğun?

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

75- Görüntüsü gözlerimin önünden gitmiyordu.

Deyim:

Anlamı:

Tümce:

EK-5. FADIŞ ROMANINDAKİ DEYİMLER

Deyim	Bağlamı	Derecesi	Sıklığı
taş üstünde taş bırakmamak	Komutan, askerlerine," Kasabayı baştan başa yakın, taş üstünde taş bırakmayın."(9)	3	
kolu kanadı kırılmak	Bunun üzerine bir de evi yanınca kolu kanadı kırıldı.(10)	1	2
yolunu bulmak	Herkes bir yolunu bulup yaşamını sürdürmeye çalışıyordu.(10)	1	
yatağa düşmek	Sonunda Naciye kadın alışkın olmadığı bu koşullara dayanamayıp yatağa düştü.(11)	3	
üzerine titremek	Gün boyunca senin bakımınla uğraşırdı, baban üstümüze titrerdi.(11)	1	
ağır gelmek	Başkalarının işini görmek ağır gelmiyor.(11)	1	
karşı çıkmak	Çoğunluk Cemilenin bu adamlarla evlenmesine karşı çıkıyordu.(12).	2	
bağrına taş basmak	Kapıyı açınca küçük kızın ağladığını gördü, onu bağrına bastı.(12)	3	4
öğüt vermek	Yakınları Cemile'ye " Kızım çocuğunu al,kocana git." diye öğüt verdiler.(15)	3	3
içini yakmak	Fadiş'in sevgisi,özlemi içini yakıp kavuruyordu.(15)	1	
peşini bırakmak	Çocuğu al,ama beni tedirgin etmeyeceksin,peşimi bırakacaksın.(17)	3	
içini çekmek	Fadiş ," Nereye gidiyoruz anne?" diyerek anasının boynuna sarıldı.Cemile içini çekti.(18)	2	6
göz ucuyla bakmak	Zaman zaman göz ucuyla anasını da süzüyordu.(18)	2	
aklından geçmek	Cemile onun aklından geçenleri sezemiyordu.(18)	2	
göz almak	Cemile ve Fadiş denize, vapura, giyim kuşamları göz alıcı kadınlara bakakaldılar.(18)	2	
hoş karşılamak	Doktorun hanımı, Cemile'yi hoş karşıladı.(19)	3	
kaşlarını çatmak	Fadiş susmuş,gözlerini kırıştıtarak annesine bakıyordu.Cemile kaşlarını çattı.(19)	1	
ayağa kaldırmak	Dünyayı ayağa kaldırdın, ne var sanki biraz gözün yandıysa.(20)	1	
yüreğinde duymak	Aslında Fadiş'in gözünün acısını yüreğinde duyuyordu.(20)	1	
boynunu bükmek	Fadiş boynunu büktü.(21)	3	4

yüreği burkulmak	Fadiş'in başını iskemlenin arkalığına dayayıp uyumuş olduğunu gördü.(21)	1	
ardına düşmek	Cemile hemen onun ardına düştü.(21)	2	
içi ezilmek	Çocuğun aç olduğunu düşündükçe içi eziliyordu.(21)	1	2
içi cız etmek	Cemile'nin içi cız etti.(22)	2	
yüzünü buruşturmak	Hanım yüzünü buruşturdu.(23)	3	2
yüzüne renk gelmek	İki dilim ekmeği,zeytinleri istekle yiyip çayını içti, yüzüne renk geldi.(24)	3	
içini açmak	cemile onları görünce içini açıyordu.(25)	1	
diken üstünde olmak	Fadiş'imi çok horluyorlar, ondan ötürü burada diken üstündeyim. (25)	1	2
içi içine sığmamak	Cemile'nin içi içine sığmıyordu.(26)	1	
yüz vermek	Sana fazla yüz verdik.(28)	2	3
gözünü dikmek	Gözlerini uyuyan Fadiş'in yüzüne dikmiş,hiç kıılmıdamadan odada dikiliyordu.(29)	2	2
göz atmak	Bu sırada beyin yüzüne bir göz attı.(30)	2	5
yüreği ağzına gelmek	Cemile'nin küt küt atan yüredeği ağzına gelecek gibi oldu.(30)	1	3
didik didik etmek	Hanım bohçayı didik didik ettikten sonra, " Topla şu paçavraları," dedi.(31)	3	
içine işlemek	Ö bir saat Cemile'nin içine işledi.(31)	2	
gönlünü yapmak	Gönlünü yapabilirsem,boşanıp seninle hemen evlenirim.(32)	2	
kötü gözle bakmak	Sonra herkes bana kötü gözle bakar.(33)	2	
özlemini çekmek	Fadiş'im baba demenin özlemini çekiyordu.(34)	2	
dört dönmek	Çaresiz evin içinde dört dönmeye başladı.(34)	1	
canla başla uğraşmak	Herkes Fadiş'e acıyarak bakıyor ve onu susturmak için canla başla uğraşıyordu.(35)	1	
yüzünü görmemek	Ayrılmak için bana yalvaracak, yoksa kızının yüzünü göremez.(36)	3	
dizlerinin bağı çözülmek	Okurken yüzü önce kızardı sonra sarardı,dizlerinin bağı çözüldü.(37)	1	
ölçüp biçmek	Yataktan kalkınca ne söyleyeceğini ölçüp biçerken, Bekir Ağanın sert sesini duydu.(90)	2	4
göz göze gelmek	Birden başını Fadişten yana çevirdi,	3	

	onunla göz göze geldiler.(92)		
sözü uzatmak	Hasan sözü uzatıp bu üstün yanını balandıra ballanıra anlatacağı ki anası çıkıştı.(93)	2	
elden geçirmek	İçindekileri birer birer elden geçirdi.(93)	2	
can atmak	Sokağa çıkmak için can atıyordu.(94)	1	2
içinden geçirmek	Acaba pencereden beni görüp de mi dışarı çıktılar, diye içinden geçirdi.(96)	2	5
boy ölçüşmek	Okuyup yazma konusunda Hasanla boy ölçüşemiyordu.(99)	1	
neşesi kaçmak	Bu olay günlerce Fadiş'in neşesini kaçırdı.(99)	2	2
tadına doyum olmamak	Böylece sürüp giden evcilik oyunun gerçekten tadına doyum olmazdı.(100)	3	
tadını çıkarmak	Köyde kalan birkaç hastalıklı çocukla hiçbir oyunun tadını çıkarmıyordu.(101)	2	
el üstünde tutmak	Ev halkı onu el üstünde tutuyordu.(102)	1	
dik dik bakmak	Bekir Ağa ve Hasan Fadiş'e dik dik baktılar.(102)	2	
boş bulunmak	Hasan boş bulundu, giyeceğim dedi.	1	4
peşine düşmek	Ayşe kadın suçluyu bulmak için iz peşine düşmüştü.(104)	2	3
ağızdan ağıza dolaşmak	Bu arada çeşitli söylentiler ağızdan ağıza dolaşıyordu.(107)	2	2
göz kulak olmak	Ben çamaşırlarımızı taşıyayım, kazanımıza göz kulak olun.(108)	1	2
burnunda tütme	Yalnız kalır kalmaz anası burnunda tütüyordu.(111)	1	3
çakılıp kalmak	Patlama ile birlikte otobüs tam Hasanlarının evinin önüne çakılıp kaldı.(117)	2	
açığa vurmak	Bu düşüncelerini açığa vurmadı.(118)	2	
dert yanmak	Bir gün Fadişe "Bir daha bana Hasandan dert yanma." dedi.(120)	2	3
başı şişmek	Teyzesi kavga edip gelip başımı şişiriyorsunuz ,diye çıkıştı.(120)	1	
dili damağına yapışmak	Dili damağına yapışmış,dudakları sımsıkı kapanmıştı, Artık açlık bile duymuyordu.(121)	1	
kendini tutamamak	O da kendini tutamayıp kaynamakta olan tencere fokurtusuna benzer bir gülme koyuverdi.(124)	2	
kendine gelmek	Hasanla Fadiş de çimdiğin acısıyla	2	

	biraz kendilerine gelmişlerdi.(124)		
gözden kaybolmak	İki yana sallana sallana koşup gözden kayboldu.(127)	2	2
iple çekmek	Yarını biraz da baklava için iple çekiyor gibiydiler.(130)	1	
kurda kuşa yem olmak	Geceleyin kurda kuşa yem olursun.(132)	1	
göz nuru dökmek	Kaç gündür şu entariyle uğraşıyorum, göz nuru döküp ,özene bezene dik, yarım günde yamanacak hale gelsin.(133)	1	
başına dert olmak	Kardeşim bu kız başıma dert oldu.(133)	2	2
dişini sıkamak	Kaç zamandır sevaptır, deyip dişimi sıktım.(134)	1	
çıkmaza girmek	Hangi çareye başvursa çıkmaza giriyordu.(134)	1	2
içi burkulmak	Hasan anası ve babasıyla birlikte kandilin başında oturuyordu, içi burkuldu.(135)	2	3
söze karışmak	Bekir Ağa söze karıştı.(135)	3	3
gözlerine inanmamak	Fadiş gözlerine ve kulaklarına inanamıyordu.(135)	3	
gözünü açmak	Zehra kadın gözünü açık bir kadındı.(141)	1	
tadına doyum olmamak	Sıcak hamursuzu pekmeze banıp yemenin tadına doyum olmazdı.(142)	3	
kulak kesilmek	Herkes kulak kesilmiş dolaba bakıyordu.(143)	1	2
yüreği hop etmek	Fadiş'in yüreği hop etti.(144)	2	3
kesip atmak	Zehra kadın işi uzatmak istemediği için kesti attı.(145)	1	3
el ayak çekilmek	Öğle sırasında ortalıktan el ayak çekilmiş, sıcak alabildiğine bastırmıştı.(147)	1	
içi sızlamak	İçleri sızlayarak birbirlerine baktılar.(149)	2	
işe koyulmak	Çıkınlarını kaldırıp yeniden işe koyuldular.(149)	3	
kulağına gitmek	Bu konuşmalar sofada duran Hasanın kulağına gitti.(152)	2	2
işine gelmemek	Onunla aynı dersanede olmak işine gelmiyordu.(152)	1	
dudak bükmek	Hasan dudak büktü, ben bilmem bunu da anamla babamdan duydum.(153)	1	2
içi kararmak	Bu haberle Fadiş'in yine kolu kanadı kırıldı, içi karardı.(153)	2	

yüzüne gülmek	Falih ilk kez yüzüne gülüyordu.(155)	1	
diline dolamak	Arkadaşlarının söylediği türkünün deyişleri diline dolanıp kalmıştı.(159)	2	
göze almak	Cemile her şeyi göze almıştı.(38)	1	
gözü görmemek	Bohçasını topladı gözü bir şey görmüyordu.(38)	1	2
yorgun düşmek	Bütün gün yollarda yürümekten yorgun düşmüştü.(38)	3	
yola koyulmak	Bir otobüse binip hemen o gün yola koyuldu.(39)	3	
çıt çıkmamak	Evin kapısının çingırağını sürekli çekiyor, ama içerden çıt çıkmıyordu.(39)	2	
aklına gelmek	Şimdi mi aklına geldi çocuğun?(39)	2	4
gününü gün etmek	İstanbullarda gününü gün ediyormuşsun.(39)	1	
kan beynine çıkmak	Cemilenin kanı beynine çıktı, ne yaptığını bilemez durumdaydı.(40)	1	
dil dökmek	Cemileyi çocuğu alma fikrinden caydırmak için durmadan dil döktü.(41)	1	
yüreğine ateş düşmek	Yüreği ateş düşmüş gibi yanıyordu.(41)	1	
gözünün önüne gelmek	Fadiş'in ağırbaşlılığı büyük insan gibi davranışı gözünün önüne geliyordu.(41)	3	2
göğüs germek	Yaşama bağlanıp zorluklara göğüs geremeyeceğini, Fadişsiz yaşayamayacağını düşünüyordu.(41)	1	
gözünden kaçmamak	Kadının bu tutumu Cemilenin gözünden kaçmadı.(42)	2	
içini boşaltmak	"Yoksa şimdi ikinizi de sokağa atarım!" diye bağırıp içini boşalttı.(44)	1	
elinde büyötmek	Kamil'i elimizde büyöttük.(45)	2	
lafa tutmak	Seni lafa tutup dondurdum.(45)	2	
kazık kesilmek	Sabah dek sokaklarda kazık kesilirsin.(46)	2	
önüne düşmek	Cemileyi evine davet etti, Cemilenin önüne düştü.(46)	2	
eline saymak	"Çocuklu kadının yol parası." diye bilet parayı elime saydı.(47)	3	
ayak bağı olmak	Çocuğun pek küçükmüş , hiçbir işe yaramaz. Üstelik iş yaparken ayak bağı olur, diyorlardı.(47)	1	
ağız birliğı etmek	Hepsi ağız birliğı etmişcesine "Biz ona para almadan da bakarız." dedi.(48)	1	

yaşını almak	Yaşımızı aldık, unu eleyip eleği duvara astık, gayri bundan sonra çocukla uğraşamayız.(48)	2	
ununu eleyip eleği duvara asmak		1	
üstesinden gelmek	Çocuğun başına bir iş gelirse üstesinden gelemeyiz.(48)	1	
baştan savmak	Cemileyi baştan savdılar.(48)	1	
iç çekmek	Fadiş annesini iç çekişlerle dinliyordu.(48)	2	5
içine sinmek	Hiçbir şeyi gözü görmüyor, yedikleri içine sinmiyordu.(49)	2	
gözünde büyüme	Bu uzaklık böyle günlerde gözünde daha çok büyüyordu.(49)	2	
cebine indirmek	Her ay postaneden paraları alıp cebine indiriyordu.(51)	2	
yollara düşmek	Karda kışta yollara düşer buraya gelir.(51)	2	
el uzatmak	Alamaz, kolay mı elin emanetine el uzatmak.(51)	1	
elinden kurtulmak	Bir bağırsam konu komşu başımıza toplanır, seni onun elinden kurtarırlar.(52)	2	
pabuç bırakmamak	Öyle kolayca patırtıya pabuç bırakmam ben.(53)	1	
kuş uçurmamak	Ninenin kuş uçurmadığını, sabahtan akşama Fadiş'in başını beklediğini, bir baskına karşı komşuların kulaklarını doldurarak sıkı tedbirler aldığını herkes öğrenmişti.(54)	1	
başını beklemek		2	
kulaklarını doldurmak		1	
aç kurt gibi saldırmak	Bu habere aç kurt gibi saldırdılar.(55)	1	
bıyık altından gülmek	Fadiş bıyık altından gülümsedi.(56)	1	
içi açılmak	Ben mevlidi seviyorum, bu yüzden dinledikçe içim açılıyor.(56)	1	
başa çıkamamak	Öyle sorular sorardı ki, sonunda nine onunla başa çıkamazdı.(57)	1	
çıkmaza sokmak	Nineyi bir türlü çıkmaza sokamıyordu.(57)	1	
elinden almak	Onu elimden alırlarsa ne yaparım.(58)	2	
gözü tutmamak	Bu adamı oldum olası gözü tutmamıştı.(58)	2	
yola gelmek	Belki artık adam yola gelmiştir.(58)	1	
çilesi dolmak	Cemileyle Fadişin de çileleri	2	

	dolmuştur.(58)		
çekip gitmek	Kamil Bey hal hatır soruyor, sonra çekip gidiyordu.(58)	2	
biçilmiş kaftan olmak	İşte tam bu nine için biçilmiş kaftan.(58)	1	
kendini alamamak	Nine sevincini Cemileye yolladığı mektuplarla belirtmekten alamıyordu.(59)	2	
yakışık almamak	Kamil Beyin bunca iyiliğinden sonra ,almaz demek yakışık almayacaktı.(59)	1	
dili varmamak	Nedense Kamil Beye baba demeye dili varmıyordu.(60)	1	
rengi atmak	Fadiş'in rengi attı.(60)	1	2
in cin olmamak	Yollarda in cin yoktu.(61)	1	
kendinden geçmek	yorgunluk korku ve otobüsün sarsıntısıyla kendinden geçmişti.(62)	1	
kıyamet kopmak	İşte o an kıyamet koptu.(63)	1	
aklına bir şey gelmek	Aklına bin türlü şey geliyordu, bunların tümü de birbirinden farklıydı.(64)	3	
akıl etmek	Evde yalnız olduğunu akıl etti.(64)	1	
gözleri kan çanağına dönmek	Yavrucağın bir yanağı ile üst dudağı şişip morarmıştı, gözlerinin içi kan çanağına dönmüştü.(65)	1	
sözünü kesmek	Dedeyle ilgili bölümü anlatırken ,yengesi sözünü kesti.(65)	2	
ağzına geleni söylemek	Kamil bey için ağzına geleni söylüyordu.(65)	2	
başına bela olmak	Bir süre onların başına bela ol da hanyayı konyayı anlasınlar.(65)	2	
hanyayı konyayı anlamak		1	
gözünün önüne getirmek	Mahalledeki çocukların babalarını gözünün önüne getirdi.(66)	2	
yükünü çekmek	Sana göre her şey kolay, her işte dere tepe dümdüzdür.Ama yükü ben çekiyom.(67)	1	2
açık konuşmak	Gidip amcasının önüne dikildi , amcası açık konuştu.(68)	2	
fır dönmek	Ev halkı oğlanın başında fır dönüyordu.(68)	1	
yüzü kalmamak	Komşulardan yardım isteyecek yüzümüz kalmadı.(68)	1	
dünyayı görmemek	Zalhe nine ise çocuk, hasta ve ev işinden dünyayı görmüyordu.(69)	1	
deliye dönmek	Hafize Nineden kötü haberi alınca deliye dönmüştü.(69)	1	
kulp takmak	Sonra bir kulp takar,anasına"	1	

	Çocuğunu al." deriz.(70)		
başından savmak	Böylece başımızdan savarız, diyorlardı.(70)	1	
aklı ermek	Oğlanın akli ermeye başlayınca babasının bu haline içlenir.(70)	1	3
suyuna gitmek	Karısının suyuna gider şekilde konuştu.(72)	1	
beyninden vurulmuşa dönmek	Fadişin hasta olduğunu bildiren mektubu alınca beyninden vurulmuşa döndü.(73)	1	
canı gibi sevmek	Amcasının oğlunu canı gibi seviyordu.(73)	3	
temize çıkarmak	Ona hiçbir şey yapmadım, sadece öptüm, diye kendini temize çıkarmaya çalıştı.(73)	1	
yük olmak	Üstelik anası aylık da yollayacakmış. Bize hiç yük olmaz, diye yalvardı.(75)	1	

EK-6. YURDUMU ÖZLEDİM ROMANINDAKİ DEYİMLER

DEYİMLER	TÜMCEDE GEÇTİĞİ YER	DERECESİ	SIKLIĞI
sevinçten uçmak	Buzlar ayaklarının altında çıtır çıtır çatlayıp dağıldıkça sevinçten uçuyorlardı.(7)	2	3
gözünü ayırmamak	Öğretmen gözünü defterden ayırmadan, "Gel" dedi yüksek sesle.(7)	2	2
çekip gitmek	Dersin ortasında çekip gitmek iyi olmayacak.(8)	2	3
içini çekmek	Beni alıp oralara götürseydi, diye içini çekmekten kendini alamadı.(8)	2	24
kendini alamamak		1	6
boş bulunmak	Sonra birden boş bulunup söze karıştı.(8)	1	2
söze karışmak		2	19
boynu bükük kalmak	Üç yıldır boynu bükük kalmıştı köy yerinde.(9)	1	
içini kemirmek	İçini kemiren tedirginliği Almanya düşleriyle çabucak savuşturuyordu.(9)	1	3
söz etmek	Yiyeceklerden, içeceklerden söz ediyordu.(9)		4
kendinden geçmek	Gözlerini bir noktaya dikip kendinden geçiyordu.(9)	2	
silinip gitmek	Tüm kaygıları silinip gidiyordu.(9)	2	
gözünden düşmek	Kırık dökük ve uyduruk oyuncaklarının tümü gözlerinden düşüyordu.(9)	1	
kulak vermek	Çağrısına kulak veren olmadı.(10)	1	3
gözden çıkarmak	Onu gözden çıkarmıştı arkadaşları.(10)	2	
tadı kaçmak	Köydeki yaşamlarının tadı kaçıyordu.(10)	1	
küçük düşürmek	Orada ülkeni ve ulusunu küçük düşürecek davranışlarda bulunmaktan sakın!(10)	1	
aklından çıkarmak	Onun için geleneklerimizi, inançlarımızın aklından çıkarma.(10)	2	3
gözü kamaşmak	Ama gördüklerin gözlerini kamaştırmasın.(10)	2	
can kulağıyla dinlemek	Atıl öğretmenini can kulağıyla dinliyordu.(11)	1	3
yüreği burkulmak	Gözleri donuklaştı, yüreği burkuldu.(11)	1	2
ilgi görmek	İlgi görmek Atıl'ın hoşuna	3	

	gitmişti.(12)		
hoşuna gitmek		1	
çene çalmak	Kapı önünde kimlerle çene çalıp duruyorsun?(12)	1	
kuyruğuna basmak	Gavurların kuyruğuna basmaya gelmez.(12)	1	
aklı ermek	Atılın akli ermemişti Atılın sözlerine.(12)	1	
burnunda tütme	Oralarda kokusu burnumda tütüyor.(12)	1	2
gözünün önünden gitmemek	Görüntüsü gözlerimin önünden gitmiyordu.(12)	3	4
aklı gitmek	Meğer Alaman kadın benden yakınırılmış, iki de bir düşünceye dalar, kendi kendine konuşursa , işten kovarım demiş bizim Türk'e, aklım gitti.(14)	1	
gözünü dört açmak	Gözümü dört açtım o günden sonra.(14)	1	4
içini okumak	Alamanlar insanın içini okuyorlar.(14)	1	
bağrına taş basmak	İçimiz yanıp dururken bağrımıza taş basıp ağlamamayı öğrettiler bize.(15)	1	
sözünü kesmek	Nine yüzünü tiksintiyle buruşturarak kızının sözünü kesti.(12)	2	10
canı yanmak	Hızla anasının saç örgülerine yapışarak direndi, canı yanmıştı.(15)	1	
dil dökmek	Nine de Ayşa'ni kandırmak için dil döküyordu.(16)	1	2
içinden geçirmek	Ayşa'na gereği gibi bakabilir mi, diye geçirdi içinden.(16)	2	8
can atmak	Doğrusu, tümü de onun yerinde olmaya can atıyordu.(18)	1	
yüreği cız etmek	İşte o anda Atılın içi cız etti.(18)	2	3
yüreği yanmak	Ama bir an yüreği yakıp geçen iç sızısına hiçbir anlam veremedi.(18)	2	2
avcunun içi gibi bilmek	Çevreyi avucumun içi gibi bilirim.(18)	1	
göze almak	Ama önümü görmeden araba sürmeyi göze alamam.(18)	1	9
göz gözü görmemek	Tipiden göz gözü görmüyordu.(20)	2	
yollara dökülmek	İzinleri sona eren işçiler yollara dökülmüşlerdi.(21)	2	2
yüz vermek	Babası yüz vermedi.(21)	1	
canı sıkılmak	Anamgilin yanında canım sıkıldı.(21)	2	3
dişini sıkamak	Bir süre dişini sıkıp uslu uslu	1	1 2

	bekledi.(22)		
kendini tutmak	Deminden beri kendimi tutuyorum.(22)	2	3
dert edinmek	Bu sırada Atıl, anamla babam bu işi nasıl da dert edindiler , diye içinden geçirdi.(22)	3	3
kesip atmak	Anası sabırsızlıkla kesip attı, ne bileyim ben.(23)	1	8
ağızına tıkmak	Anası öfkeyle soluyarak soruyu Atılın ağızına tıktı.(23)	1	
gözlerini dikmek	Atıl bu kez bekleme salonunu pırıl pırıl aydınlatan ampullere dikti gözlerini.(23)	2	5
iki eli kanda olmak	Başka zaman olsa , açım dediğinde, iki eli kanda olsa anası onu doyuruyordu.(25)	1	
allak bullak etmek	Trenin sıcaklığıyla birleşerek genzini dağlayan hela kokusuyla tütün dumanı içini allak bullak ediyordu.(25)	1	
içini bastırmak	Bir ara koluna takılı duran azık torbasından bir lokma ekmek çıkararak içini bastırmak istedi.(25)	1	
içi bulanmak	Bedenim sızım sızım sızıyor, içim bunalıyor.(26)	2	
aklını yitirmek	Aklını mı yitirdin sen?(27)	3	2
burnunu sokmak	Tazı gibi burnunu oraya buraya sokup durma!(27)	1	2
peşine takılmak	Ana oğul, babanın peşine takıldılar.(27)	2	10
aklı almamak	Atılın akli almadı bunca suyu.(28)	1	
aklını başına almak	Baba aklını başına toplayınca, polise çıktı.(29)	1	3
çile çekmek	Hırsız olsak elin gurbetine çile çekmeye gider miyiz?(30)	2	
ezilip büzülmek	Zehra kadının ve oğullarının Atılın yüzüne bakarken, utancından ezilip büzüldü.(31)	1	
yalayıp yutmak	Bir solukta çaylarla simitleri yalayıp yuttular.(32)	2	
gözünü açmak	Aman gözünü aç hemşerim.(32)	1	2
burnundan gelmek	Kalabalıkta birbirinizi kaybedersiniz, yolculuk burnunuzdan gelir.(32)	1	2
zora düşmek	Mektubu şöyle bir tasarlamaya girişti, ama zora düştü.(36)	3	
gözlerinin içi gülmek	Oysa Musa dayının gözlerinin içi gülüyordu.(36)	2	2
gözü arkada kalmak	Hem çocuk parasından yana kârımız olur, hem de gözümüz arkada	1	

	kalmaz.(38)		
dili tutulmak	Bağırırım geldi, emme dilim tutuldu.(39)	2	2
gözlerini ayırmamak	Demir kuştan gözlerimi ayıramıyordum.(39)	2	2
elden geçirmek	İçindekileri bir bir elden geçirdi.(41)	1	
aklına takılmak	Hepsi böyle uçakların, ilk binişimde benim aklım da takılmıştı.(43)	2	2
içi daralmak	Atılın içi daraldı sıkıntıya gelemezdi hiç.(44)	2	
göz göze gelmek	Gözyaşlarını Atıla göstermemek için başını çevirdiğinde kocasıyla göz göze geldiler.(45)	3	4
içi yanmak	İçim yanıyor, ağlamayayım da n'edeyim.(45)	2	2
dili dönmemek	Ama dili dönmüyordu bir türlü çünkü kendi içi de yanıyordu.(45)	1	
İşe girişmek	Öğrendim, dedi Atıl ve hemen kutuyu eline alıp işe girişti.(47)	2	
gözüne çarpmak	Böylece dalmışken, aynanın yanındaki yuvada duran kolonya şişesi çarptı gözüne.(50)	2	
gözden kaybolmak	Anayla babanın kemerlerini de yokladıktan sonra öne doğru koşarak gözden kayboldu.(54)	2	1
gözden kaçırmak	Atılla anası onu gözden kaçırmamak için yolcuları iteleyerek ilerliyorlardı.(55)	2	
canı burnunda olmak	Babanın canı burnundaydı.(56)	1	
akıl etmek	Adımı çağırırken, yanına soyadımızı da eklemeyi akıl etseydin.(56)	2	4
yola koyulmak	Onlar arabaya yerleşirken, şoför bavulu yük yerine koydu, tezden yola koyuldular.(59)	2	4
göz gezdirmek	Yataktan kalkmadan , odanın içine şöyle bir göz gezdirdi.(59)	2	2
içi kararmak	Pencereden dışarıya bakarak oyalanmayı denedi, ama demir yığınları içini kararttı.(61)	2	
içi cız etmek	Atılın içi cız etti.(62)	2	2
aklından geçirmemek	Köyde olsa beş yaşında bir çocukla oyun kurup arkadaşlık etmeyi aklından bile geçirmezdi.(62)	2	4
dilinden kurtulamamak	Böyle bir şey yapmaya kalkışsa, arkadaşlarının dilinden kurtulamazdı.(62)	1	
aklı başına gelmek	Sonra" yetişin ,yangın var!" tümcesiyle akli başına geldi.(63)	2	2

yolunu kesmek	Ev halkı merdivenlerde yolumuzu kesti.(64)	2	
ağrına gitmek	Ana babasının gözünde küçük düşmek ağrına gitmişti.(64)	1	2
küçük düşmek		1	
içini dökmek	Bir gün anasına içini döktü, yalnızlıktan bunaldığını söyledi.(66)	2	2
göz açamamak	İzin dönüşü ağır işler yüklediler üstümüze, yorgunluktan göz açamadık.(67)	1	
gözü gönlü açılmak	Gideceğimiz yerler çok güzel, gözün gönlün açılır, sıkıntın dağılır.(67)	1	
içi içine sığmamak	Sevinçten içi içine sığmıyordu.(68)	1	3
gözüne ilişmek	Bunları söylerken birden güzel bir tabanca ilişti gözüne, yüreği hop etti.(69)	2	
yüreği hop etmek		2	
gözünden kaçmak	Onun bu davranışı babasının gözünden kaçmadı.(69)	2	3
kulak kabartmak	Atıl konuşmalara kulak kabartınca, onların da işsiz olduklarını anladı.(70)	1	
eli ayağına dolaşmak	Almanlar öyle bir tiksintiyle bakıyorlar ki, elim ayağım dolaşiyor.(74)	1	
yüzünü buruşturmak	Atıl Almanca" geçmiş olsun" demeyi bilmediği için acınmış gibi yüzünü buruşturdu.(75)	3	3
buyur etmek	Arada bir de çok sevdiği torunlarını görmek için birer hafta evlerine buyur ediyorlardı.(76)	3	
gözünün önüne getirmek	Bunu yaparken aylardır düşleyip durduğu tabancayı gözünün önüne getiriyordu.(76)	2	4
akla gelmemek	Tabancayı birkaç kez patlatıp deneyecek, sonra akla gelmedik bir yere saklayacaktı.(80)	2	7
kuşkuya düşmek	Atıl sürenin uzunluğundan kuşkuya düştü.(81)	2	3
dizlerinin bağı çözülmek	Yüzü kireç gibi olmuş, dizlerinin bağı çözülmüştü.(81)	1	
gönlünü almak	Arada bir gönlünü alıp güçlendirmek zorundayız.(85)	2	
aklını karıştırmak	Zaten ağlamaktan başka bir işe yaramazsın, aklını karıştırma.(86)	2	
aklına yatmak	Aklın yattı mı dediklerime?(88)	1	2

canını dişine takmak	Elin gurbetinde yavrumuzu yitirdik,canını dişine takarak aramaya çıkacağın yerde, hala düşünüp taşınmaktan söz ediyorsun.(88)	1	3
yük olmak	Babam size yük olmamamı söyledi.(93)	1	
tüyleti diken diken olmak	Aslanlar kükrerken Atılın tüyleti diken diken oldu.(94)	1	
göz dikmek	Canlılar birbirlerinin yaşam ortamlarına göz dikip savaşımlarsa,dünyada rahat rahat yaşanabilir.(96)	1	
kana bulanmak	Dünya kana bulanır, yüz binlerce insan öldürülür.(96)	2	
işini yoluna koymak	Atılın okul işini yoluna koyacağım.(97)	2	
dile getirmek	İçinden geçenleri dile getirecek sözcükleri bilemiyordu.(100)	2	
başta çıkmak	Beş kişi olduklarından onlarla başta çıkamıyordu.(100)	1	
aklı ermemek	Sen kalkmış televizyon alalım diyorsun, ileriye geriye ermiyor aklın.(105)	1	
aklına uymak	İlgililer Almanyaya gidemeyeceğimi bildirince, köye dönememiş, birtakım çıkarıcı kişilerin aklına uyararak turist gibi gelmişti Almanyaya.(107)	2	
içi burkulmak	Kaçan Hasan dondu kaldı, Atılın içi burkuldu.(108)	2	3
göz açtırmamak	Gün boyunca fabrikada göz açtırmıyorlar.(109)	1	
dilinin ucuna gelmek	Eve dönerlerken, dilinin ucuna gelen soruları art arda sıralardı.(110)	1	
boğazına dizilmek	Lokmalar boğazına dizilmişti.(112)	2	
çileden çıkmak	Ne demeye kardeşinin ağzıyla konuşup ananı çileden çıkarıyorsun.(112)	1	
eli boş dönmek	Her gittikleri yerden elleri boş dönüyorlardı.(113)	2	
göz atmak	Müdür kağıtlara şöyle bir göz attı.(117)	1	
gözünde büyütme	Aman, dedi ana, gözünde büyütme, pek fazla harcamayız.(119)	1	2
kan ter içinde kalmak	Her şey tamam olunca, kan ter içinde kaldık, dedi.(120)	1	
gözden geçirmek	Atıl kollarını masaya dayayarak çevreyi gözden geçirmeye	2	2

	girişti.(121)		
burnundan getirmek	Bir tıkm aş burnundan getirmek için ne gerekse yapıyorsun.(122)	1	2
kafadan atmak	Atıl okuyamadığı sözcükleri uydurup kafadan atıyordu.(122)	1	
burnundan solumak	Baba yine burnunda soluyordu.(124)	1	
kolu kanadı kırılmak	Bulunduğu yerde bekleyenler bir süre sonra onun yanından uzaklaştılar,bunu sezinleyince Atılın kolu kanadı kırıldı.(129)	1	2
kulağını açmak	Hans, mikrofonda ad okunurken kulağını dört aç, dedi.(130)	1	
açığa vurmak	Konuşurken dertlerini ve kuşularını açığa vurmaktan kendini alamıyordu.(133)	1	
gözlerini kaçırmak	Baba gözlerini Atıldan kaçırarak "Hemen yakınma, oğul." dedi.(135)	2	
iple çekmek	İlk iki dersin geçmesini iple çektiler.(139)	1	
göğsü kabarmak	Dördünün de göğüsleri kabardı, içleri coştı.(139)	1	3
göze batmak	Okulda Türk çocuklarının dışında, arkadaş edinmek şöyle dursun, gündün güne Almanların gözlerine batan bir diken olmuşlardı.(140)	1	2
kulak kesilmek	Hasan deli gibi yerinden fırladı, odanın ortasına dikilip kulak kesildi.(142)	1	
el ayak çekilmek	Gece çevreden el ayak çekilince ahtaları tutuşturup ısınabilirsin.(142)	1	
dört gözle beklemek	Köye dönmeni dört gözle bekleyeceğim, dua edeceğim sizler için.(145)	1	
ağzı açık kalmak	Hans bu konuda pek çok şey anlattı, onu dinlerken Atılın ağzı açık kaldı.(148)	1	
baş kaldırmak	Çocuklarımızın yabancı işçi çocuklarıyla birlikte eğitim ve öğretim görmesini istemiyoruz, diyerek açıkça baş kaldırıyorlardı.(151)	1	
yüzüne vurmak	Kendini savunmak, saldırgan çocuğun yalanını yüzüne vurmak istiyordu.(152)	1	
öğüt vermek	İyi geçinmeleri için öğüt verip birbirlerinden özür dilemelerini istedi.(152)	3	

ağzını açıp gözünü yummak	İşten yorgun dönen babası, yüzündeki morlukları gözündeki şişlikleri görünce açtı ağzını, yumdu gözünü.(153)	1	2
patlak vermek	Konu birkaç gün kapanır gibi oldu, fakat ertesi hafta yeniden patlak verdi.(154)	1	
öç almak	Öç almak amacıyla yaptınız, değil mi?(155)	3	
başına iş açmak	Okul müdürü yabancıları savunuyor, diyerek başına olmadık işler açardı.(155)	2	
başı dik olmak	Sokaklarda başı dik geziyor, arkadaşlarının yanında artık eskisi gibi ezik durmuyordu.(157)	1	
dudak bükme	Öğretmen kayıtsızlıkla dudak bükte.(158)	3	
gücüne gitmek	Burcunun sınıftaki Türk çocuklarını benimsememesi çok gücüne gitmişti.(158)	1	
elinden geleni yapmak	İyi bir öğrenci olmak için elinden geleni yapıyordu.(158)	1	
gücü yetmek	Gücü yettiğince direnmeye kararlıydı.(160)	3	
peşini bırakmak	Köydeyken bu şekilde okuldan kaçsam öğretmenim peşimi bırakmazdı.(160)	2	
karnı tok sırtı pek olmak	Dağa, bayıra, çobanlığa salmıyorum, karnım tok, sırtım pek.(162)	1	
aklına koymak	Apırsan da köppürsen de, aklıma koyduğum kadar para kazanmadan, gitmem buradan.(162)	3	
içine atmak	Kaç yıldır hep içime attım bu duygularımı.(165)	2	
gözünü kırpmak	Atıl yol boyunca gözünü kırpmadan dışarıya baktı.(167)	1	
tadını çıkarmak	Sevinç çığlıkları atarak sevdiklerine kavuşmanın tadını çıkarıyordu.(168)	1	
yüreği ağzına gelmek	Atılın yüreği ağzına geldi.(169)	1	
beyninden vurulmuş dönmek	Atıl bunu öğrenince beyninden vurulmuş döndü.(169)	1	
diken üstünde olmak	Onların arasındayken diken üstünde yaşıyorum.(170)	1	
içine su serpmek	"Sağ ol oğlum, iyi dedin, içime su serptin."(170)	1	
aklını vermek	Unut gayrı Almanyayı, buraya aklını ver.(172)	3	

EK- 7. ARAŞTIRMA İZİN ONAYI

T.C.
NİĞDE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 61900286-604.01.01-E.6553885
Konu : Araştırma İzni (Meltem BALABAN).

29/03/2019

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) Ömer Halisdemir Üniversitesinin 19/03/2019 tarih ve 445sayılı yazıları.

İlgi (a) yönerge doğrultusunda ve Ömer Halisdemir Üniversitesinin ilgi (b) yazısı gereği Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi Meltem BALABAN , Doç. Dr. Tuğba ÇELİK KORAT danışmanlığında yürüttüğü "Ortaokul Türkçe Derslerinde Deneyimlerine Öğretiminde Metinsel Bağlamanın Etkisi" konulu tezi yapmaktadır. Adı geçen tez çalışması için aşağıda isimleri belirtilen Ortaokullarda öğrenim gören 6.sınıf öğrencileriyle deyim öğretimi çalışması yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğünde olurlarınıza arz ederim.

Halil İbrahim YAŞAR
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
29/03/2019

Adnan TÜRKDAMAR
Vali a.
Vali Yardımcısı

SIRA NO	ARAŞTIRMA YAPILACAK OKULLARIN ADI
1	Niğde Hasaköy Şehit Cemal Özcan Ortaokulu
2	Elmalı Ortaokulu
3	Hacıabdullah Şehit Doğan Demir Ortaokulu

Ekler: Araştırma Değerlendirme Formu ve Ekleri (6 sayfa)

Yukarı Kayabaşı Mh. Dışarı Cami Sok. 51200/NİĞDE
Elektronik Ağ: www.nigde.meb.gov.tr
e-posta: arge51@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: F.MERAL MEMUR
Tel: (0 388) 232 32 72 -123- 142
Faks: (0 388) 232 32 74

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden dfb5-bfd8-39e3-9733-63f6 kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Meltem BALABAN
Doğum Yeri ve Tarihi : Niğde/ 03.01.1983
Medeni Hali : Bekar
İletişim Bilgileri : meltembalaban1983@hotmail.com

EĞİTİM

1990-1994 Selçuk İlkokulu / Niğde
1994 -1997 Atatürk Ortaokulu/ Niğde
1997- 2000 Niğde Lisesi/ Niğde
2001- 2005 Türkçe Öğretmenliği Bölümü / Eğitim Fakültesi / Niğde Üniversitesi

İŞ DENEYİMİ

2005- 2006 Niğde Obruk Mustafa -Sebahat Ergin İlköğretim Okulu -
Türkçe Öğretmeni
2006- 2011 Nevşehir Derinkuyu İlköğretim Okulu- Türkçe
Öğretmeni
2011-2015 Niğde Hasaköy Şehit Cemal Özcan Ortaokulu- Türkçe
Öğretmeni /Müdür Yardımcısı/Müdür Vekili
2015-... Niğde Hasaköy Şehit Cemal Özcan Ortaokulu- Türkçe
Öğretmeni

